

భారతి

[సచిత్ర మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు :

శివలెంక శంభుప్రసాద్

1099
4

ఆంధ్రప్రదేశ్ ముద్రాలయము

మదరాసు.

సంపుటము 20]

జూలై, 1948

[పందిక 7

దివ్యపత్రిక చెల 8 ఆదాలు.

విషయానుక్రమణిక

జూలై, 1943

కవి : రవి—కవికోకిల దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు	...	1
ఆంధ్రదేశమున సంగీతముయొక్క పరిణామము—విస్సా అప్పారావుగారు		7
ఏకాంకనాటకపరిచయము : ౨. ఊహాచిత్రాలు I—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణ మూర్తిగారు	...	23
జూదం : బ్రాకెట్—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	...	31
ప్రతిబింబం—ఏల్వూరి విజయరాఘవరావుగారు	...	41
విజయనగరచిత్రకళ : ఆనేగొంది—పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	...	49
ఓధారుణి!—‘పూషా’	...	55
+ భూమి! ఓభూమి!—‘పాప’	...	55
+ మారుపేర్లు—కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు	...	57
+ మధురగానము—కలచవీడు శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	...	71
‘దేశాభిమానం అంటే?’—దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు	...	73
‘కార్యమాపూడి’—కవికొండల వెంకటరావుగారు	...	79
దుమ్ములగొండ—చాగంటి సోమయాజులుగారు	...	85
కలగూరగంప : అంచెలతో ప్రారంభమైన తపాలుతండ్రం; కవులకథలు; నేపీ రేజరు నిర్మాతచిత్రచరిత్ర; పాల్కురికి	...	91
విమర్శనము	...	97

త్రివర్ణ చిత్రము: భిక్షుకుని నిర్వేదము.

MALARIDOL

జంబు వారి దివ్యోపధము

మలేరిడాల్

1. మలేరిడాల్ మలేరియాను నిశ్చయముగ నిర్మూలము చేయగలదు. తిరిగి రాకుండాకూడ చేయగలదు.
2. మలేరిడాల్ మలేరియా ప్రదేశములవారికి తన శక్తి సామర్థ్యములను ఋజువుపర్చగలదు.
3. మలేరిడాల్ లో క్వినైన్ లేదు. అందువలన క్వినైన్ నీరసవలన కలుగు దోషగుణములందు లేవు.
4. మలేరిడాల్ యితరమందులవలె కృత్రిమమైన ప్రత్యామ్నాయముల తోగాక ప్రకృతి సిద్ధమైన మూలికలతో, చేతితో తాకబడకకే, కాస్త్ర ప్రకారముగా తయారుచేయబడినది.
5. మలేరిడాల్ కొత్తగావచ్చినట్టిగాని, తగ్గించినట్టిగాని అన్నిరకముల మలేరియా జ్వరములకు ఔషధమైనట్టి నమ్మకమైన ఔషధము.
6. మలేరిడాల్ ఇతరమలేరియా ఔషధములకంటే అతీతమైనది. కడు పురుగుగాని నరాలకుగాని ఏదయ్యెడములు కలుగకుండా జ్వరమును నిర్మూలించును.
7. మలేరిడాల్ మలేరియాక్రిములను చంపివేయును, స్థిరమును తగ్గించును, రక్తమును శుద్ధిపరచును. నరములకు శక్తినిచ్చును. రోగి ఆరోగ్యవంతుడై, దాద్యమును పొందును. రోగి బరువుకూడ మర్యాదక్రమముగా మెచ్చును.
8. మలేరిడాల్ ఎంతకాలమునుంచి జీర్ణించిన మొండి జ్వరముపై ననుకనీపము 14 రోజులలో పూచీగా రూపుమాపును.
9. మలేరిడాల్ పెద్దలకు స్త్రీకాన్య సీసాలలో 5 గ్రాముల బిళ్లలు 68 చొప్పునను, పాక్లెట్టులలో 9 బిళ్లలు చొప్పునను, పిల్లలకు చక్కెరపూతచేయబడిన 8 గ్రాముల బిళ్లలు 27 చొప్పున చిన్న స్త్రీకాన్య సీసాలలోను ఉంచబడినవి.

1000 బిళ్లల ప్యా.	రు. 20-0-0	100 బిళ్లల ప్యా.	రు. 3-0-0
500 " "	11-8-0	27 " "	0-14-0

వస్త్రకులకు ప్రత్యేకధరలు.

మాన్యఫాక్టరల్లు :

జంబు & కో.,

త్యాగరాయనగరు :: మదరాసు.

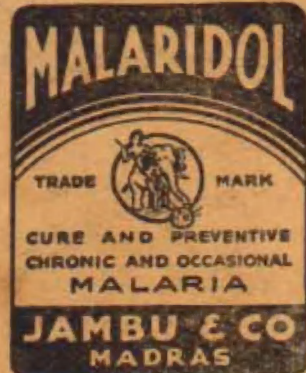
ప్రాతిష్ఠలు :— ది మదరాసు ప్రొవిన్షియల్ కో-ఆపరేటివ్

మార్కెటింగ్ సొసైటీ, లిమిటెడ్,

5/14, ప్రిన్సిపాల్స్ రోడ్, లోకనీక్వర్, బ్రాడ్వే, మదరాసు.

మరియు, మదరాసు రాజధానిలోని

కో-ఆపరేటివు సొసైటీ లిమిటెడ్ లోను దొరుకును.

భారతి - వింశతితమ సంపుటము. భా-౨

వ్యాసముల అకారాది సూచి

సంచిక

పుటలు

అంగజైకల్యము—తెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు (ప)	...	౮	౧౫౦
అంచెలతో ప్రారంభమయిన తపాలుకంఠం (కల)	...	౭	౯౧-౯౨
అగ్నరీయకాలిదాసకవి—ఈయ్యాణ్ణి వేంకటవీరరాఘవాచార్యులుగారు	...	౧౦	౩౧౧-౩౧౬
అశ్వేషణ—క. అన్నమరాజేశ్వరగారు (ప)	...	౧౧	౪౨౦
ఆవకతవకలు—బుక్కపట్టణము ఆర్థికాచార్యులుగారు	...	౯	౨౨౯-౨౩౪
ఆంధ్రదేశమున సంగీతముయొక్క పరిణామము—విష్ణు అప్పారావుగారు	...	౭	౭-౨౦
ఆంధ్రమహాభారతము : పూర్వపాదము—ఇంద్రవర్ణి లక్ష్మీరంజనంగారు	...	౧౨	౫౫౩-౫౬౦
అద్వైతము—ఏల్లూరి విజయరాఘవరావుగారు (క) +	...	౧౧	౪౯౫-౫౦౬
ఆక—కుమారరాఘవశాస్త్రిగారు (ప)	...	౧౧	౪౭౩
ఋగ్వేదసంహిత: విషయవిస్తరము—పోతుకూచి గుబ్బాపురశాస్త్రిగారు	...	౯	౨౬౩-౨౬౮
ఎవళ్ళనాడవ వాళ్ళది—భీమడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు (పా)	...	౧౦	౩౫౭-౩౭౩
ఏకాంకనాటకపరిచయము : ఈశోద్భ్రమములు ౧—శ్రీపాద నోపాలకృష్ణమూర్తిగారు...	...	౭	౨౩-౩౦
" " " " " " " " " " " "	...	౮	౧౦౯-౧౧౭
" " " " " " " " " " " "	...	౯	౨౧౯-౨౨౭
" " " " " " " " " " " "	...	౧౦	౩౧౭-౩౨౩
" " " " " " " " " " " "	...	౧౧	౪౧౧-౪౧౯
ఓధారుణి—'పూజ' (ప)	...	౭	౫౫
ఔరంగజేబుచక్రవర్తి సొంత వార్తాపత్రిక—'సత్యకర్మ' (కల)	...	౮	౨౦౭-౨౦౮
కళారాధకుడు రామారావు—రవిశంకరరావోగారు	...	౮	౧౩౭-౧౪౯
కలాసిద్ధి—బొడ్డపాటి కుటుంబరాయ శర్మగారు	...	౧౨	౫౨౩-౫౨౬
కవి: రవి—కవికోకిల దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు (ప)	...	౭	౧-౬
" " " " " " " " " " " "	...	౮	౧౭౧-౧౭౫
" " " " " " " " " " " "	...	౯	౨౮౫-౨౯౦
కవీ!—శ్రీరంగం వారాయణప్రభుగారు (ప)	...	౧౦	౩౭౯
కవుల కథలు—యస్. వి. చంగల్లగారు (కల)	...	౭	౯౨-౯౩
'కార్యమాపూర్ణి'—కవికాండల వెంకటరావుగారు	...	౭	౭౯-౮౩
కాలికాదేవి: కాలము—రసంతరావు వెంకటరావుగారు	...	౧౦	౩౩౧-౩౩౨
కాలిదాసు: జ్యోతిషము—డా. సి. కున్దకరాజుగారు	...	౮	౧౨౯-౧౩౫
కాలిదాసుని శవంతలు—కీ. శే. కపిష్ఠం కృష్ణమాచార్యులుగారు	...	౧౦	౩౨౫-౩౨౮
కుంతి—గొట్టుముక్కుల రామకృష్ణశాస్త్రిగారు (ప)	...	౧౧	౪౪౭-౪౪౮

కైలాసగంగ—‘సంపత్’ (ప)	...	౧౦	3౦౯-3౧౦
క్యాలెండరు తమాషాలు (కల)	...	౧౦	3౯౮
గీతాసప్తశతి: దీపిసప్తశతి—పూర్ణానందగారు	...	౧౧	౪౩౯-౪౪౪
గుణజేబు!—జో. జనార్దనశాస్త్రిగారు (ప)	...	౯	౨౬౮
చిత్రానాథధర్మమహాసభ : శ్రీ వివేకానందస్వామి (కల)	...	౧౦	3౯౫-3౯౬
చీవాధన్యంతరి పూర్ణానంద—చాడ విశ్వేశ్వర రావుగారు (కల)	...	౧౧	౫౧౦
చేమూర వేంకటరాజుకులము—వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు	...	౧౨	౫౭౮-౫౮౫
బాణి—‘కరుణకుమారి’ (క)	...	౮	౧౯౫-౨౦౬
బావణి—‘సముద్రుడు’ (ప)	...	౧౧	౪౦౯-౪౧౦
బీన్నాపా హెబ్—పండితారాధ్యుల వాగేశ్వర రావుగారు	...	౯	౨౫౫-౨౬౧
బాదం : బ్రాకెట్—భవిషిషాటి కామేశ్వర రావుగారు	...	౩	3౧-3౮
తంత్రప్రసంగము—పూర్ణానందగారు	...	౧౨	౫౬౧-౫౬౫
తోటమాలి—ఆచంట బావణిరామ్ గారు (క)	...	౯	౨౫౧-౨౫౪
దర్శనపరిక్ష—‘సంపత్’ (ప)	...	౧౨	౫౪౨
దీపవము—పాటిబండ్ల మాధవశర్మగారు (ప)	...	౧౦	3౪౩-3౫౦
దుమ్ములగొండ—చాగంటి పోమయ్యజులుగారు (క)	...	౩	౮౫-౯౦
దుర్గాపూజ—బులుగు వేంకటేశ్వర్లుగారు (ప)	...	౧౦	3౨౯-33౦
“దేశాభిమానం అంతే...?”—దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు	...	౩	౭3-౭౭
నవ్య—భవిషిషాటి కామేశ్వర రావుగారు	...	౮	౧౧౯-౧౨౭
నాగొప్పరచన—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	...	౯	౨౪౫-౨౫౦
నాయుడంద—‘వైరవిహారి’ (ప)	...	౮	౧౦౧-౧౦౨
పాల్కురికి—చిలుమూరి నారాయణరావుగారు (కల)	...	౩	౯౫-౯౬
పిట్టకథ—పిళిపాటి వెంకటరమణయ్యగారు (కల)	...	౧౧	౫౦౭-౫౦౮
పిచ్చిశిల్పి—విశ్వనాథ సరసింహుగారు (ప)	...	౧౨	౫౧౯-౫౨౨
పిలుపు—గుండరాచారిగారు (ప)	...	౧౨	౫౫౨
పూజ—కొంపెల్ల లక్ష్మీవారాయణగారు (ప)	...	౯	౨౫౪
పెద్దమనిషి—అనికెట్టి నుబ్బారావుగారు (క)	...	౧౨	౬౦౫-౬౧౦
ప్రతిబింబం—వీరప్పరి విజయరాఘవరావుగారు (క)	...	౩	౪౧-౪౮
ప్రాచ్యకళాప్రశస్తి—దశిక నుబ్బరాయ శర్మగారు	...	౧౨	౫౭౩-౫౭౭
పరిగాళాదుంప—నల్లమన్నాటి పుటుంబరావుగారు (కల)	...	౧౨	౫౧౨-౫౧౪
బద్దన : నీతిశాస్త్రముకొనవలె—బులుగు వెంకటేశ్వర్లుగారు	...	౮	౧౦3-౧౦౭
బిందుగార బాబయ్య—శరచ్చంద్రభట్టి (అను : వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు) (నవ)	...	౯	౨3౭-౨౪3
“	“	...	౧౦ 333-3౪౫
“	“	...	౧౧ ౪3౫-౪౪౬
“	“	...	౧౨ ౫౬౭-౫౭౨
తెర్వాన్దమనుగురించి కొన్నికథలూ, కబుర్లు—‘సత్యశర్మ’ (కల)	...	౧౦	3౯౬-3౯౮
భవిషిషాటి కామేశ్వర రావుగారు—కొడవటిగంటి పుటుంబరావుగారు (కల)	...	౧౨	౬౧౪-౬౧౫
భవభూరి నీత—కే. కవిస్థలం కృష్ణమాచార్యులుగారు	...	౮	౧౫౧-౧౫౪
భానుని నాయికలు—	“	...	౧౨ ౫3౯-౫౪౧
భీమఖండము : శ్రీ నాగుడు—కొవ్వడి రామంగారు	...	౧౧	౪౨౭-౪౩౨

ధూమి! ఓధూమి!—‘పాప’ (ప)	...	౩	౫౫-౫౬
భీమరగీతలు—‘ఆచార్య’	...	౧౦	౩౭౫-౩౭౮
మందితామ్రకాసనము: కొన్ని విశేషాలు—పెండ్యాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు	...	౧౧	౪౭౫-౪౭౭
మధురగానము—కలచవీడు శ్రీనివాసాచార్యులుగారు (ప)	...	౩	౬౧
మహాలయం—దేశిరాజు కృష్ణశర్మగారు (ప)	...	౧౧	౪౯౨-౪౯౩
మానవుడు—కొత్త సత్యవారాయణచౌదరిగారు (ప)	...	౯	౨౩౬
మానవుని ఉత్తమనానిన—డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	...	౯	౨౭౯-౨౮౩
మారు పేర్లు—కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు (క)	...	౩	౫౭-౬౯
“	...	౮	౧౫౭-౧౬౯
మీరాబాయి—కె. అన్నమరాజు శర్మగారు (ప)	...	౧౨	౫౭౭
మేనకావిశ్వామిత్రము—విశ్వనాథ సత్యవారాయణగారు (ప)	...	౯	౩౧౩-౩౧౭
యాజ్ఞవల్క్యుడు-గుక్ల యజ్ఞస్సు—అఖండం సీతారామశాస్త్రిగారు	...	౧౧	౪౦౫-౪౦౮
యుద్ధానంతరము: మన పరిశ్రమలు—జేమూరి వెంకటరామనాథంగారు	...	౧౦	౩౮౫-౩౮౭
రక్తరాగం—శంకరంబాడి సుందరాచారిగారు (ప)	...	౧౦	౩౮౪
రాజమహేంద్రవరంబిల్లా శిరస్తాచారుకథ—దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు	...	౯	౨౯౩-౩౦౦
రాజరాజసరేంద్రుని మందితామ్రకాసనము—శేలలూరి వెంకటరమణయ్యగారు	...	౮	౧౭౭-౧౯౩
రాశేంద్రచోళచక్రవర్తి: వేంగి—శేలలూరి వెంకటరమణయ్యగారు	...	౧౦	౩౫౧-౩౫౫
రాజాప్రతాపసింహచరిత్ర—విశ్వనాథ సత్యవారాయణగారు	...	౧౧	౪౫౧-౪౫౮
రాధిక—‘స్వైరవిహారి’ (ప)	...	౧౧	౪౦౩-౪౦౪
రెండు రెడ్లు నాలుగు—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు (నా)	...	౧౧	౪౫౯-౪౭౩
వజ్రలగ్న—పుట్టపర్తి శారాయణాచార్యులుగారు	...	౧౧	౪౨౩-౪౬౧
వానకాంతుక—‘పాప’ (నా)	...	౧౨	౫౮౭-౫౯౬
విజయనగరచరిత్రకళ: ఆశీనాంబి—పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	...	౩	౪౯-౫౪
విద్యుచ్ఛక్తిని మొదటి కనిపెట్టినది భారతీయులే—శ్రీరామశాస్త్రిగారు (కల)	...	౧౧	౫౦౮-౫౦౯
వీరపూజ—కొత్త సత్యవారాయణచౌదరిగారు (ప)	...	౧౨	౬౧౦
వేదాంతదర్శనము: శివాదైవ్యతవాదము—పూర్ణానందగారు	...	౯	౩౦౧-౩౦౩
వేదరాగాల మేజావాణి—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	...	౧౨	౫౪౩-౫౫౧
శతకవాఙ్మయము: శివతత్వసారము—బులుసు వేంకటేశ్వర్లుగారు	...	౧౨	౫౨౭-౫౩౨
శర్వాణి—ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు (క)	...	౧౨	౫౩౩-౫౩౮
శివభారతము—విశ్వనాథ సత్యవారాయణగారు	...	౧౦	౩౮౧-౩౮౪
శ్రీ దుర్గిరాల వెంకటమూర్త్యప్రకాశరావు—రాపాక కొమ్మభంగారు	...	౧౧	౪౮౭-౪౯౨
శ్రీ విక్రమజేవనరమ్య—‘కళ’	...	౧౨	౫౯౭-౬౦౪
సంధ్యాదీపం—‘పూషా’ (ప)	...	౧౦	౩౫౫
‘సమాసమి’—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	...	౯	౨౬౯-౨౭౭
సవతిపూరు—నల్లపూడియ ఆంజనేయులుగారు (ప)	...	౧౨	౫౬౫-౫౬౬
మూర్ఖభగవాదని నిర్మాణము—ఎ. వి. యస్. రామారావుగారు	...	౧౦	౩౮౯-౩౯౩
నేర్పే రేణునిర్యాతచరిత్ర—‘సత్యశర్మ’ (కల)	...	౩	౯౩-౯౬

సంపుటము 20
సంచిక 7

భూ రత్న

స్వభాను ఆషాఢము
1948 జూలై

క వి : ర వి *

= కవికోకిల శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి =

కను లటు లెత్తి నే గిటికికమ్ముల నందుల జూడ, దూర్పుకొం
డను నవమోహనాంబుడ పటంబులపై లిఖించికొన్న నూ
తనబలవర్ణచిత్రముల దర్శనశాల నమర్చి, చూడరం
డనుచు రనజ్జలం చిలుచు నర్కుడు రమ్యపికార్యటి మిషన్.

కరుణాపాత్రుడ వీవు భాస్కరుడ, యొక్కండుం ద్వదీయార్ద్ర క
ర్పర వర్ణాంకిత చిత్రశిల్పముల సాంపున్ నిల్పి వీక్షింప; డం
బరమార్గంబున గ్రుంకు మెట్టపయికి మార్పించు నీశాల; న
గ్గిరి నేయత్తుడో యేవరూఢినియొ కాంక్షించుం గళాస్పృహలు.

అనుదినముం బ్రదోషనమయంబున బ్రాద్ధున వేయిచేతులం
బనిగొని వర్ణవర్తికలు వ్యర్థముగా క్షణభిన్నరూప క
ల్పనల నలౌకికాకృతుల బంకజమిత్ర, యయాచితంబుగం
బాసరిచి నీ యపూర్వకళపోడిమి జల్కన నేయ బాడియే ?

అడుగకమున్ను లభ్యమగునద్ది యమూల్యమె యయ్య దానినిం
బొడగనినన్ నిరాదరము పుట్టక తప్పదు; చిత్రశాల పె
ష్టడిగొనునాక్ల మూయుము; గనంబడు నక్కర, లేనినాడు; ని
మ్మడియగు బ్రేమయున్ విరహమధ్యమయేని స్వభావసిద్ధమై.—

అని వచియింప నేను, రుచిరారుణమూర్తి పసిండి క్రాగుమూ
నను బురణింప బేశల లనస్మృదుహాసముతోడ బల్కె నో
మనుజుడ, స్వార్థతత్పరుల మానస మెప్పుడు లాభకాంక్షతో
జెనగొను; త్యాగజీవనము విస్మృతమయ్యె ధరాతలంబునక.

మనుజున కింత గర్వ! మొక మర్త్యుడ వీవు; అనంతసృష్టి నీ
మనుగడ నీవు నెంత? అణుమాత్రము జోల; వమేయతారకా
గణభరితాంబరంబున కఖండ జగత్తున కేను చక్రవ

ర్తిని; గ్రహముల్ నిరంతర పరిభ్రమణంబున నన్ను గొల్చెడున్.

నేను లేకున్న భువన మంధీకృతంబు; - చేతన ప్రపంచమునకు జేటుమూడు;
చంద్రుడాది గ్రహంబులు సరణిదప్పు; - ఇరుసువిరిగిన బండినా నొరగు జగతి.

ఈయనంతసృష్టికి మోడ మెనగజేయ - వ్రాయుచున్నాడ నాలేఖ్యపటము లెపుడు;
కౌతుకముగూర్చు నిష్కామకర్మ నాది; - అట్టి నాకు నీకనికర మవసరంబె?

చీకటిరేయి గొండపయి జేరి యొకండ వగణ్యతారకా

నీకము వ్రేలు శాంతమగు నింగిని జూడుము, నిన్ను జూచుకొ
మ్మోకవి, నీయణుత్వ మటు నూహకు దట్టు; ననంతరంబు గ
ర్వాకులచిత్తవృత్తి కినుమంతయు గారణ ముండ దెన్నడున్.

నీటిపురువులు చేపలు నిఖిలజలచ - రంబులును జెట్టుచేమలు ప్రబలభేద
రములు మృగములు సృష్టియై ప్రాతవడిన-పిదప మనుజుండు పొడసూపె బృథ్వియందు.

జలజహితుండు ఈగతి బ్రసంగవశంబున బల్కె గోవనం

జ్వలనము రేగి మానవయశంబె తృణీకృతమైనయట్లు లో
దలచి యిటంటి : నీకు నిది ధర్మమె మా నరజాతియున్నది
మలినపడంగ దూరెదవు; మానవు డాద్యుడు గాడ జీవులక?

తిరుపతికొండ నెక్కి పురిదిక్కున జూచిన గ్రింది గుట్లు గో
పురములు బామ్మరిండ్లటు లపూర్వనవాక్యతి దోచు; మింటిపై
నిరతము సంచరించుటను నీ కగపట్టు హిమాలయం చిలం
బరిచిన మల్లుదుప్పటముభంగి; మనుష్యుల మాట చెప్పనా!

సత్యమా, గ్రహనక్షత్రచక్రమునకు - అక్షదండంబ వౌట యోయరుగికిరుగ;
అయినను గాలిచెండంత యగ్నిగోళ - మటుల గన్పొంతు వీవు మాయక్షులకును

కేతుగ్రస్తుడ వాడువు ; - సాతరలాడెదవు మింట బరతంతుడవై ;
నీతున రుజకుం జక్కెదు ; - యాతాయాతశ్రమార్తి నడలెద వెపుడుగ.

గురిగింజసామెతయ్యెను - నరస్పష్టివిగూర్చి నీవు నాకు వచింపగ ;
నరి ! శిల్పి వగుటకంటెను - చరితాధ్యాపకుడ వాట చక్కగ నుండుగ.

మనసున కజీర్తి హెచ్చిన దినమునందు - పెరికలల చిత్రంబుల వేయు చార !
నీకును రవీంద్రనత్కవి నేర్పినాడో? - లేక నేర్చెనో నీ చిత్రలేఖనంబు?

నా పలుకులు విని సూర్యుడు - కోపము రానీక లోన గొందలపడకే,
సాపము! కుర్రడు నజ్ఞుడు - తాపమునకు దగడటన్న తలపు దొలంకగ.

ముసిముసినవ్వు దొంతరలు మోమున, గన్నుల నెల్లిదంబునుం
గసిమనగంగ నాపయి నొకానొక హేయపు జూపు వైచి, మా
నిసుల సమస్తతత్త్వమును నీవలనం గనుగొంటి నోయి, వె
క్కనమును బ్రీతి మెప్పు నుడికారము నిందయు మారు, గాలికిగ.

క్షణమునకుమున్ను నా శిల్పకౌశలంబు - పొగడి మెచ్చితి వింతలో దెగడు పేల ?
మూఢభక్తులు సత్యంబు ముట్టలేరు - మనసు ఊనరవిల్లి మీ మానవులకు.

నన్ను వేపించదలచెనో, కన్నుగుట్టి - వేడ్కచూడంగ వలచెనో పెరితరణి,
కొరవికట్టెను ఎడలోన గులికినట్లు - హత్యసేయంగ బోయినయట్లు పలికె.

కట్టకడనృప్తి నరు డన్న గనలనేల? - యింక నొక సత్యసూక్తిని ఎరుగుమోయి,
వేనవేలేండ్లక్రిందట విపినచరము-లైన కోతుల సంతతి యవని జనము.

శీతవాతోష్ణములు మార్పుచెందు కతన - బ్రకృతి సర్వంబు కాలానుబద్ధసరణి
మనము కనరానియటు రూపుమారుచుండు; - అట్టి పరిణామఫలమె నీయట్టి నరుడు.

తలుపుగుబ్బకు మోచేయి తట్టుకొనగ - గనులు పచ్చగ బోయెడి కరణి దోప
పిడు గడచినట్టు లీ మాట వినినయంత - గొంత నేపు నిశ్చేష్టత గూరుచుంటి.

మతి యొకయింత తెప్పిరిలి మాంద్యము వాయు, నెడంద యగ్నివ
ర్వతశిఖరంబునా బాగలువారుచు మంటలుగ్రక్క, సూర్యుడుగ
వెత యిసుమంత లేక నను వింతగ జూచి హాసింప, బెట్టురోల్
స్రుతిశిఖపైన జారినటు రోపము తాపము మల్లడింపగగ.

ఇను డనియును ఘను డనియును - దినమణి యని సర్వసాక్షి దేవుం డని నా
మనమున దలపక మావన - ఘనతఁ నిలబెట్ట బలుకగడగితి నిటులఁ.

గౌరవ మిచ్చి పుచ్చుకొనగావలెగాని యదెంత మీకు మా
వారు ఋణులై న నొకపాటి ప్రియంబును జూప కిట్టి న్య
క్కారము లాడి మాయశము గార్కొనజేయుదె ? తిన్నయింటి కం
గారముగొల్పు నీచుడవు ; గాముల రే డెటు లైతొ వింతయా.

నీకుశలంబు పెంపొదవ నిత్యము సంజ ద్రివర్ణపూరుషుల్
ప్రాకటభక్తి మొక్కెదరు ; భవ్యుడ వంచును విష్ణువంచు న
త్యాకృతి వంచు వేదఋషు లంచితరీతి నుతించుటెల్ల ని
న్నాకమలాప్త ! దాని కివి యానె కృతజ్ఞతచూపు మార్గముల్ ?

బురదంబడ్డ శిరత్నరత్నమునకుం బోబోదు మూల్యంబు ; ని
మ్మరుగావృత్తి నమ నైమానవమహాసంఘంబు దూషించినం
దరుగంబోదు తదీయగౌరవము ; నీదాప్త్యంబు లోకంబునఁ
స్థిరమాకంటె మరేమి లాభములు సిద్ధించున్ మృషావాక్షిధీ ?

నిన్నును నన్నును లోకము-లన్నియు నృజయించినట్టి యంబుజనాథుం
డిన్నరరూపము నొందిన - నన్నయె నీ కరుకపడని సంగతి దోచున్.

ధర్మ మడుగంటి దుర్నీతి దాప్త్య మొకట - గలసి లోకంబు పాపపంకిలము గాగ
ధర్మసంస్థాపనార్థంబు దైవశక్తి - మానవాకృతి గైకొను మాట వినవె ?

తన రూపమునకు బ్రతికృతి - యన మనుజుని సృష్టిచేసె నాదిమదేవుం
డని యెంతు ; బ్రాణికోటుల - మనుజుడు మేవోవిశేషమాన్యుడు గాడె ?

బుద్ధుడును క్రీస్తు మహామదు మొదలుగాగ - నెంద రాచార్యులో జన్మమంది రిలను ;
అట్టి మహానీయు లందరు నధమమైన - కోతినంతటి యని చెప్ప గొంకు లేదె ?

మునుపటినుండి మానవసమూహము గాంచిన యున్నతస్థితుల్
పోనరిచినట్టి కార్యము లపూర్వమనోబలసిద్ధలుం, జరం
తనమగు దేశనాగరికతల్ బహుశాశ్రుతమార్జనంబు తె
ప్పిన బదియేండ్లు పట్టు ; బృథివిం గల దంతయు తెప్ప సాధ్యమే ?

ఏనికి మూలకారకులు విశ్రుతబుద్ధివివేకపూర్ణవి
ద్యానిలయుల్ సమర్థులు నుదారగుణాధ్యులు పూజ్యులైన మా

మానవులేగదా, తెలివిమాలి వచించితి వింత నేపు నో
భానుడ, చాలుచాలు, నిక బల్కుకు మేల వృథాప్రయాసములో?

అస విని భాస్కరుండు మదియందు గలంగక నిండుకుండనా
దొనకక యెత్తిపోటులకు దుందుడు కొందక కన్న లిడ్డ వా
కొను పలుకులో నహించు జనకుండటు మన్ననచేసి పల్కె నో
మనుజకుమార, సంక్షుభితమానన మారయలేదు సత్యముగా.

అస, సూర్యుని శాంతంబున - కును నా మిడిమిట్టిపాటుకును లో సిగ్గుం
గొని వెరగుచెంది శాంతిలి - వినయము యత్నమున గాంచి వింటిని దుదకుగా.

తాతకు దగ్గులు నేర్చెడు - రీతిగ భూలోకచరిత ప్రేలితి వరరే!
మీతాతాతండ్రుల క - జ్ఞాతము లో విషయముల బ్రసక్తియొనర్తుగా.

ధరణి ముప్పది నేల వత్సరములపుడు - వదలె మనుజు డాటవికజీవనము మొదల;
నాటినుండియు నేటికి నాగరికత - లెన్ని, రాజ్యంబు లెన్ని మోసెత్తి నమసె!

అదియె యొక గొప్పగా జెప్పనేల నీవు - చిందు వంతోను విశ్వజీవితప్రయోధి;
వృత్తమును నాడు పుట్టుపూర్వోత్తరముల-వయసు విన్న నీ వాశ్చర్యపడుచు వేము.

కూపస్థంబగు మండుకంబునకు దిక్కులంకమంభోధి వే
లాపర్యంతజలావకాశమును దెల్పి దుర్లభం జాను;
ట్లాపదృప్రభవాండనంచరణనిత్యానిత్యయాదృచ్ఛిక
వ్యాపారంబు లెరుంగ నీకు దరమే పల్మారు బోధించినగా?

అరయగా నీకు స్వదేశ, మంత బరదేశాసీక, మామైని సా
గరవేలావలయ్యాకృతోర్విని గనంగావచ్చు; నాదృష్టి దు
స్తరవేధోండకటాహమంతటను సంసర్పించు; నట్లాట ని
ర్దరకుగా దృష్టుల జీవితంబుల విభేదంబుల నిరంతంబులొ.

నావయ సెంతో తెలియునె? - నా విని, తల యడ్డమూప, నవ్వెను రవియుగా;
మీవయసు దెల్పి యవ్వల - జీవితముంగూడ నాకు జెప్పడ యనినగా.

చెప్ప దేలికయయ్యు నీచిత్రగాథ - విన్నవారలు నమ్ముట యన్న వింత;
కాని, సర్వంబు జరిగిన కథయె దప్ప - అవగించంత యత్కుక్తియైన లేదు.

ఎపుడు పుట్టితినోగాని యెరుగజాల - చూడువందలకోటుల యేడులపుడు
ఉగడెలిసె నన్న జ్ఞాపక మున్న; దింక - బ్రతుకవచ్చు ద్రిశతకోటివత్సరములు.
మున్ను నీ వంత పొగడిన భూతధాత్రి - పుట్టె నాకన్నులెదుటనే పూర్వమందు ;
ఎవతెయో యను సందేహ మేల నీకు ? - కండలో గండ నావయగారిపుత్రి.

సుడిగాలి యొక్కపెట్టెన - వడి న న్నొక యన్యలోకవాసుల నడుమం
బడ రువ్వినట్టులయి నా - యొడలెల్లను గంపమొంది యూర్పుచునుంటి.

తెరగన్నులు తెరనోరును - విరవిర తడియారు నాల్కు పెరగుమనంలై
పెరపుగొని పూర్వధైర్యము - తరుగ్గ వినయంబు లోన దండడిగొనగ్గ.

జలజాతాపుని భక్తిసమ్రమగు వీక్షామాల నేవించి యం
జలిబద్ధుండనుగా వచించితిని: ఓస్వామి, జగత్సాక్షి, చం
చలచిత్తంబున బ్రేలుచుండిన ననుగ్గ సంభ్రాంత మున్నించి నా
కలుషంబుగ హరియింపు మంచు గరుణం గాంక్షించి ప్రార్థించితి.

అజ్ఞానతిమిరనవ్వు - ప్రజ్ఞదనై యల దివాంధభావంబున మీ
విజ్ఞానరోచిరుదయ మ - వజ్జిత వరికట్టి హాస్యపాత్రుడ నైతి.

అని నే నీవిధి విన్న వింప గరుణాహాసంబు నెమ్మొమునం
దొనకగ్గ, నీ వెపుడైన నామతము పొందుం బాడియుం గందు వం
చనుకొందుం, దడవేల, నాచరిత నెయ్యంబార వర్ణించెదగ్గ
వినవోయీ, యని చెప్పసాగె హృదయావిర్భూతచిత్రంబుగగ్గ.

[సశేషము]

ఆంధ్ర దేశమున సంగీతము యొక్క పరిణామము

= శ్రీ విస్సా అప్పారావు =

ఆంధ్రుల రాజ్యము, ఆంధ్రుల లేజము క్రీస్తు శకారంభకాలమున మిక్కిలి ఉన్నత స్థితిలో నుండెను. ఈ ౨౦౦౦ సంవత్సరముల నాటినుండి ఆంధ్రులు పేరుప్రతిష్ఠలు కలిగియున్నారు. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి కాలమున ఆంధ్రదేశము ఉత్తరమున వర్మదా నీరమువరకును, దక్షిణమున చేర దేశమువరకును, పడమర తూర్పున పముద్రమువరకును వ్యాపించియుండెడిది. నాటి శాతవాహనుల తరువాత కాలక్రమమున ఇక్ష్వాకులు, పల్లవులు, చాలంకాయనులు, విష్ణుకుండినులు, చాళుక్యులు, కాకతీయులు, రెడ్లు, విజయనగర రాజులు, మహమ్మదీయులు మొదలైనవారు పాలించుచువచ్చిరి. నారి రాజ్యములు పైన తెప్పిన ఎల్లల మధ్యమున ఖండ ఖండములుగా వ్యాపించియుండెను. ఈ రాజ్యములయందు పరిపాలింపబడిన ప్రజలందరు తెలుగువారని చెప్పవలెను. మహారాష్ట్రులు, కన్నడులు, ఆరవవారు మొదలగు భారతీయసోదరు లెందరో తెలుగువారితో కలిసిమెలిసి జీవితములు గడపుచుండెడివారు.

తెనుట కన్నమును, కట్టుటకు బట్టయు పుష్కలముగా నుండి, దేశము మభిక్షమై, శాంతివంతమై యుండుటయు, రాజులు జనాభిమానము, దేశక్షేమము ఆశయములుగా పరిపాలించుటయు తెలుపించినచో ఏకాలమందైనను కావ్యము, సంగీతము, చిత్రము, శిల్పము మొదలగు కళ లభివృద్ధిని తెంది దేశము నాగరికతతో శోభిల్లుచుండుట చరిత్రాత్మకమగు సిద్ధాంతము. ఒకకళ వృద్ధి తెందినప్పుడు ఇతర కళలుకూడ అభివృద్ధి నొందుట సామాన్యమని చెప్పవచ్చును. ఈ వ్యాసమందలి విషయము సంగీతకళ-దాని పరిణామము, ఇది చాలా పెద్ద విషయము. పూర్తిగా వివరించుటకు నాకు కత్తిగాని, అడకాళముగాని తక్కువ. అందుచేత కొన్ని

ముఖ్యమైన ఘట్టములను మాత్ర మెత్తి కొంత వ్రాయ ప్రయత్నించును.

పదియవ శతాబ్దివరకు ఆంధ్రమున ప్రత్యేక గ్రంథములు లేవనట సుప్రసిద్ధము. అందుచేత రమారమి నాటివరకు ఆంధ్రుల సంగీతకళను గుర్తించుటకు సంస్కృత గ్రంథములే యాధారములు. భరతుని నాట్యశాస్త్రము, నారదశిక్ష, మెకంసుని బృహద్రేఖ, శార్దూలదేవుని సంగీతరత్నాకరమును ముఖ్యమైన కొన్ని సంగీతశాస్త్రగ్రంథములు. వృత్తము, గీతము, వాద్యము కలసినది సంగీతమని పూర్వాచార్యులు తలచిరి — “గీతం వాద్యం రథా వృత్తం త్రయం సంగీతముచ్యతే (గీతం వాద్యంచ వృత్తంచ)” అని సంగీతరత్నాకరము. భరతుని నాట్యశాస్త్రమందు ఈమూడింటినిగురించియే కాక నాటకకళనుగురించి అపూర్వవిషయము లెన్నో చెప్పబడియున్నవి. ఇందు నాట్యకళ ప్రధానముగా ఎన్నబడినది. గీతము నాట్యమునకు ప్రధానాంగముగా తెప్పబడినది. ఆకాలమందలి పద్ధతి అది. ప్రాచీనకాలమందట్లుండుట స్వాభావికమే. ఈకాలమందుకూడ పెక్కు దేశములయందు నాట్యకళకు ప్రాధాన్యము కలదు. మన దేశమందుకూడ బాసవరుల జీవితములో నాట్యమున పెక్కుడు ప్రాముఖ్యము పొడగట్టుచున్నది. రత్నాకరమందు గీతమునకు ప్రాముఖ్య మియ్యబడినది. “గీతవాద్యోభయం యత్ర సంగీతమితి కేవలం” యనియు నొక మతము కలదు. ఇదే నేటి సంగీతపద్ధతి. గీతమున గాత్రపాట, పీఠాగానము ముఖ్యములు. గీతప్రధానమగు సంగీతమునుగురించియే నేను వ్రాయజోవునది.

మార్గము, దేశ్యము అని సంగీతము రెండువిధములు. పరమశివునిచేత బ్రహ్మ కువదేశింపబడి, భరతమునివలన ప్రచారములోనికి వచ్చినది మార్గసంగీత

II ఒక పిణిగ (హెనువమ్మను ఒక సుకను కాలములో అది ఎన్ని సార్లు కంపించునో దానిని స్పందన తరచుతనము (vibration frequency) అందురు. ఒక స్వరముయొక్క తరచుతనముకంటె ఇంకొక స్వరముయొక్క తరచుతనము ఎన్ని రెట్లు ఉంటే ఆ రెట్లు అంతర ముందు. ౨ రెట్లు కంపించినచో ౪ ప్రతుల అంతరము కలుగును. ఇట్లే లెక్కించవచ్చు.

నేటి సంగీతపద్ధతిలోవలె ప్రాచీనకాలమందు వజ్రపంచమస్వరములు స్థిరములుగాక భేదములుగా ఉండెడివి. అవగా ప్రాచీనకాలమందు వజ్రము, మధ్యమము, పంచమములలో వాద్యేనే భేదములు, రెవధ

ధైర్యములలో మూడుభేదములు, గాంధార విభేదములలో రెండేసి భేదములు ఉండెడివి. మొత్తము ౨౨ ప్రతులే. కాని ఈపద్ధతి మరి ఈశ్రీంద చూపబడిన రీతిని ౨౨ ప్రతులు చేర్చు పరిగణించబడుచున్నది. ప్రాచీనకాలమందు ౨౨ ప్రతులు ఇదవిత్థమని గుని ప్రికములుగా లేవు. ఇవిని ఆధారముచేసికొని, పిణిగల కాలతలనుబట్టి గ్రహింపబడింది. పిణిగల కాలతలు లేదాలుగా చెప్పబడినవి. కాని రామరాను కాస్త్రము విశేషముకాగా ఈశ్రీందపద్ధతి ఏర్పడినది. ఐనను ప్రతి మధ్యమములలో మతభేదము చేటికిని కలదు.

III ఈపద్ధతిలో కొన్ని విశేషములు గలవు. స్వరము భేదించినచోట ప్రతి ప్రికకై రెట్లు పెరుగుచు

3-వ పట్టిక

ప్రతిసంఖ్య	గుర్తులు	పేరు	తరచుతనపు రెట్లు
X ౪	౧	మధ్య పక్ష	ప్రికకై ౧
X ౫	౨	ఏకప్రతి రెవధ	ప్రికకై { ౨౫౬/౨౪౩ } ౮౧/౮౦
X ౬	౩	ద్విప్రతి "	ప్రికకై { ౧౬/౧౫ } "
X ౭	౪	త్రిప్రతి " మధ్యరెవధ	ప్రికకై { ౧౦/౯ } "
X ౮	౫	చతుప్రతి "	ప్రికకై { ౮/౭ } "
X ౯	౬	మధ్య గాంధార	ప్రికకై { ౩౨/౩౧ } "
X ౧౦	౭	సాధారణ "	ప్రికకై { ౬/౫ } "
X ౧౧	౮	అంతర "	ప్రికకై { ౫/౪ } "
X ౧౨	౯	మృత మధ్యమ గాంధార	ప్రికకై { ౮౧/౬౪ } "
X ౧౩	౧౦	మధ్య " "	ప్రికకై { ౪/౩ } "
X ౧౪	౧౧	తీర " "	ప్రికకై { ౨౬/౨౦ } "
X ౧౫	౧౨	తీరతర, లేక ప్రతి మధ్యమ	ప్రికకై { ౪౫/౩౨ } (౬౪/౪౫)
X ౧౬	౧౩	తీరతర మధ్యమ, లేక మృత	ప్రికకై { ౪౦/౩౧ } ౮౧/౮౦
X ౧౭	౧౪	మధ్యపంచమ [పంచమ]	ప్రికకై { ౩/౨ } "
X ౧౮	౧౫	ఏకప్రతి ధైర్య	ప్రికకై { ౧౨౮/౧౦ } "
X ౧౯	౧౬	ద్విప్రతి "	ప్రికకై { ౮/౫ } "
X ౨౦	౧౭	త్రిప్రతి " మధ్యధైర్య	ప్రికకై { ౫/౩ } "
X ౨౧	౧౮	చతుప్రతి "	ప్రికకై { ౨౬/౧౬ } "
X ౨౨	౧౯	మధ్య విభేద	ప్రికకై { ౧౬/౯ } "
X ౨౩	౨౦	కైక "	ప్రికకై { ౯/౫ } "
X ౨౪	౨౧	కాలి "	ప్రికకై { ౧౫/౮ } "
X ౨౫	౨౨	మృతపక్ష విభేద	ప్రికకై { ౨౪౩/౧౨౨ } "

౧, ౨, ౩, ౪, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౨, ౧౩, ౧౪, ౧౫, ౧౬, ౧౭, ౧౮, ౧౯, ౨౦, ౨౧, ౨౨ ప్రతులు. వీరిలో మూడు ప్రతులు ౨౦ ప్రతులను రెండింటిని ఒకటిగా చేర్చి ౧౦ ప్రతులుగా చేసింది. అందుచేటి ౨౨ ప్రతిసాధారణముల ౧౨ స్వరసాధారణముల ఏర్పడును. ఇది నేటి సంగీతపద్ధతిలోని స్వరసాధారణముల ఏర్పడును.

ప్రయోగము తరచుతనములో సగమే, ఇట్లే క్రిందిస్థాయి లోని ప్రతిస్వరముయొక్క తరచుతనముగాని, తరచు తనపు రెట్లుగాని లెక్కింపవలెను. కనుకనే III పట్టిలో నున్న $\frac{1}{2}, \frac{2}{3}, \frac{3}{4}, \frac{4}{5}, \frac{5}{6}$ అను ఆంకెలలో సగముమాత్రమే వైన వ్రాయబడినవి. మధ్యమగ్రామమును ఆరోహణ క్రమముగా వ్రాసినచో యు పధధిపరిగమ యని యగును. స్వరములమధ్య మన్న శ్రుతిగ్రంథితములు ఆరోహణక్రమములో ఇట్లుండును—ర 3 ఆర 3 ఆర— మొత్తము ౨౨. తరచుతనపు రెట్లుయొక్క క్రమము ఇట్లుండును— $\frac{1}{2}, \frac{2}{3}, \frac{3}{4}, \frac{4}{5}, \frac{5}{6}, \frac{6}{7}, \frac{7}{8}, \frac{8}{9}, \frac{9}{10}, \frac{10}{11}, \frac{11}{12}, \frac{12}{13}, \frac{13}{14}, \frac{14}{15}, \frac{15}{16}, \frac{16}{17}, \frac{17}{18}, \frac{18}{19}, \frac{19}{20}$ ఆరోహణలో, $\frac{1}{2}$ అని ఆరంభించుటకంటె దానిని ౧ క్రింద మార్చిన లెక్కకు నులువుగా నుండునుగాన అట్లు చేయుదుము. $\frac{1}{2}$ ను ౧ చేయుట అనగా $\frac{1}{2}$ ను $\frac{2}{2}$ పెట్టి గుణించుట. మొదటి ఆంకెనుమాత్రము గుర్తి రెట్లుకొంద వచ్చిన దానికి తక్కిన ఆంకెల తరచుతనపు రెట్లుకు ఇదివరకున్న ఆంతరము మారును గనుక అట్టి భేదము లేకుండ చేయుట కన్నిటిని $\frac{2}{2}$ పెట్టి గుణించవలెను. అప్పుడు ఆవరస ఇట్లుండును— $\frac{1}{2} \times \frac{2}{2}, \frac{2}{3} \times \frac{2}{2}, \frac{3}{4} \times \frac{2}{2}, \frac{4}{5} \times \frac{2}{2}, \frac{5}{6} \times \frac{2}{2}, \frac{6}{7} \times \frac{2}{2}, \frac{7}{8} \times \frac{2}{2}, \frac{8}{9} \times \frac{2}{2}, \frac{9}{10} \times \frac{2}{2}, \frac{10}{11} \times \frac{2}{2}, \frac{11}{12} \times \frac{2}{2}, \frac{12}{13} \times \frac{2}{2}, \frac{13}{14} \times \frac{2}{2}, \frac{14}{15} \times \frac{2}{2}, \frac{15}{16} \times \frac{2}{2}, \frac{16}{17} \times \frac{2}{2}, \frac{17}{18} \times \frac{2}{2}, \frac{18}{19} \times \frac{2}{2}, \frac{19}{20} \times \frac{2}{2}$ అనగా ఇట్లు—౧, $\frac{2}{3}, \frac{3}{4}, \frac{4}{5}, \frac{5}{6}, \frac{6}{7}, \frac{7}{8}, \frac{8}{9}, \frac{9}{10}, \frac{10}{11}, \frac{11}{12}, \frac{12}{13}, \frac{13}{14}, \frac{14}{15}, \frac{15}{16}, \frac{16}{17}, \frac{17}{18}, \frac{18}{19}, \frac{19}{20}$.

ఆరోహణక్రమము ఎడమనుండి కుడికి, అవ రోహణక్రమము కావలసినచో దీనినే కుడినుండి ఎడ మకు వ్రాసిన వచ్చును.

మూర్ఖనలు

ఇక మూర్ఖన లవనేమో విచారించుము.

మధ్యమగ్రామమూర్ఖనలు—౩

ఆవరోహణక్రమము

1. మ $\frac{1}{2}$ ర $\frac{2}{3}$ స $\frac{3}{4}$ ని $\frac{4}{5}$ ధ $\frac{5}{6}$ ప $\frac{6}{7}$ య

2. $\frac{1}{2}$ ర $\frac{2}{3}$ స $\frac{3}{4}$ ని $\frac{4}{5}$ ధ $\frac{5}{6}$ ప $\frac{6}{7}$ య

ఆరోహణక్రమము

1. య $\frac{6}{7}$ ప $\frac{6}{7}$ ధ $\frac{5}{6}$ ని $\frac{4}{5}$ స $\frac{3}{4}$ ర $\frac{2}{3}$ మ

2. $\frac{6}{7}$ య $\frac{6}{7}$ ప $\frac{6}{7}$ ధ $\frac{5}{6}$ ని $\frac{4}{5}$ స $\frac{3}{4}$ ర $\frac{2}{3}$ మ

ఇట్లే ఇంకొక విధము.

వైన మోదించినట్లు ఆరంభస్వరమును మ, గ, రి, స, ని, ధ, ప యని క్రమముగా మార్చి మధ్యమగ్రామ

మును అవరోహణక్రమముగాను, ఆరోహణక్రమము గాను వ్రాసినచో ఏడు భేదములు కలుగును. ఈవరుస లలోని మొదటి స్వరమును (గ్రహస్వరమును) ఆధార ముగా గ్రహించవలెను. అప్పుడు రెండవ స్వరము నిమిషముగాని, రిమధముగాని యగును—అవరోహణ, ఆరోహణలలో. అందుచేత మొదటివరుసలోని రెండ వది ముదముకంటె ర శ్రుతులు తక్కువయగు నిమిష మగును. రెండవ వరుసలోనిది రెండుశ్రుతులుమాత్రమే తక్కువయగు నిమిష మగును. అందుచేత రెండు వరుసలలోని రెండవ స్వరమగు నిమిషము భేదముగా పలుకును. ఇట్లే మూడు, నాలుగు... ఏడు స్వరములన్ను. అందుచేత ఒక్కొక్క వరుసలోని అవరోహణఆరోహ ణలు ఉచ్చరించినప్పుడు ౨, ౩, ౪, ౫, ౬, ౭ స్థానముల లోని స్వరములు, అనగా రిమధములు, గాంధారములు మొదలైనవి సమాశ్రుతులు కలవి కాకుండుటచేత ఆ ఉచ్చారణవలన కలుగు క్రవణానుభవము భేదముగా ఉండును. ఈ భేదానుభవమునకే మూర్ఖన యని పేరు. శ్రుతిగ్రంథిత భేదములలోని వరుస మారుటచేత స్వర మేకము మారుట, మూర్ఖనయొక్క కళ భేదించుట తటస్థమయ్యును. ఈ కళాభేదమును చెవి నులువుగా ను గ్రహించగలదు. ఈ మూర్ఖవాభేదములే రాగభేదము లకు ప్రాతిపదికములు.

మధ్యగ్రామమునుండికొండ ఇట్లే ఏడు మూర్ఖ నలు పుట్టును. ఈ గర మూర్ఖనలలో కొన్నింటి కేమ ద్వైదముమాత్రమే ఉండుటచేత మధ్యమగ్రామము నుండి మోదించినది, మధ్యగ్రామమునుండి వాల్చిం టి ని మాత్రమే గ్రహింపబడి తక్కినవి విదురబడెను. గ్రహిం పబడిన ౩ మూర్ఖనలను క్రింద నిర్దించ IV పట్టిలో / అను సురతో చూపడమైనది.

ఇంతవరకు మూర్ఖనలలోని భేదములు కలు గుట ఎట్లో శ్రుతిగ్రంథితముల మూలకముగా స్థూలముగా తెలిసింది. ఆభేదముల స్వరూపమును విస్పష్టముగా తెలిసికొనవలె నన్ను, స్పందింపపు తరచుతనపు రెట్లు సహాయమున బాగుగా తెలిసికొనవచ్చును. మధ్యమ గ్రామములోని మొదటి మూర్ఖనను తరచుతనపు రెట్లు గల ఆంకెలతో ఎట్లు గుర్తించవచ్చునో వైని చూప బడినది. తిరిగి దానిని ఆరోహణక్రమము, అవరోహణ

మేళము లని నేడు వాడుచున్నాము. అట్టి మేళములకు నేటి సంగీత పద్ధతిలో పేర్లు కలవు. వాటిని ౩౨ మేళ కర్త రాగముల నిచ్చు శాస్త్రగ్రంథములు చూచి నచో గుర్తించవచ్చును. ఆ పేర్లు నుకూడ ఈ పట్టిలో ఇచ్చినాను. ఏస్వరములలో భేదమున్న దని తోచి నచో ఆస్వరములను వూచించు అంకెలతోడ సీత సీని పేరు ప్రక్కన * అని వ్రాసిరిని. పాశ్చాత్య సంగీత ముందు ప్రాచీనమైన రాగ మేళములు కొన్ని సుప్రసిద్ధ ములు కలవు. వాటికి ఇంక సరిపోలికతో ఆ పేరుకూడా ఇంగ్లీషులో వ్రాసినాను.

(iii) జాతులు.

మూర్ఖునకు లక్షణములు రెండు—ఆరోహణ, అవరోహణ. స్వరోచ్చారణ చేయుటలో క్రమముగా రంజకత్వము పెరిగినది. రంజకత్వమును పోషించు గ్రహము, అంకన్యాయము * మొదలైన లక్షణములు ఏర్పడినవి. మూర్ఖునలోని స్వరములకు ఈ లక్షణములు చేర్చి సప్తస్వరములలో కొన్నింటిని మాత్రమే ఒక్కొక్క పారి ఉచ్చరించుచు గానము చేయుటచేత మూర్ఖున జాతిగా మారియుండును. ఇట్లే సప్తమూర్ఖునలకు సప్తజాతులు కల్పించబడినవి.† భరతుని కాలమువాటికే ఈమాట్యు కలిగినది. భరతుడు ఈ సప్తజాతులను మాత్రమే చెప్పియుండలేదు. ఈజాతులు నేటి రాగ ములకు పరిపూర్ణము కలిగినవి. స్వరసప్తకము కలిగిన సంపూర్ణమని, ౬, ౫ స్వరములుమాత్రమే కలిగిన సాదకమని, జైదివమని జాతులలో మూడువిధములు. ఈమాడున్న భరతముని చెప్పినాడు. మరియు

* గ్రహము—ఆరంభమున గల స్వరము; అంక-
శీతస్వరము; న్యాయము—చివరిస్వరము.

† భరతుని నాట్య శాస్త్రముందున్న, సంగీత రత్నాకరములోను మధ్యమగ్రామమునుండి ౧౧ జాతులు పుట్టిన వని, వజ్రగ్రామమునుండి ౩ జాతులు పుట్టిన వని చెప్పబడి వాటి పేర్లు వ్యవహరించినవి. జాతుల కల్పనలో మాట్యులు ఎన్నో కలిగినవి దీనివిలట్టి మనము గ్రహింప వలసియున్నది. ఈజాతు లేదేరసమయము దువయోగించవలెకొ భరతుడు చెప్పియున్నాడు.

శుద్ధస్వరములతో కొద్దిగా వికృతస్వరములను చేర్చి సాధారణ వికృతులను జాతులను చెప్పియున్నాడు. భరతమునియొక్క రాగకల్పనాపద్ధతిలో ఆశేవితేమ ములు గలవు.

గ్రామములనుండి మూర్ఖులు, మూర్ఖుల నుండి జాతులు ఎట్లు కల్పించబడినవో తెలిసికొంటిమి. ఇక రాగము లెట్లు కల్పించబడినవో తెలిసికొనవలసి యున్నది. కాని, గ్రామములనివయ్యె ప్రాచీన సంగీతచార్యులలో గల మతభేదమును కొంత వివరించి తరువాత రాగములనుగురించి చెప్పలూనెదను. భరత చార్యుల మతము ప్రథమము. గ్రామమునగా ఇట్టిది యని భరతచార్యులు నిర్వచనము నివ్వలేదు. కాని మధ్యమగ్రామమును నాటకముయొక్క 'మఖ'మందు, వజ్రగ్రామమును 'ప్రతిమఖ'మందు గానముచేయవలసిన దని చెప్పియున్నాడు. నాటకమునకు సంధులు ఏను. అందు మొదటి రెండు సంధుల పేర్లు మఖము, ప్రతి మఖమును. దీనివిలట్టి గ్రామములు గానముచేయుట కుపయోగపడు స్వర మేళములు కలవి యైయుండి తీరవలయును. మతంగుడు, కార్గిలదేవుడు, తరువాతి వారు గ్రామమునగా స్వరసంహారముని చెప్పినారు. "యథా కుటుంబిన స్సుక్త్యే ఏకీభూతా భవంతిసి, తథా స్వరాణాం సంహారో గ్రామ ఇత్యభిధీయతే" శుద్ధవికృతిస్వరము లన్నిటియొక్క సమూహమునకు గ్రామ మన పేరుతో వ్యతహారము కలదని మన మర్థముచేసికోవలసియున్నది. అన్ని స్వరములతోను గానముచేయ వీలులేదుగనుక గ్రామములు గానార్హ ములు కావని చెప్పవలసియున్నది. గ్రామస్వరముల నుండి ఇష్టానుసారముగ స్వరములను ఏకకొని మూర్ఖ నలు, జాతులు ఏర్పరుపబడియుండు వని సమన్వయము చేయవలయును. దీనివిలట్టి గ్రామమునగా రెండు విధముల యభిప్రాయము గలదని గ్రహించవలసి యున్నది. (i) గానార్హముగ స్వర మేళము, (ii) గానార్హముకొని స్వరములగుంపు అని రెండువిధములు. ఈ రెండవ పద్ధతి సమంజసమైనది గాదు. లక్ష్యము అన్నింటికంటె ప్రబలమైనది. అత్యులు అరణ్యనివాస మును విడిచి గ్రామనివాసము చేయుట ప్రారంభించిన కాలమందు గ్రామగానము ప్రారంభమైయుండును,

అశోహణ అవశోహణలు లేనిదే గానము కావరదు. ఇది వైదికగానమంగుకాక లౌకికమగు గానమున వృద్ధి పొందియుండును. గ్రామములు బాగులుగా విస్తరింప బడియుండును. లక్ష్యగానములకు లక్షణము చెప్పబడక కావ్యప్రజ్ఞలు కల్పించిన పద్ధతిలో మార్పు నలు ఏర్పడినదిగాని వాడుకలో గ్రామములు, బాగులుమాత్రమే ఉండియుండుట సహజము. అందు చేతనే భరతముని గ్రామమునకు ప్రత్యేకించి నిర్వచనము చేయలేదని తోచుచున్నది.

(iv) రాగములు.

III పట్టిలో రిషభ, గాంధార, ద్రౌపతి, నిషాద భేదములలో సామ్యము గలదు. ఏకశ్రుతి ద్విశ్రుతుల మున్ను, త్రిశ్రుతి చతుశ్రుతులమున్ను గల అంతరము ప్రమాణశ్రుతింగీతరమగు క్షణి. ఈఅంతరము అన్నింటికంటె తక్కువైనది. అందుచేత రిగ్, రిగ్లను చేర్చి ఒక స్థానమునందు, రిగ్, రిగ్లను ఇంకొక స్థానమునందు చేర్చి రిషభమునకుగల నాలుగు శ్రుతుల భేదములను సంబంధితముచేసి రెండు స్థానములయందు రిషభమును పూపించవచ్చును. ఇట్లే గాంధార, ద్రౌపతి, నిషాదములను సంబంధితముచేసి ఒక్కొక్కదానిని రెండు స్థానములయందు పూపించవచ్చును. ఇట్లే మధ్యమమును శుద్ధమధ్యమని, ప్రతిమధ్యమని రెండు స్థానములయందే చూపవచ్చును. స, పలకు భేదములులేవు. గమక ౨౨ శ్రుతులను ౧౨ స్థానములలో చూపవచ్చును. ఈ సంకేతమునే చతుర్దండిప్రకాశకకర్తయగు వెంకటమధి మొదట ఏర్పాటుచేసివాడు. ఏదానిని ౧౨ మెట్లు ఈ పన్నెండుస్థానములకు సరిపోవును. రి, గ, మ, ధ, నిలలోని రెండేసి స్థానములలో ఒక్కొక్కదానిని ఏరి స, ప లను చేర్చినచో ఏడు స్వరములు గల సంపూర్ణమేక మేర్పడును. ఇట్లు ప్రస్తరించి వెంకటమధి ౨౨ సంపూర్ణమేకములను మేళకర్తలను ఏర్పరచెను. వీటిని జనకరాగమేకములందురు. ఇదే వీటి రాగనిర్మాణపద్ధతి. అశోహణ

అవశోహణములు, గ్రహాంశవ్యాసములు మొదలగు లక్షణములు, వివిధగమకములు † మొదలగు వివ్యాసములతో త్రిస్థాయియందు స్వరమేళమును ప్రస్తరించి, విస్తరించి గానముచేసినచో దానిని రాగమని, రాగాలపన మని అందుము. ఇట్టి పద్ధతిని కనిపెట్టి రాగ ప్రస్తారమునకు కాస్త్రీయమైన లక్షణమును చూపి కర్ణాటకసంగీతమునకు వెంకటమధి మహాపకారమును చేసివాడు. ఇతని పద్ధతిలోని స్వరస్థానములకు గల పేర్లకును, III పట్టిలోని పేర్లకును భేదము కలదు. కాని ౭౨ మేళకర్తలలోను ఆ ౨౨ శ్రుతులు ఉపయోగమగుచుండును కాని వాటికి పేర్లు భేదములుగా వాడబడుచున్నవి. జనకరాగములు సంపూర్ణములు. వీటినుండి మిషాద, బౌడవములగు జన్యరాగములు ఏర్పడినవి. స్వరములు స రి గ యని క్రమముగా పాదగక స గ రి గ యని వడిచినచో ఈనడికను వక్రగతి యందురు. వక్రగతు లనేక పోకడలు పోవచ్చును. అశోహణ, అవశోహణలయందు దోక్కిదాని లోగాని, రెండింటియందుగాని సంపూర్ణముగాను, మిషాదముగాను, బౌడవముగాను స్వరము లుండవచ్చును. ఆస్వరములగతిలో సక్రమముగాని, వక్రముగాని యుండవచ్చును. ఇన్ని భేదములవలన అనేక రాగములు పుట్టినవి. ఈరాగరచనాపద్ధతి అన్నింటికంటె నవీనమైనది. జనకజన్యరాగపద్ధతి.

౨. రాగాంగ, ఉపాంగ, భాషాంగ, క్రియాంగ

రాగపద్ధతి :

జనకరాగములే రాగాంగ రాగములు. జనకరాగ స్వరములకంటె భిన్నముగాని స్వరములు గల జన్యరాగములను ఉపాంగరాగము లందురు. కొన్ని జన్యరాగములలో ఒకటిరెండు స్వరములు జనకరాగస్వరములకంటె భిన్నములుగా ఉండును. అట్లుండుటచేత ఇతర జనకరాగకళ న్సురించి. రంజకర్త్యము పోషింపబడుచుండును. ఇట్టి జన్యరాగములను భాషాంగ రాగములందురు. చేపతాడుతి చేయుట, యుద్ధవీరుల దైర్యోత్సాహములను కొనియాడుట మొదలగు 'క్రియల'యందుపయోగము చేయుటకు కొన్ని రాగములను ప్రత్యేకించుట సంప్రదాయమై యుండెను. వాటిని క్రియాంగ

† వినుట కింపుగా ఉండునట్లు స్వరములను కదలించుటకు గమక మని పేరు. ఇది వివిధము.

రాగము లందురు. ఈవిధేదము పదియవ శతాబ్దిప్రాంతములకే ప్రచారములో నున్నది.

3. శుద్ధ, సారగ, సంకీర్ణ-రాగపద్ధతి :

పైన తెప్పిన ౨-వ పద్ధతి, ఈపద్ధతి సమకాలికము లనవచ్చు. శుద్ధరాగములే రాగాంగ ఉపాంగరాగములు. ఇతర రాగచ్ఛాయ స్వరములు గలవి సారగములు. గనుకనే వీటిని చామాలగము లని కూడ అందురు. ఇవే భాషాంగములు. ఎక్కువగా అన్య రాగ మిక్రితములైనచో వాటిని సంకీర్ణరాగము లందురు.

౪. ఘన, నయ, దేశ-రాగవిభాగపద్ధతి :

శ్రీయాంగరాగములనే ఘనరాగము లనవచ్చును. వాట, గాళ, వరాలి, ఆరభి, శ్రీ అను ఘనరాగపంచకములో త్యాగయ్యగాను సుప్రసిద్ధమైన కృతిరత్నములను రచించినారు. కేదార, వారాయణగాళ, రీతి గాళ, సారంగవాట, భౌళి యను నీయొదును చేరి ఘన రాగములు పది. రత్తిని కలగజేయునవి నయరాగములు. చినుటకు సాంపుగా నుండి ఘనరాగములకంటె సుమారురములుగా నుండును. హిందూస్థాని రాగకళలు కలసిన రాగములకు దేశ (ఉత్తర దేశపు) రాగము లని పేరు. ఘరజా, కమాను, కాపీ మొదలైనవి. ఈరాగవిభాగపద్ధతి ౧౪-వ శతాబ్దిప్రాంతములనుండి వాడుకలో నున్నది. సంగీతము కల్లాటము, హిందూస్థాని యని ద్వివిధ మేర్పడిన తరువాత వచ్చిన పద్ధతి. ప్రాచీనము కాదు.

౫. స్త్రీ, పురుష, నపుంసక రాగవిభాగము :

ఇది ౪-వ పద్ధతికంటె ప్రాచీనమైనది. ౨, 3 పద్ధతులలో సమకాలికము. ఇది రాగభావముల ననుసరించి చేయబడిన విభాగము. ఈరాగములకు వేరు వేరు నిర్వచనము భావప్రపంచమందు కల్పింపబడి స్త్రీక రూపకముగా నిరూపింపబడి యున్నది. ఈ నిర్వచనమునకు సరియైన చిత్రరచనకూడ ఆయా స్త్రీ పురుష రాగములకు చేయబడినది. అవి రాజపుత్ర-చిత్రలేఖనా పద్ధతిని వ్రాయబడినవి.

౬. మార్గ, దేశ రాగములు :

ఈభేదము అతిప్రాచీనము. మార్గసంగీత సంబంధములు మార్గరాగములు. వాటిలో నాల్గవిధములు

రత్నాకరమందు చెప్పబడియున్నవి. ఈనాల్గవిధములకు చేరినవి ౨౬౪ మార్గరాగములు. అవి అన్నియు వాడుకనుండి తొలగిపోయిన వనికూడ అంటే చెప్పబడి యున్నది. సంగీతరత్నాకరమువాటి! వాడుకలో ఉన్న రాగములన్నియును దేశీయరాగములే. ఈ రాగములలోని విభాగమే పైన వివరించిన ఐదుపద్ధతులును. గాంధార మధ్యమగ్రామములు అంతరించినట్లే మార్గ రాగములును లోకీకానమునందు అంతరించినవి. మద్ర గ్రామమే లోకీకానమున కాధారము. దీనినుండి పుట్టివడే దేశీయరాగములన్నీ యని చెప్పవచ్చును.

(V) దేశ్యగానమందలి ఆంధ్రదేశ్యము.

దేశ్యమనగా దేశమందలి జనలలో వ్యాప్తమై యున్న పద్ధతి. ఈజనులు అనార్యులని బహుళముగా చెప్పవచ్చును. ఆర్యుల పద్ధతి మార్గపద్ధతి. అతిప్రాచీన కాలమునుండియు రెండును సమ్మేళనమగుచువచ్చుచున్నవి. కొంతకాలమువరకు ఈభేదము పొడింపబడినదిగాని రామరామ దేశీయగానమునకు ప్రాబల్య మధికమై మార్గరాగములు, మార్గపద్ధతి ఊడించి అంతరించినవి. దేశ్యమే బలపడి నిలిచిపోయినది. ఇది సహజమగు పరిణామక్రమమేగదా. మతంగుని బృహద్దేశీ యను సంగీతకాస్త్రగ్రంథమందు దేశ్యరాగము లెక్కడనుండి సంక్రమించినదీ విశదముగా వ్రాయబడినది. ఆకారము చేతనేకావోలు బృహద్దేశీ యను పేరు పెట్టినదికూడాను. అనార్యుల పేర్లు చెప్పటలో ఆంధ్రుల పేరుకూడ చెప్పబడియున్నది. దేశ్యమగు అనార్యుల సంగీతమునుగురించి మతంగు డిట్లువెను: "నాల్గు స్వరములలో సంచారముచేసి పాడే పాటలు మార్గ పద్ధతికి కెందజాలవు. అట్టివి సవరలు, పులిందులు, కాంభోజాలు, వంగ, కిరాత, వాహ్నిక, ఆంధ్ర, వ్రాచిదులు మొదలైనవారు పాడుచుండురు. కాని గ్రువములు (దరువులు) అను పాటలకుమాత్రము ఈ నిషేధము లేదు. అవి మార్గసంగీతములో చేర్చబడినవి. నాటకములయందు పాడబడుచుండును." ఈదరువులను యక్షగానములయందు, వీధినాటకములయందు నేటికిని విసగలము. సంగీతకాస్త్రములో ప్రబంధాధ్యాయమందు చాహిరింపబడిన రచనలలో గ్రువములు, వాటిలో భేదములు చెప్పబడినవి. వాకులనుగురించి చెప్పినపుడు

భక్తకోటులో రత్నాకరమందు గగనాతులు మధ్యకు గ్రామమునుండి పుట్టిపట్టు వాటిపేర్ల ద్వీపములు చెప్పియున్నాను. అం దొకటి ఆంధ్ర. రత్నాకర మందు ఆంధ్రయొక్క విమృత్తి చెప్పబడినది. “ని, రి, గ, ప లు ఆంధ్రస్వరములు, రి, గ లకు, ని, ధ లకు అంశానుక్రమముగా వ్యాసమువరకు సంగతి చేయ వలయును. మధ్యలోపముచేత పాదవ మగుచున్నది. మూర్ధ్వవ మధ్యమాదిగా చేయవలెను.” “పరస్పరము ఒకేసారిగా సంబంధమును పేర వాత్సల్యముగా కల్పిం చుట” సంగతి యని వ్యాఖ్యానము. అన్నిచాతులకు వలెనే దీనిని ఉదాహరణముగా ఒక పాట శివస్తుతిగా స్వరయుక్తముగా ఇయ్యబడినది. ఈచాతులన్నియును నేటి రాగములవలె పాడుట కుపయోగ్యములు. ఆంధ్రవినుకొంది వాట్యకాస్త్రమందునూడ కొంత వివరింపబడియున్నది.

తెలుగు దేశమందలి సంగీతపరిణామఘట్టములు

ఇంతవరకు రాగపద్ధతినినుండి చెప్పడమైనది. ఇక తెలుగుదేశమందలి సంగీతపరిణామఘట్టములనుగురించి కొంత వ్రాసెదను. ఇందు ముఖ్యములు క్రీ.శ. ౬౦౦, ౧౨౦౦ ప్రాంతకాలములవాటివి. ఈకాలములయందలి పరిణామములనుగురించి అంకగా తెలియదు. తెలిసినంత వరకు సందేహములు గల విషయములు చెప్పకలు గలవు. వాటిని నియాపించి, ఆసందేహములను నివృత్తి చేయుటకై సంగీతవిద్వాంసులు చేయకగిన కృషిని నురించి కొంత మూలించెదను.

పల్లవరాజును మొదటి మహేంద్రవర్మయొక్క కుడిమి యానులై కాపనమందలి

సంగీతకాస్త్రవిషయము (క్రీ. శ. ౬౦౦-౬౨౫):

దక్షిణదేశమున గొప్ప కళాపావన చేసి కళలను పోషించి, ఉద్ధరించిన మహారాజులలో ఎన్నతగినవాడు ఈమహేంద్రవర్మ యను పల్లవరాజు. వివిధకళలయం దిదినికి గల పాండిత్యమును, అభిమానమును మామం దూరుకొనికాపనమున చెక్కుబడినది. ఇతడు మత్త విలాసపాటకర్త. సిద్ధివనాసర (సిద్ధివిలాస) కొండ నుపాయందు అతిసుందరమగు చిత్రములను వ్రాయు

చెను. ఉండవల్లిలోని ప్రాచీనమైన కొండనపాలనంటి కొండనపాలను చాలా చెక్కినది శిల్పకళను ‘వివిధ చిత్ర’ముకలవాడై, ‘చిత్రకారపులి’యై పోషించెను. సంగీతకళయందు గొప్ప పాండిత్యము కలవాడు. వైదిమడు. సంగీర్ణకాతి యను తాళభేదమును ఇతనే కనిపెట్టినట్లు కనిపించుచున్నది. నేటి పురుకొట్ట సంస్థానమున గల కుడిమి మామలైవిడి శిఖవాధస్వామి దేవాలయమువెనుకనున్న కొండవలియనిద సంగీత మున నూతనపోకడలను మూలించు కాపనమును చెక్కించినాడు. అందలి విషయమునుగూర్చి కొంత పంక్షేపించుచున్నాను.

ఈ పల్లవరాజుకాపనమునకు, ఆంధ్రదేశసంగీత మునకు సంబంధ మేమని సందేహము కలుగవచ్చును. సమాధానమును వాకు తోచినది చెప్పి మరీ విషయము నెల్లెదను.

౧. ఆకాలమందు సంగీతకాస్త్రము యావచ్చా రతమునకు ఒకటిగానే యుండెను.

౨. ఆకాలమునకు పూర్వము పల్లవులు నుం బూరుసీమను పరిపాలించిరి. అందుచేత నుంబూరుసీమ పల్లవులవాడుగా ఉండెను. వాటి పల్లవులవాడే నేటి పల్నాడు.

౩. నుంబూరుజిల్లాలోని చేజర్లలో ఈమహేం ద్రవర్మకాపన మొకటి దొరికినది.

౪. ఈమహేంద్రవర్మకు చాల విరుగులు కలవు. అందు కొన్ని తెలుగువిరుగులు.

౫. నేంగిదేశమును పాలించు పాలంకాయుల తోను, విష్ణుకుండినులతోను పల్లవరాజులకు సంబంధ కాంధవ్యములు కలవు. ఈమహేంద్రవర్మ విష్ణుకుండిన రాజుల విక్రమేంద్రుని దాహిత్రుడని, యవరాజుగా నున్నకాలమందు కృష్ణాతీరముననుండి కళల పధ్యసించె నని ఒక కథనూడ కలదు.

ఈకారణములచేత ఈ కాపనమునందలి విష యము ప్రపక్తమని వ్రాయుచున్నాను. కుడిమియా నులై కాపనము ఏడుభాగములుగా నున్నది. అభాగ ముల పేర్లు, అందలి వివరములు ఈక్రింద V-వ పట్టిలో యావబడినవి.

శివ పట్రిక

సంఖ్య	పేరు	గుంపులు	స్వరములు	స్వర భేదములు	తేని స్వర భేదములు
౧	మధ్యమగ్రామే చతుష్పరిహారస్వరాగమాః	౫	౭	౨౨	సి,రి,ప,ధ,ని,ధి (౬)
౨	మధ్యగ్రామే " "	౭	౭	౨౨	సి,రి,మ,ప,ధ,ని (౬)
౩	పాదపతే " "	౪	౭	౨౨	సి,ద్వి,పి,ధ,ని,మ (౬)
౪	పాధారిపతే " "	౫	౭	౨౨	ద్వి,ప,ధ,క,క్షి,కు (౬)
౫	వంచమే " "	౬	౭	౨౨	సి,ద్వి,ప,ధ,ని,మ (౬)
౬	తైళికమధ్యే " "	౪	౬	౨౨	ద్వి,ప,పి,త్రు,పె,క్షి (౬)
౭	తైళికం " "	౭	౭	౨౫ ?	ద్వి,ప,క్షి (౩)

గుబోధకముగా నుండుటకై మొదటి భాగములోని చతుష్పరిహారస్వరాగములను కొన్నింటిని ఉదాహరించుచున్నాను.

౧

సిద్ధం పనుః శివాయః.

మధ్యమగ్రామే చతుష్పరిహారస్వరాగమాః

సంఖ్య					పంక్తి
(౧)	సి న త్రు ప	గి న గి ప	న ధు న ప	ము త్రు న ప	౧
	మి ర గి ప	రు గే మ మ	ప గి న ప	నె ము పె మ	౨
	మి గ న ప	పె ము న ప	ర మి గ న	ధు న గి ప	౩
	న త్రు న ప	పి మ పి న	గ ధు న ప	ము నె త్రు -	౪
(౨)	ప పె రు గ	మి గ రె గ	నె ప ర గి	ధు నె ర గి	౧
	ప గి న స	పె ము ర గి	(ము) పె రు గే	గి ప ర గి	౨
	ప నె ర గి	రు గే మ గే	పి గ రె గ	నె త్రు ర గి	౩
	ము గే ర గే	గ రె మి గ	పి నె ర గి	పె ర మి గ	౪

ఇట్లే మొత్తము ఐదు గుంపులు. గుంపుకు వాల్లేసి పంక్తులు అష్టముగాను, వాలుగు వరపలు నిలుపుగాను ఉన్నవి. ఒక్కొక్క పంక్తిలో ౧౬ స్వర భేదములు వాల్లు వాల్లుగా చేర్చబడి, వాలుగు వ్రాయబడినవి. వరపలు లోను ఇట్లే.

ఈభాషనములో తెలియని విషయములు చాల ఉన్నవి.

(౧) మొదటి భాగము పంచమగ్రామమునుగురించి. రెండవది మధ్యగ్రామము నురించి. తక్కిన ఐదున్న ఒక్కొక్కటి ఒక్కవారినిగురించి. వాటి పేర్లు క్రమముగా పాదపత, పాధారిప, వంచమ, తైళికమధ్యమ, తైళికలు. మొదవమని, పంచమమని పేర్లేగాని అం దుపయోగించిన స్వరస్థానములు ఏదీలే. పేర్లకు కారణము తెలియదు. తైళికమధ్యమ యనుదానిలో ఆరు స్వరస్థానములుమాత్రమే ఉన్నవి.

౨ యను స్వరస్థానము స, ని, మ, నె యను వాల్లవిధముల నున్నది. ఇట్లే తక్కిన ఆరు స్వరస్థానములు వాల్లవిధముల నున్నవి. ర, రి, రు, రె; గ, గి, గు, గె...యని. ఏను స్వరస్థానములకు ౩ X ౪ = ౧౨ స్వరభేదములు. కాని కొన్ని స్వరభేదములు వాడలేదు. ఆరు భాగములందు ౨౨ జేసి భేదములు వాడబడినవి. V వ పట్టి చూడుడు. ఇతి యను భేదము లెన్నడును వాడబడలేదు. వరుసగా ఒక స్వరస్థానమే వాడబడలేదు. వీటికి కారణములు నిశ్చయముకావలెను.

(౨) కాసనమందు వాడిన స్వరస్థానములు కొన్నివి. కాని ఏభాగములోను ౩ కంటె ఎక్కువ వాడబడలేదు. గాంధార, విషాదములలో రెండేసి స్వరస్థానములు గలవు. ఒక్కొక్కచానికి వాల్లభేదములు. గాంధారస్థానమందు ఆ, ఇ, ఉ, ఎ లు గాని, గ, ని, ను, గె లు గాని వాడబడినవి. విషాదస్థానమందు స, ని, మ, నె లు గాని, క, కి, కు, కె లు గాని వాడబడినవి ఆ అనగా అంతరగాంధారమని, క అనగా కాకలి విషాదమని రావుబహద్దరు భండార్కరుగారి అభిప్రాయము. ఎవ్వీగానియా ఇండికా వాల్లము ౧౨ ౨౨-3౩ పేజీలలో ఈకాసనమును ప్రప్రథమమున వారు ప్రకటించి వివరముగా చర్చించినారు. తరువాత దాక్టరు మినాక్షీగారు Administration and social life under the Pallavas అను పుస్తకము లోని ౨3౯-౨౪౫ పుటలలో విక్రించి సామర్థ్యముతో చర్చించినారు. ఆమెకుడ అంతరగాంధారమని, కాకలివిషాదమనియే చెప్పరయ్య నన్నారు. కాని ఒక చిట్క కనిపించుచున్నది. అంతరగాంధారము గాంధారములోని వాల్ల భేదములలో ఒకటి యైయుండగా అంకింకను వాల్లభేదము లనగా నేమి యర్థము? ఇట్లే కాకలివిషాద విషయముకూడ. ఈభేదముల స్వరూప మెట్టిది యను ప్రశ్నకు సరియైన సమాధానము లేదని గాని ఈచిట్క విడదు. ఈవిషయమున భండార్కరుగారికతీరున, మినాక్షీగారికతీరున అభిప్రాయ పడినారు.

భండార్కరుగారు—

“చతుష్ప్రహార స్వరగామాః అనుటచేతను,

వాల్లవిధము ఆ, ఇ, ఉ, ఎ లు చేర్చి సాంకేతికములు (చతు) వాల్ల వాడుటచేతను, వీరికిగను వాల్లవిధముల వాయించుటచేత కలిగిన స్వరభేదములనియే ఈ సాంకేతికముల కర్థముచెప్పరలెను. సంగీతకర్తాకరమందలి పుట ౪౪౫ చూడుడు” అన్నారు. కాని వివరమేమియు చెప్పలేదు. రత్నాకరము చదివినాడగా లేదని విషయమిది: “ప్రహారవిశేషమున వీరియందు త్రిప్తిన స్వరభేదములను ధాతువు లందురు. అవి వాల్ల విధములు. అందు అంతరభేదము లున్నవి. విస్తారజ, సంఘాతజ, సమవాయజ యనునవి చూడు అంతర్భేదములు. విస్తారజనుగురించి ఇట్లు—

“విస్తీర్ణ వాదభేదత్వాత్ విస్తారో ధాతు రుచ్యతే
ప్రహారలాఘవా త్కృత్వా స్వరా నీకృతానన”

ప్రహారలాఘవమునుగురించి — “వాదనే హస్తలాఘవా దిక్యర్థః” అని వ్యాఖ్యాత. “విస్తారజనే ఏకవిస్తారజ మని కొందరందురు. సంఘాతజభేదములు ద్విప్రహారభేదములు. సమవాయజభేదములు త్రిప్రహారభేదములు” దీనిరలన ఏకవిస్తారజ (ఏకప్రహార?) ద్విప్రహార, త్రిప్రహారభేదములు (ఆగమములు) వీణావాయిద్యమందలి (ధాతు) భేదములని స్పష్టమగుచున్నది. కాని చతుష్ప్రహారమును గురించి చెప్పబడలేదు. వివను వాయన స్వరభేదములు వాల్ల ప్రహారభేదముల (కొట్టు, మోటు, బారు, లాగు?) చేత కలిగిన వని ఊహించుటకు కారణము లేకపోలేదు. ఒకస్వరమునే వాల్లవిధముల పలికించుటనుగురించి ఈసాంకేతికము లుపయోగింపబడెను కాని, ఒక స్వరస్థానమందలి వాల్ల ప్రతుల భేదములను గుర్తించుటకై కాదని భండార్కరుగారి అభిప్రాయము. సంగీతగుర్థయందు గోవింద దీక్షితులు ర, రి, రు, రెలు మొదలైనవి ఆయా స్వరస్థానములలోని శ్రుతిభేదములకు వాడినాడు. మహేంద్రవర్మ వాడిన దిట్టి సంగీతములను చెప్పుటకైకారు అని భండార్కరుగారు స్పష్టముగా వ్రాసినారు. కారణములను స్పష్టపరచలేదు. కాని కారణము వైన నూదించినరీతి నిట్లు కావచ్చును. గాంధారమునకు శ్రుతిభేదములు వాల్లగదా, గ, ని, ను, గె; ఆ, ఇ, ఉ, ఎ అను ఎనిమిదింటిని పమర్థించుట ఎట్లు? ఇట్లే

నిషాదస్థానమందు స, ని, సు, రె; క, కి, మ, రె అను రా తీసి సమర్థించుట ఎట్లు? దీనికి సమాధాన మేమి యును కనిపించదే, దీనికి అర్థము లేదే యని చెప్పవచ్చును.

మరియు, కాసనమందలి ప్ర రి ము ప్ర ద్ద లు ఐదు స్వరస్థానములు శుద్ధములు, అన్ని భాగములయందు వాడబడెను. తక్కిన రెండింటిలో శుద్ధగాంధారమో, అంతరగాంధారమో, మరియు శుద్ధనిషాదమో, కాకలినిషాదమో వాడబడెను. ఈ ఏడు భాగములు 8 గాని, ౬ గాని స్వరములుగల స్వరమేళములు—జాతులు. వాటిని గానమునం దుపయోగించుదుగాన రాగము లని అనవచ్చును అని భండార్కరుగారి వాదము. దీనికి ధరతుని వాట్యకాస్త్రమందుండి ప్రమాణము కలదు.

“ముఖేతు మధ్యమగ్రామాః మజ్జః ప్రతిముఖే తథా, గర్భే సాధారితశ్చైవ హ్యుత్తమక్షేపం పంచమః.

సంహారే తైకాః ప్రాతాః పూర్వరంగేను షడశః, చిత్రస్యాకాదశాంగస్య త్వంతే తైకమధ్యమః.”

మతంనుడు బృహద్దేశముం దిట్లు ధరతుని ఉదాహరించెను. నేటి ధరతకాస్త్ర ప్రతులయందు కింది రేఖమగా ఉన్నది.

“యత్కించిద్దీయలే లోకే తత్పర్యంతాతిమ స్థితమ్”

భండార్కరుగారి వాదమునకు వ్యతిరేకముగా అంతరగాంధార, కాకలినిషాదముల నురించి శాంత చెప్పవలసియున్నది. సంగీతరత్నాకరమందు ఈరెండున్ను దుర్బలములని - అనగా అల్పప్రయోగము కలవని చెప్పబడియున్నది. అనగా, మజ్జస్వరముతో ఈరెండును ఒకసారే పలికించినప్పుడు అనువాదము (harmony) అంతగా లేదని యర్థము.

III పట్టికలో చూపించినట్లు తరచుతనపు రెట్లు క్ష,క్షి,క్షి ఐయ్యంటే అట్లునటకు వీలులేదు. గాన రత్నాకరకాలమునకు వీటి తరచుతనపురెట్లు ఇవి కావని చెప్పవలయును. ఈరెండింటినినురించి చెప్పుచు రామామాత్యుడు స్వరమేళకళానిధిలో ఇది వాడుకనుండి క్రమముగా తొలగిపోయిన వని చెప్పి, వాటికి స్థానములను నిర్ణయించుచు అంతరగాంధారమును య్యుత మధ్యమగాంధారముగాను (క్షి), కాకలినిషాదమును

య్యుతమజ్జమిషాదముగాను (క్షిక్షి) స్థిరపరచినాడు. కాని వెంకటమధికాలమువాటికి మధ్యమమజ్జముల కంటే ఒక శ్రుతిమాత్రమేకాక రెండు శ్రుతులు తక్కువగా స్థిరపడిపోయినవి. క్ష $\times$ క్షి = క్షి; ౨ $\times$ క్షి = క్షి ఇట్లే నేటికిని వాటి నిర్ణయము. గాన ఈఅంతరగాంధార, కాకలినిషాదముల శ్రుతిప్రమాణములు రత్నాకరముకంటే శాంత ప్రాచీనకాలమునుండి వెంకటమధికాలమువరకు నునిర్మితములు కాలేదని తేలుచున్నది. ఈశ్రుతిభేదవిషయమునురించి ఈకాసనమువందుకూడ సాక్ష్యము కనిపించుచున్న దని మన మూహించవచ్చును. అ, ఇ, ఉ, ఎలలో ఇ కాసనమందు వాడబడియుండలేదు. ఇట్లే క, కి, మ, రెలలో కి వాడబడలేదు. అనగా అంతరగాంధార, కాకలినిషాదములలో మాడు శ్రుతిభేదములు మాత్రమే గుర్తించబడినవి. నేటి సంగీతమందుకూడ అంతరగాంధార, కాకలినిషాదస్థానములలో తప్పక మాడు భేదములు కలవవట మప్రసిద్ధవిషయమే. కళ్యాణి, శంకరాధరణము, సావేరిరాగములయందలి అంతరగాంధారములు మాడున్న భేదములు. కళ్యాణిలోనిది య్యుతమధ్యమగాంధార మనవచ్చును. ఇట్లే కళ్యాణి, శంకరాధరణము, భారి రాగములలోని కాకలినిషాదములున్న భేదములు. కళ్యాణిలోనిది య్యుతమజ్జముగా భావించవచ్చును. దీనినిబట్టి ఈశ్రుతిభేదములు మహేంద్రవర్మకాలమువాడు బాగుగా గుర్తించబడినను, రామరాను అప్పయ్యయై మరుసపడిపోయి దుర్బలము లనిపించుకొని తిరిగి వెంకటమధికాలము వాటి పూర్వస్థితిలోనికి ఉద్ధరింపబడిన వని చెప్పవచ్చునేమో.

మీ నాక్షి గారు—

ర, రి, రు, రె మొదలైనవి శ్రుతిభేదములు. ఒక స్వరమునే వాల్చవిధముల వాయించుటచేత కలుగు ధ్వనిభేదములు కావు. కాసనములో ౬ భాగములయందు ౨౨ స్వరభేదములు చూపబడినవి. శ్రుతుల సంఖ్యకూడ ౨౨ ి. మహేంద్రవర్మచేత వాడబడిన సంగీతములు మూలపడిపోగా వాటిని గోవిందదీక్షితులు వాడుకలోనికి తీసికొనివచ్చినవటయే వ్యాయము. వినుట కింపుగా నుండునని వీణమీద వాయించిచూచి,

సంగీత మధ్యసీమ కిప్పులనిమిత్తమై నుగువను రుద్రా చాక్షులవారి యాజ్ఞామసారముగా కాపనమును తాను చెక్కించినట్లు మహేంద్రవర్మ ఈకాపనమునను, మరి యొక కాపనమునను స్పష్టపరచియున్నాడు. గాన వాద్యేసి స్వరభేదములను తేర్చి ఒక్కొక్క సంగతి (musical phrase)గా, వీణమీద రక్తిగా వాయించుటకై ఈ చతుష్ప్రహరస్వరాగముల చెక్కించె ననుటయే పరిచయము. ఒక్కొక్క భాగమందు — అనగా వడ్డగ్రామము మొదలైనవాటియందు ౨౦ శ్రుతిభేదము లందులచేత వీటిని రాగము లనిగాని, తత్తుల్యములగు జాతులనిగాని చెప్ప వీలులేదు. ఈ వివిధస్వరాగములనుండి తరువాతివారు వారియిష్టానుసారముగా రాగములను కల్పించుకొనుటకై యుపయోగించియుండవచ్చును. ఇది మోవాక్షీగారి వాదము. వడ్డగ్రామము మొదలైనవి రాగములుగా భావించరాదను విషయ మొక్కటిన్ని ఈవాదమందు దుర్బలముగా యున్నట్లు కొన్నియందున్నది.

(3) వ్యాసస్వరములు-సంపుట. ప్రతిసంపుటో నూ వాల్మీకా నున్న స్వరభేదములలోని చివరస్వరము ఒకటే. అనగా ప్రతిసంపుటయందును వ్యాసస్వర మొక

టే. ఎన్ని స్వరములు వ్యాసస్వరములుగా నుపయోగించవచ్చునో అన్ని సంపుటలూత్రమే భాగమున నున్నది. కొన్నింటిని వ్యాసస్వరములుగా నుపయోగింపకుండుటకు కారణము తెలియదు. సంపుటయందలి వ్యాసస్వరముల వరసను పరిశీలించగా స, రి, గ, ప, ధ, ని, మ యను వరుసగా కనపడుచున్నవి. అన్నింటికిని ఆకరి సంపుటలోని వ్యాసస్వరము మ యే. ఎందుచేతనో తెలియదు.

(౪) కొన్ని అక్షరములమీద చుక్కచాట్టు పెట్టబడియున్నది. ధండాంకరముగాను ఇదేమో తెలియుట లేదని వ్రాసినారు. అది అంశస్వరమునకు నుత్తర అని మోవాక్షీగారు యాహించినారు. గ్రహ అంశ వ్యాసములు ముఖ్యముగ మూడు లక్షణములు. అందు రెండు స్పష్టమే గాన మూడవదానిని తెలుపుట కీనుత్తరఅనుట దాగానే ఉన్నది. కాని కొన్ని స్వరాగములలో అంశస్వరము కానరాదు. కొన్నింటిలో వాల్మీకి అంశస్వరములే. మరియు ఈ చుక్కలు గల స్వరభేదములే సంప్రదాయములైన తీవ్రస్వర భేదములని నిశ్చయమగువరకును ఈయనాహ తృప్తి కలగజేయనేరదు.

* ఈవ్యాసమును కయారుజేయుటలో పుస్తకముల నిర్దియ, వాగరలిపిని జదివిపెట్టియు, ఆర్థమును తెప్పియు, ఫలావారోబ ఫలానావిషయము గలదని చెప్పియు పాయముచేసిన శ్రీయుతులు వడ్డాది అప్పారావు, నరసింహయ్యంగారు, కటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, పిలకా గణపతిశాస్త్రి, బి. లక్ష్మణరావుగార్లకు వాక్యకృష్ణతాపూర్వకమందనములు సమర్పించుచున్నాను.

ధరతుని వాల్మీకిశాస్త్రకాలమునండి ఈకాపన కాలమువరకు సంగీతమున గలిగిన పరిణామమును ఈకాపనమువలన కొంత గుర్తించవచ్చును. వైవ కనపరిచిన సంచేహములు, సమస్యలు పూర్తిగా విడిపోయినగాని ఈ పరిణామము స్పష్టపడదు.

సంగీతవిద్వాంసులు, వీణావాద్యప్రణికులు కలసి పరిశీలించి ఈ విషయమును స్పష్టపరచుట ముఖ్యము, అవసరమున్ను. * [సకేషము]

జూదం - బ్రాకెట్

= శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు =

[పథపదట వివిధయం ముట్టాడం నయం అని ఆలోచిస్తే-పథ, నయం అనే మాటలవల్ల 'జూదం' అనే మాట స్ఫురించింది. కాబోటి తెలిసి తెలియనివాడికి 'జూదం' తగిన విషయం అనే కనిపించింది. దాని పుట్టుపూర్వోత్తరాలూ, రకాలూ, ఫలితానూగురించిన ప్రసంగం ఇది—౧౧-౧౨-౧౩-౧౪]

జూదం అనేది యూరప్ లో బి. సి. ౧౨రర లో పెలోమిడిస్ అనే వ్యక్తి మొదట కనిపెట్టినట్టు ఉంది. ఇంగ్లండులో మొదట జూదం ఆడడం క్రీ. త. ౧౫౬౯ లోట! మొన్న ౧౮౪౫ లోగాని పెన్నిస్ మొదలైన ఆటలుకూడా ప్రభుత్వామోదం పొందనేలేదుట. కాని, అంతకంటే వేలాది సంవత్సరాలు పూర్వమే, సలరాజుకాలం నాటికే, పాచికలు ప్రచారంలో ఉన్నట్టు మనం ఎరుగుదుం. సరి, ఇక మహాభారతకథ నాటికి (విధిగా రచనాకాలంనాటికి) జూదం భారత దేశంలో వన్నె కెక్కినట్టు తెలుస్తోంది. వేదం పిరాయించి అజ్ఞాతవాసంలో ఉన్నా ధర్మరాజుని జూదం వదలనేలే దనిన్నీ, అతడు విరాటరాజునికూడా అందులోకి దింపాడనిన్నీ, అతడు కోపంవచ్చి సారేతో ఇతణ్ణి కొట్టినప్పుడు రక్తం రాగా నిరంతరాలోచన చేసి, ధర్మరాజు, ఎంత గట్టిగా విసిరినాసరే మొహం రక్తంచిమ్మని పాచికలు వృష్టించి ద్యూతప్రపంచంలో గొప్ప పరిణామం తెచ్చి బిరుదుకొట్టాడనిన్నీ, ధర్మరాజే జూద పాటల్లో సరికొత్తరకాలు కనిపెట్టాడనిన్నీ అనద్యతనభూతకాలజ్ఞులు నొక్కి రాశారు. ఏపరిమాణంలో అయితే, కావట్యం ప్రమా

ణంగా తీసుకునిచూస్తే, జూదం—కిరికం, చరం, నయం అని త్రివిధంగా చెప్పవచ్చు నన్నారు. ఇందులో మొదటిదే దుర్యూతం అనీ, దురోదరం అనీ, మాయాద్యూతం అనీ అంటారు. (శకునివంటి అక్షవిద్యాపూర్ణుడు తను కాసిన సంఖ్య పడేటట్టు పాచికలు విసరగల నేర్పు చూపెట్టి మాయచెయ్య గలిగినప్పుడు!) వినోదమాత్రంగా ఆడే జూదాన్ని సుహృద్ద్యూతమనీ, 'నయం' అనీ అనచ్చు. మిశ్రమవిశేషాన్ని, విశ్వర్యం చేతులు మారుతుందిగనక, 'చరం' అంటే బాధలేదు. కాని, ఆటసాధనాల్ని బట్టి చూస్తే, జూదం రెండురకాలే—ప్రాణి ద్యూతం, అప్రాణిద్యూతం! ప్రాణిద్యూతం లో: వస్త్రాదులు, సింహాలు, గుర్రాలు, గొర్రెలు, కోళ్లు, పావురాలు, ఎడ్లు, మొనల్లు, తాండేళ్లు, పందికొక్కులు—ఇల్లాగ్గా ఉండ వచ్చు. అప్రాణిద్యూతంలో: పాచికలు, ఏడ్లు, గవ్వలు, దళావతారీ, చదరంగం, చీట్లచేక, అక్షరాలు, అంకెలు—ఇటు వంటివి కావచ్చు. ఆడేవాడు ఒడ్డే పణం ఏమిటయి ఉండవచ్చును? అంటే, రొట్టె, నగలు, ఇల్లు, పొలం, పెళ్లాం, పిల్లలు, తను—ఏదైనా సరే, పూర్ణంగా తనకి

హక్కున్నది— అయిదో వంతు హక్కు మాత్రమే తనకి ఉన్నా యావత్తు ద్రావదీసి ఒడ్డి ఆడిన ధర్మరాజమోస్తరు కాకుండా! కాని, హింస లేని వినోదమే పరమావధిగా మానవులు మొదట ఇవి అభ్యసించినట్లు తెలుస్తుంది. ఇటువంటి వినోదాల నిమిత్తం పోగవుతుండే జననమూహాన్నే మొదట్లో 'నభ' అని పిల్చేవారు అనికూడా అనుకోవచ్చు. వీటి అన్నింటిలోనూ కేవల కాపట్యం, కేవల ధనాశామాత్రమే కాక, విజయ నిర్ధారణలో ఉండగల అనిశ్చితత్వం అనే అదృష్టం నక్కిఉంటుంది. అదృష్టం అంటే సంభవనీయతలో ఆనుకూల్యం. ఒక క్రియ కోరినరీతిని భావికాలంలో జరగడానికి అదృష్టం, అది సంభవించడం ఎన్నిమోస్తరుగా జరగవచ్చునో అన్నోవంతు. ఒక గవ్వ విసిరి నవ్వుడు తిరగపడచ్చు, బోర్లపడచ్చు గనక, ఒకే విషయంలో అది తిరగపడడానికి అదృష్టం నగం. పాచిక అనేది పలకల కడ్డీలా ఉండే దనిన్నీ, చివట్లు శూన్యంగా ఉండి పలకల మీద మాత్రం ఒకటి, రెండు, మూడు, నాలుగు చుక్కలో, గుంటలో ఉండే పనిన్నీ ఎవరో చెప్పగా విన్నాను. అందుకని పాచిక విసిరితే అదృష్టం నాలుగోవంతు; నాలుగు ఒకేసారి విసిరితే అదృష్టం ౨౫౬ వ వంతు. పాశ్చాత్యుల పాచిక విసిరితే అదృష్టం ౬ వ వంతు. అందుకని, వచ్చిన స్థితి క్రమం మళ్ళీ వెన్వంటనే ఓపట్టాన రాకపోవడం, నూతనత్వంయం దుండే మానవుల ప్రేమా మార్పుచెంది మరి రాబోయే నవ్య స్థితిక్రమం మనకి అనుగుణంగా ఉండకపోతుందా అని మానవునికి గల ఆశా, ప్రపంచంలో ప్రతి సంభవమూ ఏదో సూత్రం

మీద ఆధారపడి జరిగేటప్పుడు ఇందులో మాత్రం సూత్రం పోనుపోను ఏకాస్తా! ఎందుకు దొరక్కపోతుంది, దానిప్రకారం చేసిన మన ఊహితం ఎందుకు లైటవదు అని ఆలోచించే మానవుల జిజ్ఞాసా, నాకంటే నీచాతీసిచుడే అదృష్టవంతుడై నెగ్గినప్పుడు నేనుమాత్రం ఎందుకు నెగ్గిచూపించకూడదూ అని మానవుల్లో ఉండగల పైత్యమూ— ఇవి, మానవుణ్ణి ద్యూతరంగంలోకి మోసుకుని వెళ్లే వాహనాలు. ఆటలన్నింటిలోనూ నూతన స్థితి లుంటాయి గాని, పేకలో మిక్కిలిగా ఉంటాయి. చీట్లపేకలో ౫౨ ముక్కలు. వాటి నన్నింటినీ రానిస్తూ, వాటిని కోటాన కోట్ల వరసక్రమాల్లో పెట్టచ్చు. ఒకడు ఆ యాభై రెండు ముక్కలకీ తన యిష్టంవచ్చిన క్రమం ఒకటి ముందుచెప్పి, తరవాత చీట్ల పేక తీసుకుని, అవసరం అయినన్ని సార్లు వాటిని కలిపి, సరిగ్గా తను చెప్పిన క్రమంలో అవి ఉండడం చూపిస్తానని పందెం వేకాడట. ముక్కలు బాగా కలిపి చూశాడట, అతనన్న క్రమం రాలేదు. మళ్ళీ కలిపిచూశాడట, రాలేదు. ఇల్లాగ్గా తక్కినవాళ్లు వెల్లిపోయినా, ఒక్కడే కూచుని, నిజాయితీ మనిషి గనక, రోజుకి పది గంటల చొప్పున ఇరవైవట్లు కలిపి చూసి, మొత్తం ౪౬౪౨౦౨౮ సార్లు తంటాలు పడగా, అప్పటికి అతడి జోన్యం ఫలించి అతడు మొదట చెప్పిన క్రమంలో ఆ ముక్కలు కనపడ్డాయిట!

అలాగ్గా, పేకలో ఉన్నంత విరివిగా కాకపోయినా, సంభవించడానికి వీలైన మార్గాలు అనేకంగా ఉండడం పైన సూచించిన ప్రతిఆటలోనూ ఉంది. అందువల్లే, ప్రతిఆటలోనూ ప్రతి పోటీదారుకీ నగ్గ

దానికి కావలసిన సలకంత అదృష్టమూ తనలో నివసించడానికి జాగా లోటుండ దాయరి, దానికి తోడు తన ప్రజ్ఞ ఉండా యిరి అనిపించిగావును, ఉపహా నెగ్గుతాననే ధైర్యంతప్ప, ఓడిపోతానేమోరా అనే అధైర్యం ఎంతమాత్రం చస్తే ఉండదు. కాబట్టి ద్యూతదీపాన్ని జనం వానపురుగులు ముసిరినట్టు ముసురుతారు. జనానికి అంత ప్రియం అయిందిగనకనే, దేశకాల పాత్రల్ని బట్టి జాడం రూపాంతరం పొందుతుండేగాని, జన్మాంతరంలోకూడా మానవుణ్ణి వదలదు, వదిలేటట్టు కనిపించదు. డబ్బూ చదువూ లేనివాళ్లు ఏగవ్వల్తో, ఏ'పులిజాజం'తోనో ఇదవుతారు. డబ్బుండి చదువులేనివాళ్లు ఎందులోనో నామ్మ కాస్తూనే ఉంటారు. డబ్బుండి చదువూ ఉన్నవాళ్లు మహావగ రాల్లో గుర్రాలమీద కాయడంలాంటి పనులు చేస్తారు, ఇతరచోట్ల డబ్బెట్టి, అవసరం అయితే తలుపులు మూసుకుని పేకాడతారు. అయితే, డబ్బుండి, చదువుండి, తీరుబడి కూడా ఉండి, గ్రామాల్లోకూడా ఉండి, రిటైరైన ఉద్యోగులు లాంటివాళ్లకి సరిపడ్డ జాడం ఏమీ లేకపోయిందే, వీళ్లని దింపడం ఎల్లాగా అని గడపర్లు ఆలోచించి, ఆంగ్ల పత్రికలు సాధనంగా, ఆంగ్ల పాండిత్యం నెపంగా ఆంగ్లాక్షరద్యూతం నిర్మించి సాగించారు. వాటిల్లో లాభం-అక్షరపథకాలు వేసినవాళ్లకి, ఆ పథకాలు పడే పత్రికల వాళ్లకి, ఆ పథకాలలో వచ్చే అక్షరాలు గల మాటలుండే ఆంగ్లనిఘంటువులు అమ్మే వాళ్లకి! ఇక పోటీదాన్లు? ఆంగ్ల పాండిత్యం అందులో ఫలిస్తుంది అనుకుని, అది జాడం కాదు పాండిత్యపరీక్షే అనుకుని, ఆ అక్షరాలు

తనకి తెలిసినవేగనక తన కోరిక తీర్చక పోతాయా అనుకుని, ఆ కృషితో ఆంగ్లపాఠ స్వతాభివృద్ధి అవుతుందనుకుని, కాలయాపనం అని, వ్యవసయం అని, నాగరికత అని, నాయుత్వం అని సబబులు చెబుతూ; ఇది పడ్డ పేజీతప్ప తక్కిన పేజీల్లో ఏముందో శీర్షికలేనా చూడనియ్యని కనీలో అనందికలు కొంటూ; ఎన్ని సంభవనీయాలకి తను డబ్బు కాశాడో అనేది పట్టికులయితే తరవాత నామదా అని తనే పోస్టాఫీసుకి స్వయంగా పెళ్లి రహస్యంగా కాస్తూ; ఓడిపోయినప్పుడు తన కామాట ముందే తెలుసునని అర్థంలేని కారణం చెబుతూ; ఒకవేళ కొంతభాగం నెగ్గితే ఆఫలితం ఒకటిమాత్రమే తను కానినట్టు కోస్తూ; విజయాక్షరం తను వెయ్యకపోయి ఓడినా అదే తను మొదట వెయ్యనిశ్చయించుకుని మానేశానని నమిర్చించుకుంటూ; తన ఓటమి విజయానికి ఎంతో దగ్గర అని ఆశపడుతూ; చింతాకు వాసిగా నుయ్యిదూకినట్లు పనిచూపెడుతూ; మరణం జీవితాంతంలో జీవితాన్ని స్పృశిస్తుందిగనక మరచించినవాడు సజీవుడికి చాలాదగ్గరే అనుకోగలిగిన తత్త్వదృష్టితో; ఆంగ్లాక్షరద్యూతం ఆడి, ఓడి, మాడిన ఆంగ్ల విద్యానికాంధ్రులు దేశంలో తూకంగానే కనిపిస్తారు. ఇంగ్లీషుపత్రికలకి ఈ ఎత్తుతో ధనం కురియడంవల్ల పులిని చూసి నక్కగనక, తెలుగు పత్రికల్లోకూడా ఆంధ్రాక్షర ద్యూతపథకాలు పడుతోచ్చాయి, తన్ని మిత్తం నగరాల్లో సంఘాలు లేస్తోచ్చాయి. సరి, కాగితపుకాటకం ఓటి అడనంగా మీద పడగా, ప్రతి ఆంధ్రవ్యవహారంలాగే, ఆంధ్రాక్షరద్యూతాలు ఇండా దింపేశాయి. ఈ

అక్షరాల్లోకూడా చిక్కుందని మరికొందరు ఆలోచించారు. ఏమంటే, భాషభాషకీ అవి వేరు. పైగా, ఆ కాసిని అక్షరాలూ తెలియని వాళ్లు కోటానకోట్లు. అందువల్ల, భూమి మీద కాస్త జీవం, కాస్త మతీ ఉన్న ప్రతి ద్వీపాదుడూ ఆడడానికి తెలిసే ఆటవస్తువులు 'అంకెలు' అని వాళ్లకి తోచింది—అంకెలూ తెలియనివా డుండడు గనక! అంక ద్యూతం అఖిలభూవ్యాపారం కాగల చిహ్నాలు వాళ్లకి కనిపించాయి. వాళ్ల దూరదృష్టికి అనుగుణంగా: గమ్యం విశేషదూరం అయినట్టు కనపడకుండా, ఒకటైతే వదోవంతూ, జత అయితే వదోవంతూ అద్భుతం కలిగి, భూమానవుడికి ప్రతివాడికీ అందుబాటులో ఉంటూ, తెస్తే చాలా ఒకేసారి తెస్తూ, పోతే కొంచెంకొంచెం చొప్పున, కనపడకుండా ఉండే నష్టం కలిగిస్తూ, కష్టం ముష్టి బదులు చేబదులు విక్రయం బహుమానం వంటి ఏ బాపతు ఏసొమ్మయినా, ఎంతైనా సరే, ఏ జేహీ అయినా సరే, కాయడానికి వీళ్లు కల్పించి, గ్రామాలలోకికూడా అవతరించిన జాడ పాట ప్రస్తుతం 'బ్రాకెట్' ఆట! ఈ అప్రాణి ద్యూతంలో ఆట సాధనా లైన అంకె లేవీ అంటే, న్యూయార్క్ కాటన్ మార్కెట్టులో రాబోయే దినారంభ దినాంత ధరల్ని సూచించే సంఖ్యల ఒకట్ల స్థానంలో వెలవగల అంకెలు! ఆడడానికి అర్హత అక్కలేదు, అడ్వాన్సు అవసరం లేదు, ఆటంకం ఉండదు, ఆలస్యం అవదు, పణం కాసీ చాలు— చిల్లర దొరక్కపోతే చెప్పలేం కాని! ఓపెనింగ్ (ఆరంభధర అంకె) కాసి రైటైతే ౬ రెట్లు, క్లోజింగ్ (దినాంతధర అంకె) కాసి రైటైతే పణానికి

౮ రెట్లు, (రెండూ) బ్రాకెట్ కాసి రైటైతే ౬౦ రెట్లూ తక్కువ కాకుండా మర్నాడు చేతులో వేసే మధ్యవర్తులుంటారు. పైగా "సమయానుకూలముగా (కట్నపు) రేట్లు హెచ్చించబడును." ఒకసారి పట్టింపు వచ్చి బ్రాకెట్ కి ఓ ఊల్లో ౧౦% రెట్లు ఇస్తా మన్న వాళ్లున్నారు. రెండువరస రోజుల బ్రాకెట్లు కాసి రైటైతే వెయ్యి రెట్లు ఇస్తారట! వారం రోజుల వరస బ్రాకెట్లు వోమాటే కాసి అవిగనక అన్నీ రైటైతే, కాసింది ఎంతైనా సరే, ప్రతిఫలంగా ఇండియా ఇచ్చేస్తాడట ఒక బాంబాయి ఏజెంటు!— దాంతో స్వరాజ్యం పూచీ ఒక్కడి చేతిలో పడుతుంది. ఇక, ఒక నెలరోజుల వరస బ్రాకెట్లన్నీ ఒక్కగుక్కనే కాసి, అవన్నీ కాస్తంత రైటైనాయా, నెగ్గినవాడికి భూమిచ్చేసి, కొనరుగా భౌముణ్ణికుడా ఇస్తారట!! ఆదెబ్బతో యుద్ధాలు లొంగిపోతాయి, భౌముడు దాసుడవడంవల్ల. మరేంలేదు, ఇందులో రాబోయే లాభాల లెఖలు అల్లా లేచిపోతుంటాయి. ప్రతిదినఫలితాలూ మర్నాడు బాంబాయిమీదుగా వచ్చేస్తాయి. ముట్టవలసిన వాళ్లకి సొమ్ములు సాధారణంగా ముట్టిపోతాయి. అటువంటి అంకద్యూతం ఇంట్లో ప్రాణం మీదికి వచ్చినా, ఎంత చిక్కులో తనున్నా ఆడి, సాధారణంగా నష్టపోయి చెప్పగోడానికి వీలేక గంభీరంగా లోపలలోపల కుల్లినా అనుభవించి, ఆస్తిలంతా పోగొట్టుకున్నవాడి కంటే తన పని నయం గనక ఆట మానలేని బ్రాకెట్ దాసులు రాత్రిం పగల్లు ఊరూరా బజార్లనిండా దొరుకుతారు. వాళ్లు తమ బాగ్రత్త స్వప్నావస్థలో బ్రాకెట్లని గురించి

ప్రకటిస్తూండే భావాలు వరసని గుచ్చితే, ఈ క్రింది చతుష్కం ఏర్పడుతుంది :—

I కొత్తగా ఓడినవార్ల తెలియజేయు

హా ! నేటి బాంబాయి తెల్లగ్రామా ! నిన్ను తెగ్గోసినా పాపం ఉందా ! ఓసీ నేటి ఓపెనింగ్ ! సీనోరు నొక్కిరిగడే ! అయ్యో నేటి క్లోజింగ్ ! నీకట్లు మూసుగు పోయాయా ! పోసీ, నేటి ఓ బ్రాకెట్ దంపతులారా ! మీది జన్మనా అని అడుగుతా ! విడివిడిగా గాని, జమిలిగాగాని మీకు సిగ్గులేదే ! మీకు 'అరేబియా అంకెలు' అని పేరుండడంవల్లే ఆ అరేబియా దేశం నాటికీ నేటికీ ఎడారిగా ఉండిపోయింది. మీరు ఎల్లానూ సరిగా ఉండరు, పోసింది. నేటి కాలానికి సున్న అనబడే శూన్యానికికూడా విడిగా గణ్యత బయల్పడుతోందే ! మీపదిమందీ చేరి నాదశ మారుస్తారుట్రా ! విడిఅంకెలతో పడేపడే పోరినా, అంకెజతలతో శతవిధాల మొత్తు గున్నా, నే కోరినప్పుడు మీదర్శనమే కరువైపోతోందే ! నాచోటికి సమీపంలోనే ఉండి, ముందు నాకు ఉమార్ ఇచ్చి, నాఅస్తి తగులడుతుంటే, మీరు ఊమంగా తప్పు గుంటారా ? ఏక తాపత్రయంతో, రెండో పని మాని, ముప్పొద్దులా, వలుగుర్నీ వాకబు చేస్తూండే, పంచప్రాణాలూ ఈపనిమీదే పెట్టుకుని, ఆరువారాలూ ఏడ్చి, అప్త కష్టాలూ పడి, పోసీ చెమటోడ్చుకుండా, చిటికెలో నవనిధులూ బిగ్గో పడతా యను కుంటే, సున్నప్పడతా నాకు ఎదురుగుండా రావలసింది !! ఆశ్చర్యం, ఫలితానికి ఇంత వ్యత్యాసమా ? నాకుగవక కోపం వచ్చిందంటే, మీపడింటికీ దశాహం చేసేసి, గోదావరి ఎండిపోకముందే మిమల్ని అందు

లో ఊరదొక్కిస్తాను. ఇహ మిమల్ని ఎవ రెంత సంస్కరించినా మీమచ్చ మాయదు. దాంతో భూమిభూమంతా అసంఖ్యాకం అయిపోతుంది. అపశంగా బ్రాకెట్లు అడడానికి అంకెలు దొరక్క జనం చచ్చి ఊరు కుంటారు—వార్ల లెఖి తేల్చడం వీల్లేక ఇంకా పోతారు. ఈసారి నే కాసిన అంకె ఇతరపని మాని వెళ్లి ఎల్లానో ఆ బాంబాయి తెల్లగ్రాంలో ఇరుక్కుని మర్నాడు ఈప్రా రొచ్చియ్యాలి ! కబడ్డర్ !

II ప్రక్షయాపెట్టి నెగ్గడలదినవార్ల

గొంతెమ్మ కోరికలు

మొదట్లో ఒకసారి ఇట్టే వెళ్లి ర-2 కాశాను. తక్కువ నెగ్గాను—గన్ మోట్ ! కాసింది అర్థణ. ౯౦ అర్థణాలు లాగేశాను. నాజన్మాంతరం కాకపోతే అవేళే ఓ పంద రూపాయలు కాసిఉండకూడదూ ! మరి తరవాతనించి తిరోగచునమే. అయినా, నాకు భయంలేదు. అటువంటిప్పుడు నేను పగలు కనిపించను. కర్మం బాలక నగ్గితే, డప్పేస్తాను. వతనదార్లకి, ఓడినా నెగ్గినా తేడా క్రమేపీ శూన్యం అవుతుంది. నేను మిక్కిలి తరుచుగా ఓడిపోయినా, నెగ్గే అంకెల జతకూడా పొద్దుట్లించి నేను అనుకునే ఉండిఉంటాను, అదే కాయాలని స్థిరపరుచుకునికూడా ఉండి ఉంటాను. ఉంటే, ఎవరో శనిలాగ చక్కా వచ్చి (అనగా, మా అమ్మో, నాభార్యో, నానంతానమో, నానొఖరో, నాఇరుగు పొరుగో—అంతా ఒకరు కాసినట్టు తెలియ కుండా ఇంకోరు కాస్తారుగాదు మరి !)

నా మనస్సులోని రైటుజత నాచేత మాని పించి, ఎవడో చదువుకున్న ఓ గొప్పవాడు కాసిన జత అంటూ ఓ దిక్కుమాలిన జత

పట్టుకొచ్చి, నన్ను డబాయించి నాచేత కుడా అదే కాయంపిస్తారు. మర్నాడు నమిష్టి డైరం- వైపెచ్చు, మాలోమాకు మాటలు కుడా పోవడం!... అట్టెట్టెట్టె!... అదుగో 3-౬ నన్ను వెక్కిరిస్తోంది, వెనకటి సంగతి జ్ఞప్తికి తెచ్చుంది. ఒకసారి భూతద్వందో 'సావ' కుడా పరిశోధించి ఆర్జించిన ప్రజ్ఞతో కాశాను. అందులో ఓ కంటితో చూస్తే 3, ఓ కంటితో చూస్తే ౬ దొరికాయి! నాకు 3-౬ తోచింది! నా పుట్టిన తేదీ అంకెలన్నీ కలిపేశాను, 3౬ వచ్చింది! నాకు 3-౬ మీద భక్తి కుదిరింది. బ్రాకెట్ వేసే తేదీ అంకె లన్నీ కూడేశాను, 33 వచ్చి ఊరు కుంది. సాత్విక రాజన తామసాలు 3 గనక, ఆమూడూ దానికి ఇట్టే కలిపాను, తంగున 3౬ వచ్చింది! ఇంకా, ఆవారంలో నెగ్గిన బ్రాకెట్ల జత లన్నీ కూడి, క్రమం తప్పించకుండా, 3 చేత భాగించి ౬ తీసేశాను, 3౭ వచ్చింది దీని మొహం ఈడ్చా! సరి, దేవు డంటే ఒకటి గనక ఆ ఒక్కటి చప్పున ఇందులోంచి తీసేసరికి, చిత్ర మవుతుంది, 3౬:౧వడికోసం-చచ్చిపట్టు వచ్చింది. స్థిర పరిచాను. మూడింటికి బయల్దేరి, ఆలస్యం చేస్తూ ఆరుగంటలదాకా నడిచివెళ్లి 3-౬ మీద 3౬ రూపాయలు కాశాను. వైస చెప్పబడ్డ అన్ని వేరువేరు సంగతులూ ఏకీభవించడం దానంతటదే జరిగింది గనక నాపని మూడు పువ్వులూ ఆరు కాయలూ లాగ ఉంటుందన్నాడు ఒక స్నేహితుడు. ఇంకోడు 3౬ కి ౯౦ రెట్లు ఎంతవుతుందో రొండు పంక్తుల్లో గుణించి, నాకు రాబోయే సొమ్ము లెళ్ళకట్టిపెట్టాడు. కొందరు నన్ను తక్షణం ఐరన్ సేఫ్ కొనెయ్య మన్నారు.

ఇంటి కొచ్చేటప్పుడు ఏకంగా ఆపనీ చూడ చ్చన్నాను. ఆ రాత్రి ప్రసంగంలో, ఆ రాబోయే డబ్బెట్టి నేను న్యూయార్క్ వెళ్లి హుజూర్లోనే బ్రాకెట్ అడతానన్నాను. మావాళ్లు (మ. రా. నాభార్య) వడ్డన్నారు. 'పటన్' అన్నాను నేను. అని, ప్రపంచంలో నాలాంటి బ్రాకెట్ పీకుల జీవితమరణ చరిత్రలు కనుక్కుని రాసి అచ్చువెయింది బ్రాకెట్ పరాశతులకి ఉచితంగా పంచి పెట్టిస్తా నన్నాను. మావాళ్లు భుక్తి గడిస్తే చాలన్నారు. 'మరి నోరు తెరిస్తే గడవదు' అన్నాను నేను. వైగా, నాభార్యకి నగలు చెయించకమాననని సత్యమంగా వైకి సత్య ప్రమాణిక్యం చేశాను. మావాళ్లు దైవభక్తి ఉంటే చాలన్నారు. అసలు బ్రాకెట్ అంటేనే ద్వైతాద్వైతసారమనీ, పరమాత్మ జీవాత్మయోగమనీ, ప్రపథమంలో అసలు సాంఖ్యయోగం అంటే ఇదే అనీ హడలేసి ఉపన్యసించేసరికి మా ఆవిడ నావిజ్ఞానానికి ఏమీ అనలేక కళ్లుమూసుకుని, తలవంచి, లెంపలేసుకుంది. అయినా నే నాగలేదు. ఓ వెనింగ్ అంకె తెలుసుకుని దానిమీద లోగడ ఏయేక్లోజింగులు నెగ్గాయో చూసు గుని కాసేవాళ్లు బ్రాకెట్ పీకుల్లో జమరా రనీ, ఉజ్జాయింపుగా ఎనిమిది అంకెలమీద ఎనిమిది క్లోజింగులు బనాయించి ఏ కానికాని చొప్పునో ఆ ౬౦ జతలమీదా కాసి, ఎదో ఓటి తగిలే పెట్టుబడికి ఆట్టే దండగ లేదుకదా అని వ్యవహరించే పిసినిగొట్టవల్ల బ్రాకెట్ ఆటకి అప్రతిష్ట అనీ, నెగ్గినమర్నాడు 'రివర్స్' అడి విశాంతికోసం తంటాలుపడేవాళ్లు దమ్ములేని బ్రాకెట్ ఫీదులనీ, శుక్రవారం మాత్రమే ఆటకి వచ్చి లోగడ నెగ్గిన అంకెల

మొత్తం చివర్లు కానేవార్లు బ్రాకెట్
ఆటలో వారాలు చేసుకునేవారని, ఒకనాటి
ఆది రెండవనాటి అంతానికీ, మొదటినాటి
అంతం రెండవనాటి ఆదికీ కలిపి కానేవార్లు
తిర్యక్కులని, ఆస్తి శూన్యం అయినానరే
ప్రారంభించిన అంకే ఏదైతే ఉండో అది
కాస్తూండడమే మగతనం అని గ్రహించిన
ఏకాంకవ్రతస్థులు కలియుగ నలరాజులని,
బ్రాకెట్ విషయించగా విషయించగా
ఆనుప్రతిదర్శనం చేసేవారకీ బ్రాకెట్
సంఘాలు పింఛను పంపుతాయని, సగలమిష్టి
బ్రాకెట్ ఆది బోడులైన పూబోడులకి
మంగళహారతి ఇప్పిస్తానని, నా రాబోయే
డబ్బుతో ఆలండియా బ్రాకెట్ కేంద్రధవనం
నిర్మించటానికి స్థలం దరఖాస్తు చేస్తానని,
బ్రాకెట్ పాఠశాలనుంచి షేమనిధి పెడతానని
కుడా ధారాళంగా తెలిసించి మా ఆవిడతో
చెప్పేశాను. మర్నాడు ఫలితాలు వచ్చాయి.
ఆ రెండంకేలేకాని, ౭ మొదట వచ్చింది,
3 తరవాత వచ్చింది. ఆ అంకెల క్రమం
రైట్ కాదో, ఒకవేళ కానిరోజులుగనక
బల్లిగ్రాంఠీగలు తిరగబడ్డాయేమో, అవతల
వాడు పుర్రచేత్తో కొట్టాడేమో అని అను
మానించి, పోనీ పేషరుకుడా చూద్దాం
అనుకున్నాను. సరి, అదీ అల్లానే ఉంది.
పెధవపేషరుగదే, అనుకున్నాను తిరిపోయింది!
కాని, ఒక్క బాధమాత్రం పట్టుకుంది.
ఒకానొక దిక్కుమాలిన కుంక ౭-3 మీద
వంద కాశోట్ట! వాడు నాకంటే అధిమాధ
ముడూ, అల్పుడూనూ. నేను మిక్కిలి
తరుచు ఓడుతూండడం మామూలు గనక
నే నీసారి కాసింది కనుక్కుని, వాడు దానికి
విరుద్ధక్రమంలో కాసి నెగ్గాడని నాకు తెలిసిన

దగ్గర్నించి నాకు ఒట్టుమండిపోతోంది. వాడికి
రావలిసిన సామ్యు వాడికి దక్కకుండా
ఉంటే వెంకటేశ్వర్లుకి ఓకేరు (ఆవునెయ్యి
మానేసి - రోజులమహిమని బట్టి) కిరస
నాయలుదీపం వెలిగిస్తా నని మొక్కు
గున్నాను! దాఖలా కనిపించింది. ౯౦ రెట్లు
ఇస్తాను అన్న బ్రాకెట్ ఏకేంటు తనూ,
తన ఛాడీబలగమూ, తన పెట్టి, తన నిత్య
బ్రాకెట్ కొట్టుతోనహా పెనుచీకటిలో అంత
ర్ధానం అయిపోయాడట! 'ఆను-మూడు'
వాడు మలిపోయి తిరుగుతున్నాడు! నాకు
విరుద్ధంగా కాస్తే ఏనువుతుంది మరి!

III కృషిచే నెగ్గవలసినవారై నిరాశ

నా బ్రాకెట్ యథాప్రకారంగా పోతూనే
ఉంది. నా ఆస్తి క్రమేణా క్షీణించింది.
అందువల్లే బ్రాకెట్ గతి అయింది. ఆ ఆశే
పెరిగిపోయింది. ఏం చేస్తున్నానో నాకే
తెలియడం మానేసింది. ఆస్తి భీదాగా అంత
రించగా, అరువులో పడి అద్వైతంలో పడి
క్లోషంగుమాత్రం గి, లేక ౨, లేక శూన్యం
వేసి చూశాను. ఆద్యంతాలకి గి లేదావేసి
చూశాను. ఖర్చులో ఖర్చు జ్యోతిష్కుల
కిచ్చి చూశాను. నలహాదార్లకి కమీషను
అశ్వానుగా ఇచ్చిచూశాను. గ్రహచార
తిథివారాలు గమనించాను. అమావాస్యకి
సున్న వేసి చూశాను. పూర్ణచంద్రోదయ
సమయంలో ౮ ఆడి చూశాను. పిల్లలచేత
అంకెలు తీయించి వేస్తోచ్చాను. ఏమట
చెయ్యనియ్యండి, ఏంతట తన్నుకోసోండి,
నే అన్న అంకే, మర్నాడు వచ్చే అంకే
సాయుజ్యం ఉంటుందేకాని, తాదాత్మ్యం
ఉండదే! దాంతో, కనపడని అదృష్టం
మీద లాభంలేక, కనపడే అంకెలమీద

ఎక్కడలేని కోపం వస్తుంది. వచ్చి వాటిని మాత్రం ఎంతెయ్యనూ! అవీ ఇదివరకే శల్యాలులాగ ఉన్నాయి. ఎదో శాపం తిన్నమీదట వాటికి వాటి ప్రస్తుతరూపం వచ్చిఉంటుంది, నేను మళ్ళీ వీటిని శపించడం ఎందుకు? వీటికి శాపంపెట్టి ఆట మానేసిన మాపూర్వపోదరు దొకడు అంకెల్ని ఇల్లా తిట్టాడు: శూన్యం, మొహంసిల్పి; ఒకటంకి, చావలేని కొయ్య; రెండంకి, ఉడతమడత; మూడంకి, మంచంపక్క; నాలుగంకి, గోడ కుర్చీ; అయిదంకి, వదులుపిలక; ఆరంకి, హాకీకరముక్క; ఏడంకి, ఒంటిగోడసిమెంలు బొల్కనీ; ఎనిమిదంకి, అరగ్గా నిల్చిన పాత్రం; తొమ్మిదంకి, ముంతకొప్పుసాని. వీట్లమీద కోపం రేగినప్పుడు ఈవాక్యాలు ఓపారి స్మరిస్తూంటాను.

IV ఓడినా మానలేనివాళ్ల పనుర్థింపులు

కాని, నాకు అనవ్యం వేసిన కాన్సేపూ మాత్రం వీటిని అల్లా తిట్టిపోస్తానుగాని, వీటిని వదలగలనా? నా శరీరం నాకు తరుచు అనవ్యం వేస్తూంటుంది, శరీరాన్ని వదల గల్గ్నా? అల్లానే ఇవీనూ! వాటిని జపించగా జపించగా ఎప్పటికైనా, అనే, నాశ్రమా నాకృషీ నాకాలమూ ఖర్చుకాకుండా నన్ను ఎందుకు గట్టెక్కించకూడదూ! మూటవచ్చి

నాఒళ్లో ఎందుకు పడకూడదూ! ఇచ్చి నవ్వుడే అనుకోండి, నాకు ఇంత ఘనంగా ఎవ రివ్వగలరు? అందుకని, అంకెలంటే అనవ్యమేకాని అంకద్యూతం అంటే తమాషా! బ్రాకెట్ నెగ్గితే, సామ్మూ అయి పోయిందాకా ఉమార్! బ్రాకెట్ ఓడితే, పోయిన సామ్మూ వచ్చేదాకా కనీ!! లేని వాడికి బ్రాకెట్ ఆట అవనరం—ఎప్పుడైతేం, నిండెయ్యచ్చు. ఉన్నవాడికి అవనరం— ఇంకా ఉంటుంది. ఒకడు జూదంలో ఓడిపోయి పరిగెట్టి పాడుగుల్లో దాక్కుని తన్ని పట్టు గోదాని కొచ్చిన తోటిజాదర్లు వెలికి పట్టుగోలేకపోయి, అతణ్ణి పట్టుగోడంమాట అల్లా ఉంచి, గుడియెదట జూదంఆట ప్రారంభించి 'నాది పందెం' అంటే 'నాది పందెం' అని కొట్టుగుంటూ ఉండగా, ఆ దాక్కున్న ఒకడు తను దాక్కున్న సంగతి మరిచిపోయి, "మీయిద్దరినీ కాదు, పందెం నాది." అని కేకలేస్తూ వైకొచ్చేసి పట్టుబడ్డా దని శూద్ర కుడు రాసింది స్వభావసిద్ధంకదా!

ద్యూతం సర్వజనవివాశకరం—అన్నాడు కవి! కాని, "ద్యూతం ఫలయతా మస్మి" అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు—అన్నాడు ఆకవే! ఔర! కవిత్వం మాటల్లో 'జూదం'; ఒకే కవివైన వై రెండు అభిప్రాయాలూ ఒక 'బ్రాకెట్'!!

"హెచ్.ఎం.వి."

హావస్ హిందూ ధర్మ పాటలు

" హిస్ మా స్టర్స్ వాయ్స్ "

శ్రీ వి. వాగయ్య,
చేరి వనజ
శ్రీమతి వి. రాజరత్నం
,, హిమలత

పాడినది
5 రికార్డులు
N. 18706

హెచ్. ఎం. వి.
గ్రామఫోన్ వ్యాపారులందరి
-10 యొద్ద నేడే రికార్డులు దొరుకును.

దీర్ఘ కాలము ఉపయోగింపదగిన

"హెచ్.ఎం.వి." హైఫి డెలిటి సూదులు

● ఒక సూది చేత పెక్కు
రికార్డులను పాడించవగును.

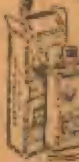
10 సూదులు గల పాకెట్
1-కి వెల రూ. 2-4-0.

హానవుల
అవసరాలు

బలం
అర్హ్యం
సౌఖ్యం

ఇంచుమించు అందరికీ ఇవి
కొరవడివున్నా. అనుభవం
చదానికి అందరికీ హక్కు.
అవకాశాలు వున్నవి.
జీవామృతము సేపించిన
వారికి బలం, అర్హ్యం,
సౌఖ్యం అలవడుతవి.

జీవామృతము

శ్రీమద్భక్తమయ :: మదరాసు ::

టి. సి. యస్. గోల్డెన్ షెటల్
సినిమాలోలు

జత 1 కి రు. 3/-

12 జతలవరకు వి. సి. చార్జీ 10 అ.

టి. సి. నాగలింగప్ప అండ్ కంపెనీ,
280, వాల్టాస్కోడ్డు, పాల్కురాన్, మద్రాస్.
ఏజంట్లు:—

శ్రీ కె. యస్. తిమ్మప్ప శెట్టిగారు,
గోపురాం రిల్లింగ్స్, బెజవాడ.

రీటా
తల
వెంట్రు
కలను
వెం
చును

రీటా కుడుర్లకు బలమునిచ్చి, విగవిగలాడు నిడుపాటి
వెంట్రుకలను పెండుటకు అద్భుతమైన హెయిర్ టానిక్.
తలవెంట్రుకలు కాలుట, నెకయుట, చుండ్రు, బట్టతల,
పేనుకొరుకు, ఇంకను తలవెంట్రుకలకు సంబంధించిన
సమస్త వ్యాధులకు రీటా అమోఘముగా పనిచేయును.
వేనకువేలువాడి గుణమును పొందియున్నాడు. మూడు
మాదా శతీనుండియే రీటా వాడుడు. రీటా ప్రతిచోట
కొరకును. వెల సీసా 14 అణాలు.

ప్రమద

స్త్రీల పాటిటి వర ప్రపాదివి.
ప్రదరము, కుసుమగోగము
(స్త్రీలు నీరెలువిడుచు చ్యా
ధులు) ఋతుకుల, దుర్బ
లత్వము, పేపాఉధుకు, శగ
రోగము, బహిష్టు చక్కగా

కాకపోవుట, వంధ్యారోగము మొదలగువానిని
పొరించి సంకానవతులనుగా చేయుటలో శ్రేష్ఠ
మయినది. 8 బెంపుల సీసా రు. 1-12-0. 4 బెం
సీసా రు. 1-0-0. పోస్టిక ప్రశ్నకం. రు.
0-11-0. అనును. అన్ని బెంపుల ధముల కూ
కాట్లాగు ఉచితము.

వి. శి. ఏ. అందు కంపెనీ,
ఆయుర్వేదసమాజం,
పెరిచేపి, నల్లూరుజిల్లా.

“దేశాభిమానం అంటే-?”

= శ్రీ దిగవల్లి వేంకటాచార్యులు =

౧౮౫౭ సం. మ్యూటిసికి పూర్వపు తిరుగుబాటు

ఇంగ్లీషువిద్యావిధానం స్థాపించడంవల్లనూ, స్వాతంత్ర్య భావాలను చెడజేసి అంగ్లపాపీత్య గ్రంథాలను చదవడంవల్లనూ మన దేశప్రజలలో దేశాభిమానం అనేది కలిగిందనిన్నీ, స్వస్థానమునకు, దేశోద్ధరణకొసమ, దేశస్వాతంత్ర్యముకొసమ పాటు పడడమనేది ప్రారంభమైన దనిన్నీ అంగ్లేయు చరిత్రకారులు వ్రాస్తావుంటారు. ఇది నిజమేనని మనవాళ్లు కూడా కొందరు అంటువుంటారు. అయితే ఇది కేవలమూ పొరపాటుమాట అని ముప్రసిద్ధ చరిత్రకారుడైన ఎడ్వర్డు తాంప్సన్ గారు తమ హిందూదేశ చరిత్రలో వ్రాశారు.

దేశాభిమానము - జాతీయ వైతన్యము అంటే విదేశపరిపాలనను దేశీయులు అంగీకరించక తమ ఆసక్తిని చూపడమే అని అంగీకరించేటట్లుయితే-అది యేలాంటి విద్యాభివృద్ధికొనూ నిమిత్తం లేని ఆత్మగౌరవానికి సంబంధించిన గుణమని తేలుతుంది. హిందూదేశంలో ఇంగ్లీషువిద్యాగంధము లేకమైతేనే కాకపోతేకూడా ఈ విజాతీయపరిపాలనలో భారతీయులు తమకు జరుగుతూవున్న ఆక్రమాలను సహించక ఆ పరిపాలనపట్ల తమ ఆసక్తిని కనపరచిన విద్యుత్తాళులు అనేకాలు కనపడుతున్నాయి. ఈ దేశంలో ఇంగ్లీషుప్రభుత్వం స్థాపించడానికి మనవాళ్లు యిష్టపడి హస్తించలేదు. భారతీయులు తమ దేశస్వాతంత్ర్యాన్ని - స్వస్థానాన్ని రక్షించుకొనడానికి మొదటినుంచి పోరాడుతూనే వున్నారు. మనవాళ్లు మళ్లీ తల యెత్తలేకుండా ఆణివిచ్చేయడానికి ఇంగ్లీషువారికి ఒక వందసంవత్సరాలు పట్టింది. ౧౭౫౭లో జరిగిన ప్లాసీయుద్ధము మొదలుకొని ౧౮౫౭-వ సంవత్సరంలో జరిగిన స్వాతంత్ర్యసమరం విఫలమయ్యేవరకూ స్వాతంత్ర్యము కోసమూ, స్వస్థానము కోసమూ భారతీయులు పోరాడని కాలమే లేదు.

ఇతర విజాతీయులను ప్రతిఘటించడానికి ఏకముగాని వివిధజాతులవారూ, మతములవారూ అంగ్లేయుల చేతులలోనుండి బయటపడేదానికి ఏకమై తీవ్రంగా పోరాడారు అని ఎడ్వర్డు తాంప్సన్ గారు తమ భారతదేశ చరిత్రలో వ్రాశారు.

౧౮౫౭ సం. ‘మ్యూటిసి’ కి పూర్వం పాతీశ్లేష్ కిందట

భారతదేశ స్థితిగతులను గురించి, ఇంగ్లీషు పరిపాలనలో గల లోపాలను గురించి అనుభవజ్ఞులైన ఉద్యోగులూ, అనువ్యోగులూ కూడా నిర్భయంగా చర్చించడమవు నది ౧౮౨౮-౧౮౩౫ మధ్య హిందూదేశంలో గవర్నరుజనరలుగా వుండిన విలియం బెంటింకుగారు అవకాశం యిచ్చినందువల్ల అప్పట్లో ఇక్కడ ఉద్యోగం చేసే వారలు కొందరు తమ అభిప్రాయాలను చెల్లడించారు.

ఉత్తర హిందూస్థానంలో పదిహేడేళ్లు వ్యాయాధిపతిగా పనిచేసిన ఫ్రెడరిక్ బాక్ మేర్ గారు భారతదేశస్థితిగతులను గూర్చి ౧౮౩౨-౧౮౩౫ మధ్య కలకత్తా ‘ఇండియా గజెట్’ అనే పత్రికలో వ్రాసిన అమూల్యవ్యాసాలు ౧౮౩౭ లో ‘Notes on Indian affairs’ అనే పేరుతో పదిహేను పండుల పుటలు గల రెండు పంపుటలుగా ప్రకటించబడినాయి. కంపెనీవారి పరిపాలనలో గల అవ్యాధులు, ఆక్రమాలు నిర్భయంగా చెల్లడించారు. ప్రజలు పడుతూవుండిన బాధలను కన్నులకు గట్టినట్లు విల్లించారు. ౧౮౫౭-వ సంవత్సరానికిపూర్వం ఒక పాతీశ్లేష్ పంథులనుంచి హిందూదేశప్రజలలో అంగ్లేయకంపెనీప్రభుత్వంపట్ల తీవ్రమైన ఆసక్తుతీ, అశాంతి ప్రబలియుండినవనిన్నీ, వీలైతే ఈప్రభుత్వాన్ని తిక్కరించాలని ప్రజలు ఆలోచిస్తూ వుటలు చేస్తూ

వున్నారనిన్నీ కొన్ని ఉదాహరణలు చూపుతూ లోపాలను వెంటనే సవరించకపోతే ప్రేంద్రప్రబావిష్ట ములో ఆ దేశపరిపాలకులకు పట్టిన గతే ఇక్కడ వారికికూడా పడుతుందనిన్నీ స్పష్టంగా వ్రాశారు.

కోల్ బాతుల పితూరీ

ప్రతిరుగుబాటుకూ, కల్లోలానికి ఏదో ఒక బలవత్తరమైన కారణం వుండితీరుతుంది. నిజమైన అసంతృప్తిలేకుండా వచ్చిన విప్లవాలు అరుదు. ఇటీవల జరిగిన కోల్ బాతుగుబాటులో చాలా మానవప్రాణాలు నష్టమైనాయి. ప్రభుత్వానికి చాలా సామ్య ఖర్చు అయింది. అప్రియమైన పంకజులను ఎంత కష్టపూర్వకంగా, ఎందరు కాదన్నా ఈతిరుగుబాటుకు నిజమైన కారణం కుంపిసికప్రభుత్వధికారులు చేసిన ప్రజావీడనమూ, దోపిడిన్నీ అని చెప్పవచ్చింది. ఈ ప్రద్యోగం లంచాలు పుచ్చుకొని తమ అధికారాన్ని దుర్వినియోగం చేసి కొందరికి మద్దతుచేశారు. ఈ కోల్ బాతివాళ్లు రంగ రాష్ట్రానికి, రీహారురాష్ట్రానికి పశ్చిమరప్రక్కనుంచి అలహాబాదుకు కింద మీర్జాపురం దగ్గర వింధ్యపర్వతాల దాకా వ్యాపించివున్న అరణ్యప్రదేశాలలో వుంటారు.

ఈ కోలుతిరుగుబాటు మన గోదావరి మవ్యంలో జరిగిన రంపపితూరీ వంటిదే. అల్లూరి సీతారామ రాజుగారి పితూరీ ఎంత తీవ్రంగా జరిగిందో అందరికీ తెలుసును.

౧౮౨౮ సం. తిరుగుబాటు

౧౮౨౮ లో ఉత్తర హిందూస్థానంలోని ఉత్తర రాష్ట్రాలన్నింటిలోనూ కలిగిన కల్లోలానికికూడా ఇదే నిజమైన కారణం. అప్పట్లో కొద్దిగానో గొప్పగానో ప్రభుత్వంపట్ల విరోధభావం చూపని బిల్లా ఒక్కమైనా లేదని చెప్పవచ్చును. దీని కేవల కొన్ని కారణాలు చూపించడానికి కొందరు ప్రయత్నించారు. బర్మా యుద్ధంలో మనకు అపజయములు కలిగించినందువల్ల మన సైన్యాలను అక్కడికి పంపవలసి రావడమే ఒక కారణ మన్నారు. తిరుగుబాటు చేసిన ముతాలవారు దోపిడికోసం తిరిగి బందిపోటుగాండ్రేగాని అసంతృప్తి

చెందిన ప్రజలు కారని చెప్పడం ప్రారంభించారు. ఇవన్నీకూడా కారణాలని ఒప్పుకోవడానికి అభ్యంతరం లేదు. కాని, మన పరిపాలనలో ఈ దేశీయ లంత సామ్యం అనుభవించినా వున్నట్లయితే, మన అధికారాన్ని ధిక్కరించడానికి వీల్లందరూ ఇంత ఉత్సాహంతో ఎందుకు ఏకమైనారు? ఉత్తర పరగణాలో ఒక్క ముఖ్యభూస్వామి అయినా మన ప్రభుత్వానికి సాయం చేయడానికి ఎందుకు పూనుకోలేదు?

దోపిడిసామ్యంలో కొంత పాలు పంచుకోవచ్చు నని కొందరు బందిపోటుగా స్త్రీ తిరుగుబాటులో చేరిన మాట నిజమే అని ఒప్పుకొందామోగాని ప్రజల ప్రవర్తన ఎలా వుంది? ఈ దోపిడి దొంగలకు మొదట గలుపు కలగగానే దేశంలో ప్రజలలో ఉన్న తరతర గతులవాళ్లకూడా చాలామంది వాళ్లతో కలిశారు. అంతట ఈ సమాహారముకల్ల వుద్దేశ్యం కేవలమూ దోపిడిగాక ప్రభుత్వధికారాన్ని ధిక్కరించడమే గానే పరిణమించింది. దేశమంతటా అవిరోత్సాహం తో "ఈ ఇంగ్లీషువారి రాజరికం అంతరించింది!..." అనే కేకలు ప్రతిధ్వనించాయి. కల్లోలం అంచడానికి తోడ్పడే పద్ధతి ఈ ప్రజలలో లేదనిన్నీ, అపని సర్కారుపాలనవాళ్లకే వదిలి ప్రజలు తొలగివున్నారనిన్నీ చెప్పి సరిపెట్టుకున్నందువల్ల లాభం లేదు. స్వదేశ రాజుల పరిపాలనలో కల్లోలాలు కలిగినప్పుడు పలుకు బడి కలవాళ్లు తమ పరిజనులను, చెరువును పోషించే ఆరాజులప్రభుత్వాలను సహాయం చేసిన ఉదాహరణలు ఎన్ని అయినా ఈ దేశచరిత్రలో కనబడు తున్నాయి.

మైన చెప్పిన ౧౮౨౮ సం. కల్లోలంలో మాత్ర ము ఇందుకు ధిన్నముగా జరిగింది. ప్రజలు కేవలమూ దూరంగా తొలగి ఉండకున్నారా అంటే అదీ లేదు. సర్వసాధారణంగా ఇంగ్లీషుమేజిస్ట్రేటులు మట్టా తిరుగుబాటువంటి తోపాటుములుకూడా ఈ కల్లోలం ప్రారంభంకాగానే తమతమ ప్రదేశాలలో తమ పలుకుబడి పుషయోగించే నెమంతో చల్లగా వారి తమతమ స్వగ్రామాలకు వెళ్లి అక్కడ మనుష్యులను పోషించేయడం ప్రారంభించారు. కాని ఎందుకోసం పోషించారు?

తాము సిద్ధముగా వుండి తరుణం రాగానే ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకముగా వుపయోగించదానికి! ఇలాంటివాళ్లు కొంతమంది సామ్రాజ్యగా ఎదురుతిరిగారుకూడా. కాంతిధ్రువరేలను కాపాడడానికి ఆసమయంలో వెంటనే చర్య తీసుకోవలసివున్నా, పితూరీ దారులకూ, ప్రభుత్వబలాలకూ జరిగిన మొదటి సంఘర్షణలో అదృష్టవశాత్తూ మన ప్రభుత్వానికి సిద్ధించిన జయం కలగకపోయినా, లేదా కొద్దిరోజులు ఆలస్యం జరిగినా తీవ్రమైన పెద్ద తిరుగుబాటు బయలుదేరి యుండి దానిని అణచడానికి మనకు ఉత్తరహిందూస్థానపు పరగణాలలో నున్న నైస్యాలన్నింటినీ వుపయోగించవలసివచ్చేదే. మన అధికారం విచ్ఛిన్నమైపోయేదే. ఆసమయంలో ప్రభుత్వంవారికి, వివిధజిల్లా అధికారులకూ జరిగిన వుత్తరప్రత్యుత్తరాలు నేను చూశాను. సహారాకృతీనుంచి వచ్చిన బాబులో ఇలాగ వుంది. “దోపిడిగాళ్ల సుంపాకటి ముందుగా బాటికోసం బయలుదేరింది. వారికి కొంత జయం చేజారగానే, ఆసంప్రదించి ఇతర గ్రామస్థులు చేరారు, మరికొన్ని దోపిడ్లు జరిగినాయి. అజిల్లాలోని ప్రధాన ధూస్యాయి పిక్లతో చేరాడు. దీనిని తన కోటలోకి ఆహ్వానించి బహిరంగంగానే ప్రభుత్వాన్ని ధిక్కరించాడు. ఈపితూరీదారులలో ఒకడు రాజదీరుడం వహించాడు. ఆసమయంలో ఆంగ్లేయప్రభుత్వనైస్యము వచ్చి తారసిల్లింది. ఇంకొక్కడవం ఆలస్యమైతే పితూరీలో మాడువేగునుంది చేరేవాళ్లే. అప్పటికే పితూరీలో చేరడానికి యాత్రానుండి మొదలు మాడువందల మంది చొప్పున ముతాలుగా వీరవృద్ధారని బయటపడింది. మన నైస్యాలకు మొదటి తాడిలో ఆపజయం కలిగియున్నట్లయితే ఎంత వీధిత్వం జరిగేదో చెప్పకోవ్వలకాదు.” ఈ వుత్తరంలోని సంగతులను ప్రభుత్వం వారు కాదనలేదు. వైగా నిజమే అని ఒప్పుకున్నారు. ఈ కట్టలంలో శ్రమపడినవారిని మెచ్చుకున్నారు.

ఓరివిగల వంగదేశీయులకన్న కూరత్వము గల ఉత్తరపరగణాలవారిలో మాత్రమే ఈభావము లున్నాయనుకోవడం పొరబాటు. దీనిన దక్షిణపరగణాలలో కూడా తిరుగుబాటు మాచనలు పొడనూపేవున్నాయి.

వారన్ హేస్టింగ్సుకూ, కాశీరాజుకూ తగవులు కలిగిన కాలంలో ఒక మాటు వారన్ హేస్టింగ్సు చచ్చిపోయాడని పుకారు వుట్టేటప్పటికి వంగరాష్ట్రంలో అనేక జిల్లాలలో, ముఖ్యంగా రాజనాయి దీర్ధావ జిల్లాలలో కట్టలాల బయలుదేరినాయి. రివిన్యూ వమూలు చాలాకోజులుదాకా ఆగిపోయింది. ఆసమయంలో అక్కడ ఆంగ్లేయవాద్యుల అధికారం కొన్నాళ్లు ఎందుకూ పనికిరాకపోయింది.

(Notes on Indian Affairs—Hon. Frederick John Shore, Vol. 1. pp. 158, 167)

౧౮౩౮ లో తిరుగుబాటుప్రయత్నం

౧౮౩౮-౪ సంవత్సరంలో ఇంగ్లీషువారు ఆఫ్ఘనిస్థానంమీదికి దండయాత్ర చెయ్యడానికి నైస్యాలు పంపినప్పుడు హిందూదేశమంతటా వున్న మహమ్మదీయప్రజలలో రహస్యమైన ఉద్రేకం కలిగిపట్లు స్పష్టంగా కనబడింది. అయోధ్యారాష్ట్రంలోనుంచి అరబ్బీదూతలు బయలుదేరి దేశంలో వలుమూలలా తిరుగుబాటు చెయ్యడానికి ప్రచారం చేశారు. కాఫరులైన ఘరంగీలైన “జవాద్” అనే మతయుద్ధం చెయ్యవలసినదని ప్రోత్సహించే ఆర్థం వచ్చే మాటలను ఖురానులోనుంచి తీసి రక్షకపలద్యారాను, తాయత్తల ద్వారాను ప్రయోగించారు. ఇలాంటి అరబ్బీదూతలు కొంతమంది చెన్నపట్నందగ్గరకూడా పట్టుపడ్డారు.

ఆఫ్ఘనిస్థానములో ఇంగ్లీషు నైస్యాలకు జయం కలుగుతుందో, అపజయమే కలుగుతుందో అనే సందిగ్ధావస్థలో వున్న సమయంలో, అనగా ౧౮౩౮-౪ సంవత్సరంజేసంగిలో నిజాముగారి పోదరుడు కర్నూలు నవాబుగారికి వ్రాసిన రహస్యపువుత్తరం ఒక ముసలమ్మరక్షరేఖలోనుంచి బయటపడింది. దానినిబట్టి విచారించగా ఆఫ్ఘనిస్థానయుద్ధంలో ఇంగ్లీషువారు ఓడిపోతారని అనుకొని ఈదేశంలో వున్న మహమ్మదీయులందరూ ఏకమై తిరుగుబాటు చేయడానికి కుట్ర జరిగినట్లూ, దానికి కర్నూలు ఒక కేంద్రమైనట్లూ బయటపడింది. కర్నూలునవాబుకోటలో గోడలమధ్య నేల సారంగాలలో ఫిరంగులు, ఫిరంగిగుడ్డు, ఫిరంగిబల్లు, తోటలు, తుపాకులు, మందుగుండుసామానులు, ఫిరంగి

గులుచేసి కొలుములు కనబడ్డాయి. కర్నూలు నవాబును వైచుచేశారు. ఆ సమయంలో భగవంతుడి సహాయం ఇంగ్లీషువారికి వుండటమేగాని లేకపోలే హిందూ దేశంలో వారి రాజ్యం భగ్నం అయ్యేదే. ఆఖరికి బారివాళ్లు చాలామంది ఆహూతి అయ్యేవారే! అని 'సాత్ ఇండియన్ పెన్ సెన్' అనే పుస్తకంలో వ్రాశారు. ౧౮౪౩ సం. ఏప్రిలు నెల భారతంలో 'కందూరు నవాబు రాజరికం' అనే కిక్కికతో నేను వ్రాసిన వ్యాసంలో దీని వివరాలున్నాయి.

౧౮౪౭ నాటి మ్యూటీనీ అనే

స్వాతంత్ర్య సమరం

కుంపిసి పరిపాలనలో ప్రజలు పడుతూవున్న బాధలు చెల్లించి, కుంపిసివారికి మల్లి రాజ్యాధికారపు పట్టా యివ్వవద్దని చేరియలు ఎంత మొర పెట్టినా లాభము లేకపోయింది. ౧౮౪౩లో మల్లి పార్లమెంటు వారు రాజ్యాధికారం కుంపిసివారి కిచ్చారు. దానితో కుంపిసిఆధికారుల అక్రమపరిపాలనకు హద్దు పడ్డ లే కుండా మితిమీరింది. దేశంలో అసంతృప్తి వచ్చింది.

౧౮౪౬ నాటికి భారతదేశంలో రెండువంతులు రిటిర్డ్ యిండియాగా మారిపోయింది. మహారాజులు, నుబేదార్లు, నవాబులు చాలామంది బాకనం అయినారు. కొంతమంది భయపడి కుంపిసివారికి కప్పం కట్టి సంస్థానాధీశులుగా మిగిలారు. కుంపిసివారి రాజ్యాక్రమణ విధానంవల్ల ఏసమయంలో కను రాజ్యం పోతుందో అనే భయంతో వున్నార. పూర్వపు రాజులు, నవాబులు యిచ్చిన యానాములను కుంపిసివారు లాక్కోగా యానాముదారులలో అసంతృప్తి వచ్చింది. రాకపోకలకు లోడ్లు, వ్యవసాయానికి నీటివనరులు లేక పన్నుల భారంకొండ ప్రంకుతూ రైతులు, చిల్లరవృత్తుల వాళ్లు బాధపడుతున్నారు. కొత్తగా భూములు సంపాదించిన జమీందారులు రైతులను నీడిస్తూవున్నారు. కుంపిసివారి రివిన్యూవుద్ద్యోమలు బండగొండురై వన్నుల నమూనాలో హింసలు పెట్టి ప్రజలను బాధిస్తున్నారు. న్యాయవిచారణ లేక ఆలస పాలన లేక నీడలు అల్లాడిపోతున్నారు. పోలీసులు అప్రయోజనముగా

వున్నారు. బండిపోటులు వచ్చినవి. పెద్ద లేతాలు వుచ్చుకునేవా రందరూ దేశభావ తెలియని ఇంగ్లీషువారు. వీరికి ప్రజల కష్ట గుణాలు తెలియవు. మరేవోధనుల కుతంత్రాలవల్ల ప్రజల మతం విధ్వంసం అవుతుం దనే భావం వర్ధిల్లింది. చలామణిలోపాలవల్ల ఆర్థికక్షోభ వచ్చింది. దారి ద్రవ్యం ప్రబలింది. తమ చేతులలోనుంచి దేశపరిపాలన పోయిన దనే కోపం తురకలలో వ్యాపించివుంది. ప్రజల బాధలనుగురించి చెన్నపట్నంలో గాబాల లక్ష్మీవద్దకు వెట్టిగాడు, కలకత్తాలో రామగోపాలభూషణుగారు, బాంబాయిలో వాలోజీభట్టాంజిగారు మొదలైన దేశీయ నాయకులు కొంతయుతంగా ఆందోళన చేస్తూ ఎన్ని అడ్డెలు పంపినా పార్లమెంటువారు కట్టు తెరవలేదు. బాధలు దుర్భరమైవందువల్ల దేశప్రజలు రిగుగుబాటు చేశారు.

౧౮-౨-౧౮౪౭-వ తేదీతో కలకత్తానుంచి 'ఒక బంగారీహిందువు' అనే పేరుతో ఒకాయన వ్రాసిన 'భారతీయుల రిగుగుబాటుకు కారణాలు' (Causes of the Indian Revolt) అనే చిన్న పుస్తకాన్ని ఎడ్వర్డు స్టైన్ ఫర్డ్ అనే అతడు లండనులో ప్రకటించాడు. కొంతకాలము చెన్నపట్నం నవదు ఆచార్యు కొట్టలో రెండవ వ్యాయాధిపతిగా పనిచేసి నివృత్త పారి అనిన్నీ, చైర్యకారి అనిన్నీ పేరుపొంది ప్రభుత్వమువారి ఒత్తిడివల్ల పనిచాలించుకున్న మార్కలం రెవిన్ గారు ఆపుస్తకానికి సంపాదకుడుగా వుండి దానికి పీఠిక వ్రాశారు.

"భారతీయుల మతాచారాలతో ప్రభుత్వము వారు జోక్యము కలిగించుకోలే దనిన్నీ, ఇకముందు మూడా ఎలాంటి జోక్యమూ కలిగించుకో రనిన్నీ ౧౮౪౩ సం. విప్లవం ఆరంభం కాగానే గవర్నరుజనరలుగారు ఒక ప్రకటన చేశారు. అదివరకు జోక్యము కలిగించుకోలే దనే మాట సర్వా బద్ధమని యావచ్చారతదేశమూ ఏకగ్రీవంగా ఉద్ధోషించేవున్నది. ఇదివరకు చేసిన వాగ్దానా లన్నింటినీ ఉల్లంఘించినవారు ఇకముందు కను వాగ్దానం చెల్లించుకుంటూ రనే నమ్మకం ఏమిటని ప్రతిబాధా ప్రక్రియ వున్నాడు." అని ఆచిన్న పుస్తకంయొక్క గ్రంథకర్త

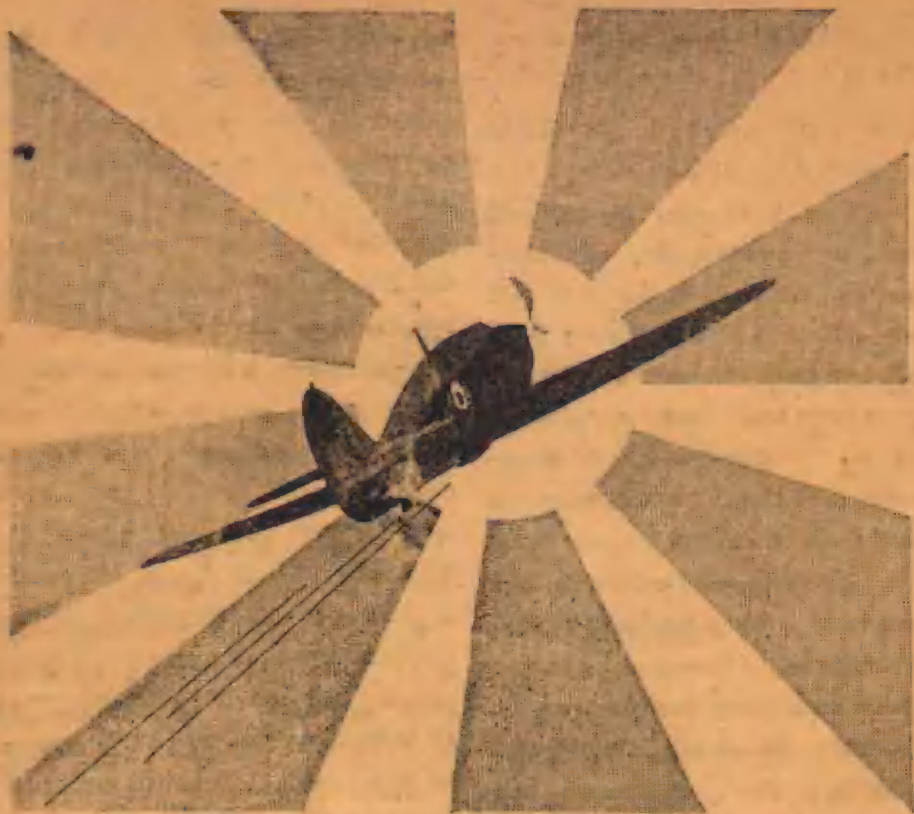
వ్రాశాడు. గ్రంథాంతరము చూడటం తెలియకగారు ఇలాగ వ్రాశారు :

“భారతదేశాన్ని పరిపాలించే మన చిట్టిమ వారికిన్నీ, పాలితులైన భారతీయులకున్నూ ఒకరి ఆచారాల సంగతి ఒకరికి తెలియదు. మనకూ, వారికీ వుండే సంబంధము యజమానులకూ, బానిసలకూ వుండే సంబంధమే. దేశప్రజలకు జీవితేచ్ఛను కలిగించే స్కూలర్లు అన్నింటినీ వారికి తెలిపడాచేశాము; మానవ ధర్మాన్ని బట్టి వారి మండలమైన అవకాశాలను తెలిపడాచేశాము. వారి వర్ణాశ్రమధర్మాలను చూపించాము. వారసత్వధర్మాన్ని యాచుమాపాము. వారి వివాహ సంస్కారాలను మార్చుచేశాము. వారి మతధర్మాలను బట్టి వారు పవిత్రంగా యెంచుకునే కర్మాలను తృణీకరించాము. వారి దేవాదాయాలను లాగిచేశాము. మన ప్రభుత్వం కవిలెలలో వారిని శ్రేష్ఠతయలైన వాని పులుగా పరిగణించాము. దేశీయరాజుల రాజ్యాలు లాభ్యమైనవి. జమీందారుల జమీనలను తీసుకున్నాము. మన పన్నులపద్ధతివల్ల దేశముయొక్క ఆర్థికవ్యవస్థనే తారుమారుచేశాము. ప్రజలను చిత్రహింసలు పెట్టి బలవంతులగా పన్నులు వసూలుచేయించాము. ప్రపంచములో కట్టా పురాతనమైన గౌరవముంటుంబాలను, వంశాలను మాకటివేళ్లతో పెల్లగించి పంచముల సీరికి దింపిచాము. ఇలాంటి మార్పులు మన

ఇంగ్లాండు దేశములోనే కలిగితే ఇంగ్లాండు ప్రభువుల ముటుంబా లన్నా, వంశాలన్నా గాఢమైన అభిమానము కలిగి శ్రేష్ఠతయలైనవైతేనే పట్టుదల కలిగియున్న హెన్రీబర్నెట్ ప్రభువు మనస్సులో ఎలాగ వుండేరో! ఈ గ్రంథకర్త వ్రాసిన సంగతులలో చాలావాటితో నేను ఏకీభవిస్తున్నా, పగ తీర్చుకోవలసిన దని పలుమార్లు హెచ్చరించడమూ, వర్ణాశ్రమధర్మాలపైన కత్తికట్టడమూ, ప్రజలను శ్రేష్ఠతయలెంతో కలపడానికి ప్రయత్నించవలసిన దని వ్రాయడమూ వాకు బాగాలేదు. హిందువుల సంగతి బాగా ఎరగనివాళ్ళూ, అనేక కథాబాలన పూర్వము అవాగరక దేశంగా తప్ప ఇతరవిధంగా ఇంగ్లాండు పేరే ప్రపంచానికి తెలియని కాలంకాటి నుంచీ తిన్న హిందూదేశీయులను చూడనివాళ్ళూ మాత్రమే ఆ పురాతన దేశపు హిందూమత సిద్ధాంతాల స్థిరమైవని కాదని భ్రమపడతారు. ఇంగ్లాండు చేసే ప్రయత్నాలవల్ల ఆ మతాన్ని విచ్ఛిన్నం చెయ్యవచ్చునని అనుకుంటారు. అవి చూసినవాళ్ళు అలా అనుకోరు. ఒక వృక్షంయొక్క ఫలాలనుబట్టి దానిసంగతి తెలుసుకోవచ్చునని ఒప్పుకుంటే, ఒక్క నీతినియమాలనుబట్టి ఇంగ్లాండు హిందూదేశాలను పోల్చి చూస్తే వారి మతం మన మతానికి యేవిధంగానూ తీసికట్టు కాదని తెలుస్తుంది.”

సూర్యుని చిక్షుగా....

ప్రతి ఉదయమూ రోజుకు విమానాశ్రయాలనుండి అనేక విమానాలు అటుండి తొక్కుకున్నా తిరిగిపోతవి. అలానుండి "ఉదయరాసి" అంటే మనదేశంలో తిగుతూ వుంటా వుండగలదులకు మనవిమానరంగాల విశ్వమూ తిగుతుంటావ్వువి. ఈ విమానాల విశ్వాలమూ, ఈ ప్రైమా రిక్షం కిదా ఒకటానెలంతుకుగతు వివిధ పరిస్థితులు. విద్యుత్తరసంబంధ వివిధాంగం కొలది. ఈ పరిస్థితులు, మనము విశ్వవిమానాంగంకొలది అలాఉదా కొనేతే, కనుక మనము

మన క్రమాంశం తిరుగుగా తగ్గిస్తే అంత విరివిగా మన రక్షితులైన యోధులకి పరిస్థితులు అర్థమవుతవి. అ విధం గానే, మనము అప్పు యింకా తగ్గిస్తే అంత అరికంగా దేశానికి ముఠం యెవ్వగలుగుతాము.

కనుక, ఒకవంక ప్రైమా రిక్షం మనంను ప్రైమా రిక్షం కొత్తం ఒకటి రక్షిస్తూంటే, మరొకవంక మనము మనవంతు పని చేయాలి. మనమారంధంకొరకునే అప్పు తగ్గించుకొని, రోజూ వియరచేసివదల్చు దేశానికి అప్పుపెడరాము.

**డిఫెన్స్ సేవింగ్స్
సర్టిఫికేట్లు**
... రిక డిఫెన్స్ లాండ్

వచ్చు చుక్కెనా కొనముందు -

కొంచెం యోచించండి

వర్గీకరిత ట్ల మీ పనులలో
ఉత్పాదకతను
దా 10 ల మీద పరిపరిచేవర్తన
లో దా. 3/9 త లాభము.

‘కార్యమూపూడి’

= శ్రీ కవికొండల వేంకటరావు =

అశ్వభారతవర్షానికి మరుక్షేత్ర మెలాంటిదో అంద్రావనికి “కార్యమూపూడి శ్రీకడవరంగం” అలాంటిది. వేదవ్యాసుడు ములభమైన సంస్కృత భాషలో భారతగాథ నేలా ప్రవర్తింపజేశాడో శ్రీ నాథుడు అలా లేటలెనుగుమంజరీద్వీపంలో పలు నాటి వీరచరిత్రను వర్తింపజేశాడు.

ఇంకాండుదేశపు చరిత్రలో ‘పైన్టింగ్స్’ యుద్ధం ఏ ప్రకారంగా పటంగీసి ప్రకటిస్తాడో ఆ ప్రకారంగా “కార్యమూపూడి శ్రీకడవరంగాన్ని” లెనుగుదేశపు చరిత్రపుటల్లో ప్రకాశింపజేయవచ్చును. అంత నిబ్బరంగా ‘గురికొండలు’ చూచింపబడ్డాయి. అంత విపులంగా దాని చారి ప్రస్తావించబడింది.

అక్కడ జరిగిన యుద్ధాన్నిబట్టి ఆపేరు అథలానికి వచ్చిందో, అథలామృతనామధేయాన్నిబట్టి అక్కడ యుద్ధం చేసి మన వీరులు మృతదేశపులు అయి పున్నారో నాకు తెప్ప కళ్యాంకామండా వుంది. ఏమీ అంటే—“కార్యము” అన్న పదానికి ఆకాలమందు యుద్ధము అని అర్థము. ఇక్కాలములోమల్ల ‘గర్భాధావము’కాదు.

వర్తమానంలో హెచ్చుతీతాలు గైకొనే పుస్తోగ్గి గడ్డుటా, మేలురాలబట్ల గల తువాంబాదులూ కడుపు నిండిన వేరగాల్తే చీట్లాటల్లోనూ, చెండాటల్లోనూ తమ కళాకాళ్యాన్ని ఏలా విజృంభింపజేస్తూవున్నారో ఆరీతిగా ఇతివృత్తం మనవారు కావలసినంత రాజ్యం, భోగం సంపాదించుకుని జయశ్రీ చెట్టబట్టి యుద్ధ మన్నదానిని శేతలం కళగా పెంపొందించు కున్నట్టు కనిపిస్తుంది.

అచ్చుపడంది అలా వుంది అచ్చుపడినంతలో మనం లెక్కించిమాస్తే గుమారు ౬౦౦౦ పంక్షలపదం

అది. దానిలో! ఇతరు లెవ్వరూ చారు. యవనులు, తురకలు, బుడతీయులు, ప్రాంశీలు, దచ్చీలు, అంజ్ యులు ఇలాంటివారు ఎవ్వరూ లేరు ఆయుద్ధంలో. నిఖారైస లెనుగుతీవరము, లెనుగుకావరము మైశాని వుంటాయి.

లెనుగువారు వారిలో వారు పోరాడుకున్నా రూ అంటే అది అతివిచారకరమైన సంగతే. అయితే మరువంశీయులు తమలో తారు తగవులాడుకోలేదూ? వీరధర్మం పెరవేర్వలసినచ్చిపప్పుడు అంతకలహాలు లేవుకాని కొట్టుకోవడం అనేది తప్పగా పరిగణించక, బాహువ్యంబి తొడచటచడం అనాదిమంచి ఆర్య సంప్రదాయము.

యుద్ధం చేయలేని నేటి ఆంధ్రనాయకులే అన్యోవ్యం వాక్కులహలో నోళ్లు సింఘటంటూ వుంటే, యుద్ధం చేయగల నాటి పురుషవరేణ్యులు పోరితం లేకుండా వుంటారు అని అనుకోవడానికి సుతరాం వీలేదు. కాని చొకటి పరామర్శింపకరప్పుడు. మనం పాకంగా నేర్చుకోవలెను.

ఇరుపక్షాలనూ వికమత్యమే వుండివుండి ఆంధ్రే తరులపొదికి దాడివెల్లివుంటే మన ఆదృష్టచేత ఏలా వుండివుండేదో?—‘బాలచంద్రుడు’ పంపూర్ణచంద్రుడై విరాజిల్లివుండేవాడేమో! ‘చండసాహసీ’ చల్లని రాత్రై ఆసేకుహీమాచలం ఏరియుండేవాడేమో?— ఏతాదృశజ్ఞాప గతజలసేకుబంధనం. అనుకో తగం కూడాను మనం ఇవ్వుడు. మన ఆంధ్రజాతిలో ఇప్పుడాకార్యమూ లేదు! సౌందర్యమూ లేదు!

కార్య మంటే “ధక్కాధమామికడంగురం బుల”చప్పుట్లు లేకుండా పోతాయో? సౌందర్య మంటే ‘నాగులేటు’ రేసలో నీడగానైనా చూపిం

చదా! లేదు! మన ఆంధ్రజాతిలో ఇప్పుడు కార్యమూ లేదు, పాండవర్యమూ లేదు. ఆ జోరుల నామరూపాల నుచ్చరించడానికూడా మన మీసాల తగం! ఆంధ్రరాష్ట్రం! మింకా రాని యీతరుణంలో అసలే తగం!

అలాగని చెప్పి కత్తి కిందపాలేసి చతికిల బడ్డప్పటికిన్నీ కులమున్నది నాడిలో నిలిచివుండి, మృతమున్నది మన భాషలో మృతప్రాయంగా నూలు మోగుతుంది.

“వలముల మైలిమి వీర శీవనర” అన్నాడు బాలచంద్రుడు తన తల్లితో! “వీర శీవనర” అనే మాటలు గమనించండి. ఆ మాట - ఓ ఆంధ్ర పాదరులారా! మిమ్మల్ని పునః శీవనరైటం లేదా? మిమ్మల్ని తిరిగి మేలుకొల్పండి లేదా?

అంగరంలో రవ్వను పొదిపించినట్లు పొదిపించాడు భూలేఖమీద, నుకవి, ‘కార్యమాపూడి’ని, ‘కార్యమాపూడి క్రికలని రంగాని’కి తూరుపుదిక్కున ‘జావ్వలకట్ల’, ‘సన్నె గండ్లు’-దక్షిణమున ‘పప్పి చెల్ల’-పడమట ‘కొదమగుండ్లు’ ‘చింతపల్లి’-ఉత్తరాన్ని ‘బన్ని దేవరగుడ్డు’, ‘సరసాలమేడ’, ‘సంగతోటల వైలు’-ఈ వైచెప్పబడ్డ పాద్యుల మధ్యను ఆ వీరశైలము ‘వాగు లేలు’ నదికి తీరమై తిరమైయున్నట్లు చెప్పబడివుంది. ఈ వాగులేలు వలనాటి సీమకు నాకధని.

‘వలనాడు’ అనే కట్టానికి ఎన్నో అర్థాలు ఈవరలో చరిత్రకారులు నిర్వచించియున్నారు. వానికి తో జొరబడినందు శీమ మూచిస్తాను, ఆలోచించదగిన వై యంతే ఆలకించండి. వెల్నాడు, పల్నాడు, పోల్నాడు, వేగినాడు, కొల్నాడు—ఇలా కొన్ని నాడులు ఆంధ్రరాష్ట్ర భాషతోపాటు ఆమట్లో కొచ్చి నాయి. ‘వెల్నాడు’ ‘వలనా’డైతే ‘పల్నాడు’ ‘దాపలనా’డై ‘దా’పోయి ‘పల్నాడు’ కావచ్చును. ‘వెల్నాడు’ ‘వెలినా’ డైవుంటే, ‘పల్నాడు’ ‘లోపలినా’ డైవుంటే ‘లో’ పోయి ‘పల్నాడు’ కావచ్చు. ‘పోల్నాడు’ ‘పోలకర్రల నా’డైవుంటే, ‘పల్నాడు’ ‘వలముల నా’డైవుంటే ‘పల్నాడు’ కా

వచ్చును. ఇవన్నీ వదలిపెట్టి ‘వేగినాడు’ అనేదానికి ‘వేడినాడు’ అని అర్థం చెప్పి మట్టుమథ్తాన్నంగా భావించి ‘వలవల’ అనేదానికి ‘తెల్లనాడు’ అనే అర్థం చెప్పకొనవచ్చును. వలవలనాడు—మేలుకొన్న ప్రదేశమనో, వెలుగుగొన్న ప్రదేశమనో అనుకోవచ్చును. ఒక ‘వల’ పోయి ‘వలనాడు’ అని మిగిలియుండవచ్చును. అర్థం ఏదైనా వీరచరిత్రనుబట్టి చూస్తే ‘వలనాడు’ మంచి నాగరిక వైభవంతో కులమోగిన సామ్రాజ్యంగా కట్టుకుంది.

కథపట్టు నవలలాగు నడుస్తుంది. అన్న మొక్క మల్లీ రాదు. వర్ణవలో పోనవర్ణకర్మం లేదు. మట్టిగా యుద్ధాని క్కారణం మొనటి పంక్తిలోనే నూచింపబడుతుంది—“మేడపిలో అలరాజా చావు.” ఈ చావును గురించిన వెమకముందులు అక్కడక్కడ చదువుతూ తెలుసుకోవలసిందే! మట్టి విశేషించి వ్రాయబడవు. కాని “అలరాజాచావు” ప్రతీకారం కోరే మాట నిత్యం. ఎట్టి కృత్యం చేసి చూపిస్తే అది ప్రతీకారం అవుతుంది అని తెలపాని ఒక రట్టు వీర నాయకు లందఱూ మలిచేవునకు మేడపిలో వట్టం గట్టి ‘వలగాము’తో పోరాడ్డానిగ్గాను “కార్యమాపూడి కదర రంగా”నికి ‘జయముపూర్వం’ పెట్టించుకొని పయనిస్తారు. “నోరేకాకి దురం!” దురం ఎవనితో? నురినాల నేలే వువలయేనునో.” అవలయేను దెవరు? వలగామరాజా.

దండు పయనిస్తావుంటే దారిపాడుగుతా వినిపిస్తాయి—డమరాయిలు, మురజలు, బూరలు, ఖేరీలు, పోటుధారలు, కానాళలు, కంకిణులు, కాలి కొమ్ములు, కంభాలు, సన్నాయికోట్లు, మురలి చయం, ముఖవీరేవిరతి, సరగలు, రెప్పెటలు, దోట్లు, రమ్మటములు, వీరణములు, దంజలు, కనక రెప్పెటలు, చేగంటలు, చిలుగంటలు. తరతర మంటాయి ధైరవఖడ్గాలు. దివ్యవ్యరూపాలలో చూస్తే భవించివుంటారు మలిచేవధూపతి, మంత్రి బ్రహ్మన్న!!!

కథనాచాతుర్యం అపమానం. లాకితంత్రానికి పారలొకితంత్రం జోడింపబడివుంటుంది. మట్టిన్నీ

అంతకు ముందు దేవేంద్రగ్రంథాలాగారి, సంస్కృత గ్రంథాలాగారి వినియోగంబని వివేచనాతగాధకు కవి పత్రికాసాంధ్యం అతికిస్తాడు. ఈసార్కి నేనెరిగియుంటే ఒక్క పేర్చియిరుగే చెల్లు. మళ్ళీ తెక్కిస్తే ఇందు మన ప్రవాహనకే చెల్లు! “మడిసిన విగ్నము ప్రచురింతు నీమల పండువుగాను” అని కవి భవనం. అతని కబ్బునుండు నర్మాలచంద్రుని చావు పబ్బులూ గగనమిస్తుంది. ఎందుచేత? యుద్ధరంగతత్వం కవి బాగా తెలుసుకున్నాడుకాబట్టి.

“ఇది సమరావని ఇది పుణ్యధూమి
ప్రకంఠకర సంతి చెప్పెద నీకు”

అని తుద కనిపిస్తాడు. తండ్రిచేత! కొడుకును అపిస్తాడు. “తగినట్టి కర్పూరతాంబూల మిచ్చి, కంఠ తీర్చి మొసంగి జయమొందునుండు.”—తండ్రి బ్రహ్మన్న చేత—కొడుకు బాలచంద్రుని!

* * *

ఇప్పుడు నేను మీకు ముఖ్యంగా చెబుతూ వున్నది పలనాటి వీరచరిత్రలోని ‘బాలచంద్ర యుద్ధము’ అనే రసఖండిక.

ఏనాటి ప్రాచీనోక్ ప్రాచీనియన్న సమర ధర్మిని మునుందు కుచి గావిస్తాడు బ్రహ్మన్న. అర్ధ రాతి రేకార్గనం అయివుంటుంది. అప్పు చాజలమధ్య ముందుండి యొక్క పునుక పాణ్డాకుకొంచూ పడమరగా వచ్చి బ్రహ్మన్న వద్ద నిల్చి పాసిస్తుంది. నిమ్మరణంగా పాసిస్తుంది. ఇది నేమి అన్న పారలౌకికతంత్రం. తలపురై బ్రహ్మన్నతో పలుకుతుంది. బ్రహ్మన్నను యుద్ధానికి హెచ్చరిస్తుంది. బ్రహ్మన్న—

“ఓ విశ్వమయమూర్తి! ఓ విశ్వకర్త!
ఓ లోకపావన! యో జగద్ధరణ!
యో లోభనీచరి! యో జగన్మాత!
సమరంబునకు నీవు పాక్షివై యుండు”

అని ప్రార్థిస్తాడు. అయితే వెంటనే బ్రహ్మన్న మంత్రి యుద్ధానికి నుజ్జ యాయడు. రాయబారం జరుపుతాడు. ఎదిరివారున్నా సంధికోసమే ప్రయత్నిస్తారు. చెప్పన్న జేకాల రాజాన్ని తోడ్పాటుగావించుకొని వుండినీ, కారెంపూడిని దరిసినవారై నీ - ఎదిరివారున్నా సంధికోసమే ప్రయత్నిస్తారు.

ఈసందర్భంలో పలనామని చైత్రవర్ణన మపు రూపం. అందు ముఖ్యంగా నాట్యమేకాన్ని గురించి, భద్రగజాన్ని గురించి చదివితీరాలి. మఱి మేడిపిలో బాలచంద్రుని బంగారుబొంగరాల ఆటో? అదీ చదివితీరవలసిందే!

—అపంధు లన్నీ నేనిక్కడ ఏకరువు పెట్టనా అంటే పదం సంగ్రహించి ప్రకటించిన మహనీయుల కన్యాయం చేసినవాణ్ణి అవుతాను. మీరే ఆపు ప్రకం నేరుగా సంపాదించుకుని సాంఠంగా తీర్చిదిద్దించండి!

“బాలచంద్రుడు వీరయువకుడుగదా! తనతండ్రి, తన ప్రభువూ పోరికి చెల్లినవ్వడు ఇతడు బొంగరా లెందు కాడుకూవుండడం వచ్చింది?” అని ప్రశ్నిస్తే ప్రశ్నించవచ్చు మీరు. వీరయువకుడైనా బాలచంద్రుడు ఓటోగందాన్ని వుంచాడు. దాని యిల్లు మఱిగి ఆసమయమవ్వడు దానియింట నిరురపోతూ వుండివుంటాడు. కాని యీతరువాతను బొంగరాల ఆటవ్వడు అన్నమ్య అనే వైశ్యకాంతయొక్క మిగాలికి బాలచంద్రుని బొంగరం అవకాత్తూ తగులుతుంది. దాంతో ఆ “చక్కటి కోమటిజలకాయతాక్షి” బాలని తిడుతుంది. తిడుతూ బాలచంద్రుణ్ణి ఎగసం దోస్తుంది.

“మీయయ్య లెల్లను మించినబలిమి
నేరీ వైరులతోడ ప్రయత్నధూమి
నూప్సొంగుచున్న వా రుర్వికృతగుట
వారిలో గలియు నీవడి కానవచ్చు”

అని ఎసగొల్పుతుంది. కార్యంపూడి చెల్లారని చెప్పుడు. బాలచంద్రు దడిగినా నుబ్బుడు. దాంతో బాలచంద్రుడికి నిజం తెలుసుకోవలెననే కుతూహలం ప్రబలమవుతుంది. తల్లియైన విరాంబను అడుగుతాడు. విరాంబ ఈవిద్వణ్ణి కానకానక ఎన్నో నోములు నోచి కన్నది కావడంచేత ఒకతట్నాను సర్వం చెప్పుడు. కాని బాలుడు వినుకోడు. “విన్నవిర్యమునకు తెడున కారంబు” అని ముదలకిస్తాడు. మఱి అతణ్ణి యుద్ధ విముఖుణ్ణి చేయడం తనవల్ల కాదని తలపోసి అతల్లి తన తనయుణ్ణి గంధువారింటి కనుపుతుంది. గంధువారంటే బాలచంద్రుని అత్తవారు. గంధుకన్న నునని కుమార్తెయైన నాంచాలను బాలచంద్రున కిచ్చి పెళ్లి

చేకారు, తొట్ట పెద్ద బ్రహ్మాండంగా. కాని యొక్క రేయీ భార్యభర్తల నడవడిక ఆ నవయావనదంపతుల మధ్య లేకపోవడమే కాదుకదా పరస్పరం చూచు కొనికూడా యెటుగరు. అయితే ఆరోజుల్లో వీరుదు యుద్ధానికి వెళ్లబోయేముందు భార్యచేత దీవెనపొంది మణి బయలుదేరాలి.

బాలచంద్రుడు మాంచాలఅంచానికి ఆగేదా? అగితే ఒకండుకు మంచిదే అయివుండేది. బ్రహ్మాన్న సంశం తరతరాలుగా నిల్చిపోయేది. కాని ఆలా జరుగ లేదు. వారిద్దరి మధ్యను “మత్యాల చేరులు మొదటికి తెగను.” పాపం! ఎంత ముస్తాబు గావించుకొని పడక గదిలోనికి వచ్చింది మాంచాల! ఆమె సహజంగా సౌందర్యకలి దానికి తోడు

“పంపెంగలైలంబు చయ్యన చెచ్చి
మగువకు కిరసెంటి మంచి గంభమున
నటకలి రాచిరి యానూనె పొద
బంగారులింబల పన్నీరు చెచ్చి
పూనమాడిందిరి సంతసం బొప్ప.”

మణిమణి ఎన్నో చేకారు, ఎన్నో కై చేకారు. అయితేనేమి, పెనిమిటి ఆమె పదిటిచెంగు వొడికిపట్టే సరికి ఆచీరపైనున్న “మత్యాల చేరులు మొదటికి తెగను.” మాంచాల కది అపకవనంగా తోచింది. కాని బాలచంద్రుడు కొదమసనింపాలా మెరిసిపోతూ ఆలిని ఆకిర్యదించ మని కోరాడు.

“నవ్వుచు దీవించె నలినాయితాక్షి.” దీవించి, ఆయంధం చేతి కిచ్చి ఆహవశికి పంపించింది.

పంపిస్తూ పలహో చెబుతుంది. ఆమెప్రాజ్ఞత యెంత గొప్పదో! అనపోతు అనే బ్రాహ్మణవీరుని వెంటపెట్టుకుపోవద్దంటుంది. అందువల్ల మగనికి బ్రహ్మ పాత్యారోమం పట్టుకుంటుంది, యుద్ధభూమిలోకనక అనపోతు సంపారించబడితే నని ఆమెధయం. ఈ మాత్రంమక్క మహాభారతగాథ వ్రాసేటప్పుడు ద్రోణుణ్ణిగురించిగాని, అశ్వత్థామనుగురించిగాని, కృపా చార్యుణ్ణిగురించిగాని ఆమెనుసరి వ్యాదుడిక్కడా కట్టివుండలేదు.

అయితే కథకూ దీనికి సంబంధ మేమిటయ్యా అంటారేమో! మాంచాలయొక్క ఏకద్యిక్షాపనం విశేషప్రయోజనమైనదిగా తుదకు పరిణమిస్తుంది.

అనపోతుపుట్టుకే విదితపుట్టువు. ఓవిధంగా బాలచంద్రునకు అన్నగారు. ఏలానూ అంటే బాల చంద్రుని తల్లి బతాంబ సంతానానికిగాను నిమ్మచెట్టు వొక్క యేదాది పూజిస్తే అనిమ్మచెట్టు ఒక్క ఫలం ఇచ్చింది అనుకొండి. దాన్ని ఎనిమిదిముక్కలుగా చేసి తొలిముక్క విప్రకాంతకు పెట్టింది. తక్కిన ఆరు వొక్క ముక్క తానున్ను, తన ఆరుగురు సపత్ను లున్ను తీసికొని తిన్నారు. విప్రకాంత తొలి ముక్క తింటూ గర్భం దాల్చి అనపోతును కన్నాది. మరీముక్క తిని బతాంబ బాలచంద్రుని పడసింది. ఈలా మణి ఆరుగురు మిగతా ఆరుగురికి కలిగారు.

అనపోతు అన్నంతవరీ చేయగల సమర్థుడు. పరశురాముడివంటి పాదవమూర్తి. తప్పకుండా యుద్ధ భూమికంటా బాలచంద్రుణ్ణి వెంబడించి విజృంభింప నలచుకొన్న మేటిమగడు. అయితేనేం, మాంచాల బోధించినదానిపైని బాలచంద్రు డెవో పన్నాగం పన్ని ఓపనిమీద అనపోతును వెనక్కు వంచివేశాడు. పంచి వేసి అక్కణ్ణే రానిచెట్టుకు వోచిటి కట్టాడు తిరిగిరావ డంలో ఆరానిచెట్టు చాటిరాకుడ దని. అనపోతు తిరిగివచ్చి, నాయ గ్రహించి తాను యుద్ధానికి వెళ్లక పోయినట్టుయితే ఈ తను చెండుకన్నట్టు ఆరానిచెట్టు క్రింద తన్ను పొడుచుకు చనిపోయినాడు. చనిపోయే ముందు మాడచి అనే ఓ చారేపోయ్యో చిన్నదాన్ని పిలిచి దాని ద్వారా తన సెత్తురుజంపెం, తన పిరుదు బాలచంద్రున కంపుతాడు.

ఈజంపెం, ఈపిరుదు, ఈసాహసపుటాశ్మపాశ్య ఎప్పుడు తెలికాయి బాలచంద్రుడికి?—వీరులందరూ ఇరువీళ్లవారు సంధిమాటలు గావించుకొని విందు లార గింపబోయే సమయానికి తెలికాయి. బాలచంద్రునకు మణి కాంతివమ్మయింది. వెంటనే యుద్ధం చేయవలె నన్నాడు. నరసింగు తల నటికితెచ్చి బ్రహ్మాన్న ముందు పెట్టితీరుతాను అని ప్రతిన పూనాడు. దాంతో—

“వీరులు దొరలును చేగమె లేది
సంధికార్యము మాని జాహ్నువి శేసి
యామధ్యలో నేపి రన్న మంతయును”

యాచారా! ఎంతలో మాటిపోయిందో
కర్తవ్యం!

మఱి బాలచంద్రుని కార్యం చెప్పి ఖర్కం
కాకుండా, పట్టపగ్గా లేకుండా మారిమనగింది. వర
సింగునిరము తెగ్గట్టి రెండ్రొకొకరి పెట్టాడు. కామ
సంకులసమరంలో అభిమత్యునిలా స్వర్గం చూర
గొన్నాడు. బాలచంద్రుడు యుద్ధం చేసినచోట పికాచ
గజాలు పికమెయ్యూ పెత్తురు త్రాగాయి.

ఈలా రణరంగంలో చొక వంక బాలచంద్రుని
చావు పరిణమిస్తూవుంటే మఱివంక నాయకు
రాలు బంధింపబడుతుంది.

నాయకురాలు ఆవగా నాగమ్మ. బాలచింతకు
పుట. ఆమెఅసలుపూరు నో మాటుమూలపల్లెటూరట.
ఆమెవచ్చి నలగామరాజుకు మంత్రిత్వం చేసిందీ అంటే
ఎంతటిది కాదు! ఆమెపేరట చిరంకనంగా ‘నాయకు
రాలి కమమ’ శీటికిన్నీ నిర్వచింపబడుతున్నది.
పల్నాటివీరచరిత్రలో ఆమె విడుషీమణి! వీరనారి
మణి! విచిత్రవిభాగకళిని!

యధధర్మమిలో మఱివంక మురిచేవుడు మర
ణించివుంటాడు.

కుదకు నలగామడు, బ్రహ్మన్న మాత్రమే
మిగిలిపోయి “పోరు నవ్వం పొందు లాభం” అనే నయ
మాధ్యం ఆవలంబిస్తారు. ఏకరాజ్యంగా, రామరాజ్యంగా
గురిజాలను రాజధానిగా చేసుకుని ఏలుతారు.

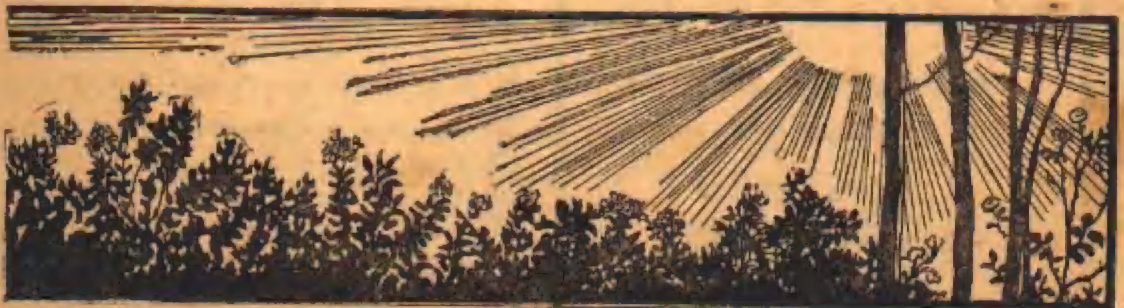
నలగామని వంకావలి కొద్దిగా వివరిస్తాను. నాగ
పూరుకు, జబ్బలపూరుకు మధ్యను వున్న చేదిదేశం ఏలిన
హరిహర్యుని కుటుంబంలోవాడట అసలు అనుగు
రాజు. ఆ అనుగురాజు కొడుకులు ఈ నలగామడు,
మురిచేవుడు. కాని కల్లులు నేయి. అందుచే సవరి
పోదరులు.

కలదికే కలుగని మహాగాధ ఈ వీరచరిత్ర.
వలసలూ కవనాసాలూ ఎన్నో వస్తాయి. మహిమలూ
మంత్రంగాలూ చాలా వున్నాయి. అంధ్రులకు సంబం
ధించిన ఆనలూ ఆననాయికలూ అసంఖ్యాకాలు!—
వదిసెగారు వస్తే మఱుదులు లేవారీ!

* * *

స్వస్థ్యము విజయోత్తు.

“ప్రైలధర్మమిలో శ్రేష్ఠ మైవట్టి
కార్యమాపూడి ప్రకడవరంగమ్ము.”

డోంగ్రే గారి

బాలామృతము
బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్న, బలమున్న
ఆరోగ్యము నిచ్చును.

అగ్ని, మోటారుకారు

భీమాకు

• యునైటెడ్ ఇండియా

వైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్,

యూనైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ బిల్డింగ్,

సిస్టమ్, మద్రాసు.

టెలిఫోన్ : 4241.

Grams : "UNIGEN"

పోస్టుబాక్సు : 1207.

న హ జ సౌం ద ర్య ము

‘కామినియా నూనె’ ప్రతిరోజూ
వాడుట వల్ల శేల
కొలది స్త్రీలు తమ
కేశ పాంధర్యాన్ని
పెంపొందించు
కుంటున్నారు.
దీనిని వాడినచెంద్రు

కలు బాగా పెరిగి మెదడుకు చలవ చేయును.

కామినియా నూనె
(రిజిస్టర్డ్)

సీసా 1-8 రూ 1/- 8 సీసాలకు రూ 2/10-

వి. పి. ఛార్జీలు చేరే. ఉచితమైన మోస్తరు
సీసాకు మూడు కాన్స్ బిల్లులు పంపండి.

ఓటో దిల్ బహార్
(రిజిస్టర్డ్)

ప్రాదేశ విశిష్టతగల చక్కని సువాసన
ద్రవ్యము. చాల సమ్మోహనము. ఎంతకాల
మైనా వాసనపోకుండా నుండును.

1/4 బొత్తు రూ 1/4- ఒక డ్రాము అలి 12/-
వి. పి. ఛార్జీలు చేరే.

సువాసనగల కాన్స్ 1 అణా. ఉచితమైన
మోస్తరునకు 2 అణాల బిల్లులు పంపండి.

పోర్ యెంట్లు:

ANGLO-INDIAN DRUG &
CHEMICAL CO., BOMBAY, 2.

దుమ్ములగొండె

[కథానిక]

= శ్రీ చాగంటి సోమయాజులు =

చెడ్డతొందరగా అడుగులు పడ్డాయి. పైవికుల్లొగ చకచక నడుస్తున్నాము. కంకర ఎక్కపెట్టిన రోడ్డుమీద 'మధ్యం' ఆకుజోళ్లుటవకటవకా ఎగురుతున్నాయి. గిరిరావు బూట్లు ఇనపనాళ్ల నాదంతో మెట్లంగిరాళ్లని మోగిస్తున్నాయి. నాకు జోళ్లు లేవు. నా అరికాళ్లు చెప్పజోళ్లకన్నా బలమైనవి. వేళ్లకి చెబ్బలు తగలకండా నిపుణతతో అడుగులు పెయ్యడం నాకాళ్లకి తెలుసు. ఎక్కపెట్టిన రాళ్లని నాకాళ్లు కళ్లున్నట్టు తప్పించుకోగలవు. ఎంత కర్కశంగా మార్గమున్నాకాళ్లకి ఇబ్బంది లేదు. మిట్టమధ్యాహ్నపు తారురోడ్డు దోసెల రేకులాగ వేడెక్కి నూనెకక్కుతూ ఆవిరులాస్తున్నా నాలరికాళ్లు భరిస్తాయి. నానడకతొందరకి భూమి అడుగుతున్నది.

ముగ్గురం ఒక్కలాగ అడుగులు వేస్తూ ఒక్కవిగిని ఒకరికి ఒకరం తీసిపోకండా నడుస్తున్నాం. బూట్ల నాదం మద్దెల మోతలా గుంది. ఆకుజోళ్లు తాళం వేస్తున్నట్టున్నాయి. నాకాళ్లు నన్నని శ్రుతిలాగ పడుతున్నాయి. మూడూ ఒక్క శ్రుతిలో మిళితం అవుతున్నాయి.

మాట్లాడకండా పూపిరి నిగపెడుతూ నడుస్తున్నాము. అర్ధరాత్రి. కోటలో గంట తంగుమని కొండలమధ్య కొచ్చి మారుమోగింది. వెన్నెల కర్పూరంలాగ వెలుగుతున్నది. సాయంకాలం పెద్ద వర్షం కురవడాన్ని ఆకాశం నిర్మలంగా ఉన్నది. మచ్చకొండ, సూదికొండ, దుప్పలకొండ అభ్యంగనం చేస్తుకొని నీటుగా లేడిల్లాగ మకాలు వేసు క్కూచున్నాయి.

కుమిలిఘాటీకి మాలర్ధరాత్రిపికారు. ఘాటీమీద నూటికి దిగే మెట్లమీద కూర్చుంటే కోనాడనముద్రతీరందాకా కనబడే విశాల దృశ్యాన్ని వెన్నెట్లో చూస్తూ ముగ్గురం కుచ్చిటప్పాలతో జాగరం చేస్తాం. భయంకరమైన ఏకాంతసీమలో సుందరజాగరం.

నల్లని నీడలో గోతిదునీళ్లు వెన్నెలపడి తెల్లగా చెంగల్యపువ్వులాగ వికసించాయి. రోడ్డువార కాలువలో నక్షత్రాలు మాకన్నా పడిగా పరిగెడుతున్నాయి. గుండ్రపటి గోతి నీట్లో నక్షత్రాలు గోతినిండా గడ్డిపువ్వుల్లాగ ఉన్నాయి. గెడ్డలో నీళ్లు పారడం లేదు. కాని వర్షానికి నాని గెడ్డలో ఇనక జమజమలాడుతున్నది. చెమ్మమీద చంద్రకాంతి పడి గెడ్డ ఇగ్గని తెల్లజరిచీరలాగ మెరిసిపోయింది.

చుట్టూ కొండలు వలయంగా చుట్టే
కాయి. ఆమధ్య నున్న భూస్థలం గంగాశంలా
గున్నాది. కప్ప లరుస్తున్నాయి. ఎన్ని కప్ప
లరుస్తున్నాయి! అర్బుదాలు నిర్బుదాలు అరు
స్తున్నాయి. దగ్గరలో ఉన్న కప్ప టాంకు
టాంకు మంటున్నాది. మానడకలొందర కది
వెనకపడిపోయింది. మామందు ఇంకొక కప్ప
అరుస్తున్నాది. అన్నికప్పలకన్నా దాని అరు
పులో ఏదో ప్రత్యేకత గోచరమౌతున్నాది.
కాని అది మేళంతో కలిసి ఎంతో నేపు పాడ
లేదు. అకస్మాత్తుగా ఊరుకొంది. కప్పల
ఆర్కెష్ట్రా మొత్తంమీద ఉద్భవంచేస్తున్న
'హార్మోనీ' వింటూ నడుస్తున్నాను. గంగాశం
లాంటి భూవలయంలో కళవెళ ఎవరు ఉడు
కుతున్నట్టు కప్పలు మోతపెడుతున్నాయి.
దిగంతాల్లోంచి ఏదో తొణికిపోతున్నట్టు
కప్పల మోత తిరగబడుతున్నాది.

తుల్లిపడి వెనక్కి చూశాను. వాళ్లంతా
పులకరించింది. నాచెవులకి స్పష్టంగా గాజుల
నిక్కాణం వినబడ్డది. నర్తకి గుల్లకడియాల్లో
రాళ్ల గుణగుణ వినబడ్డది. మావెనకాతల
ఏలప్పురసలూ రావడం లేదు. ఆ భ్రమని
కలిగించింది కీటకగానం. కీటకాలు కోటాను
కోట్లు తంత్రీస్వనాలు మీటుతున్నాయి.
కప్పల మోత గంభీరంగా వినబడుతున్నాది.
కీటకగానం వీణానిక్కాణాల్లాగ సహస్రతంత్రుల
మీంచి వినబడుతున్నాది. మానడకకి కప్పల
మోత మిలిటరీబేండు. కీటకాలమోత నా
ప్యాదయంలో మధురరసాన్ని ఊరిస్తూ
అప్పురసల్ని కల్లెదటికి తీసుకొస్తున్నాది. నా
కెదురుగా దెయ్యాల్లాగ జత్తులు విరగబోను
కొని ఈతలు నడుచుకొస్తున్నాయి. కాని
నాపెదట రంగస్థలం విద్యుత్తీపాలతో ఉజ్వ

లిస్తున్నాది. దాంట్లో నటీనటులు మధురరస
ప్రధానమైన భరతనాటిక నటిస్తున్నారు.
మువ్వలు మోతపెడుతున్నాయి. వెండి
మువ్వలు, గాజులు గలగల్లాడుతున్నాయి.
గోటులూ, దిల్లరుబాలూ, సారంగులూ,
చితారులూ సహస్రతంత్రులతో మోగు
తున్నాయి. గట్టిగా పాడ్డానికి ప్రారంభిం
చాను.

“గోపీపీఠపయోధర.....”

“షట్‌ప్” (Shut up) అన్నాడు గిరి
రావు.

“నేను పాడుకుంటే నీకేం?” అన్నాను.

“ఘాటీ ఎక్కిదాకా నోరు కదపడానికి
ఏలులే దనుకొన్నాము” అన్నాడు మణ్ణం.
నిజమే.

“మీతో పరిగ్గా అడుగువెయ్యలేక
పోలేకదా?” అన్నాను.

“నో” అన్నాడు గిరిరావు.

కొండలలోంచి ధీరసమీరం శీతలంగా
వీచడం ప్రారంభించింది. చెట్లలోంచి ముత్యా
లు రాలుతున్నాయి. వనమాలిని ఉద్దేశించి
హాయిగా పాడుకొనిచ్చారు కాదు.

నాగొంతుకలో పాట ఆగిపోయింది.
నా నుదురుమీంచి, ముక్కుమీంచి వెదిమ
మీదికి జారి ఘర్మనలిలం ఉప్పగా పడ్డది.
తడిసిపోయిన చొక్కాలోంచి సమీరం
వెల్లి నా త్వగింద్రియానికి చల్లగా చక్కిలి
గింత పెడుతున్నాది. నాకల్లెదట రంగస్థలం,
నాట్యమండలి మాయమైపోయాయి.

మాకు దగ్గరలోనే నిలబడి నక్క
చూస్తున్నాది. నక్క నిలబడి నిర్భయంగా

చూస్తుంది. ప్రమాదం దగ్గరకొచ్చిందంటే తోకముడిచి పరుగెడుతుంది. లేకపోతే మనల్ని నిబ్బరంగా నిలబడి మోరెత్తి చూస్తూ 'నువ్వేమి చేస్తావు?' అని ప్రశ్నిస్తుంది. నక్కని చూస్తే నాకు కుమిలిఘాటికథ వొకటి జ్ఞాపకమొచ్చింది. ఆకథ గిరిరావుకీ తెలుసు.

"మగ్గం, అదిగో దుమ్ములగొండ్" అన్నాను.

"నీతలకాయ" అన్నాడు మగ్గం.

"అదిగో చూడు" అని చూపించాను.

"నక్క" అన్నాడు గిరిరావు.

"ఇంకోటికూడా వెనకాతల ఉన్నాది" అన్నాడు మగ్గం. నక్కదంపతులు వాహ్యభి కొచ్చారు.

"దాసు వీటిని చూచేకాబోలు పారు కొన్నాడు" అన్నాను.

"అంతే అయిఉంటుంది" అన్నాడు గిరిరావు.

"ఏదాసు?" అనడిగాడు మగ్గం.

"దుక్కణ్ణి ఎరగపూ? కాళిదాసు." అన్నాను.

"వాడు! ఎందుకు పారుకొన్నాడు?" అనడిగాడు మగ్గం.

"ఇక్కడే. సైకిలుమీద కొండవొడ్డు దాకా పైరు వెళ్లేట్ట. సాయంకాలం. దుమ్ములగొండ్ కనబడ్డాదిట. అక్కణ్ణుంచి సైకిలు వెనక్కి తిప్పి ఇంటికి వచ్చి చతికిల్లా పడ్డాడు. వాడికి ప్రాణాలు లేవు" అన్నాను.

"పిరికివా డన్నమాట" అన్నాడు మగ్గం.

"పట్టపగలు దెయ్యమంటే జడుసుకొంటాడు" అన్నాడు గిరిరావు.

"రామరామ" అన్నాడు మగ్గం.

"అదేమన్నమాటలే. ఇక్కడ చిరత పులులు. లేకపోయినా పెద్దనక్క, దుమ్ములగొండ్ ఉన్నమాట వాస్తవం" అన్నాను.

"లేవురా" అన్నాడు గిరిరావు.

"మంచివాడివి. దానన్న పేటగొల్లవాళ్ల నడుగు. దుమ్ములగొండ్ పెయ్యని ఎత్తుకు పోయిందో లేదో. ఎప్పుడూ ఈకొండని ఉండదుకాని వెలగాడకొండమీంచి అప్పటప్పట వస్తూఉంటుంది." అన్నాను.

"నలుగు రుంటే ఏం చేస్తుందిలే" అన్నాడు గిరిరావు.

మగ్గం నవ్వేడు. గట్టిగా, హేళనగా నవ్వేడు. మగ్గంది విజయనగరం కాదు. మాగొండలని ఏజంతుపూ లేదనే వాడి నిబ్బరం. కాని దుమ్ములగొండ్ ఉండనే—నే నెప్పుడూ చూడకపోయినా — అంతా అంటారు.

నాకు బితుకు పట్టుకొంది. బండరాళ్లన్నీ దుమ్ములగొండ్లెల్లాగ కనబడ్డం మొదలెట్టాయి. మానడకతోరు తగ్గలేదు. రాళ్లన్నీ జంతువుల్లాగ కదులుతున్నాయి. ఒక రాయిని చూచి జంతువనే నిర్ధారణ చేసుకొన్నాను. దాని నడ్డి, మూతి గాడిదఆకారంలోనే కనబడ్డాయి. తేరిబారిచూస్తే మహావికృత మైన దుమ్ములగొండివ్యరూపం కనబడ్డాది. ఒక్కఅడుగు ఆగి చూస్తే రెండు రాళ్లు కనబడ్డాయి. కాని రాళ్లన్నీ దుమ్ములగొండ్లెల్లాగ కనబడుతున్నాయి.

నాపిరికితనానికి నాకే నవ్వొచ్చింది. ఇదివరకెన్నిసార్లు ఘాటికి వెన్నెలరాత్రిల్లో

వెళ్లలేదు? చిన్నప్పట్టుంచీ అవకతవకస్థలాలకి
స్నేహితులతో మైదు పోయిన సక్తంచరుణ్ణే!

అదేదో వృక్షం-మేరు మరిచిపోయాను-
కనబడ్డాది. బగ్గిలుబగ్గిలుగా మెరుస్తూ తెల్లని
బెరడుతో ఆమానుకొమ్మలు వెన్నెట్లోకి
భయంకరంగా లేచిఉన్నాయి. ఆవృక్షము
కిందే నలమహారాజు! శనిదేవత ఆవహిం-
చిందిట. ఆకారణంచేత ఆచెట్టుకిందికి మనం
వెళ్లకూడ దని నిశ్చయం ఉన్నాది. విచ్చి
నిశ్చయం!

మామిడితోట్లో కెల్లాము. చీకటిగా
ఉన్నాది. రోడ్డునిండా మామిడిచెట్లు ఆవ-
రించిఉన్నాయి. అంచేత రోడ్డంతా తివానీలు
పరిచినట్టు నీడలున్నాయి. నీడల అందాన్ని
చూచి నేను ముగ్ధుడనాతాను. మావీధిమెట్ల
మీద కూచుని వాకట్లో పెద్ద పువ్వులాగ
పడ్డ కొబ్బరిచెట్టు నీడనీ, గోడమీద రంగ
వల్లికలుగా ఏర్పాటుఅయిన తుప్పల నీడ
లనీ చూసి ఆనందిస్తూ రాత్రి రెండు మూడు
గంటలదాకా సిగరెట్లు కాలుస్తూ కూర్చున్న
రోజు లున్నాయి. కాని మామిడితోటలో
రోడ్డుమీది నీడలన్నీ మచ్చల మెకాల్లా
గున్నాయి. గుండె కొట్టుకొంది.

కిక్కిరివ్వడం లంకిణీదేవి గుర్రులా
గుంది. కప్పల ఆర్కెస్ట్రా కొండదేవతబలికి
వగులని తిసుకుపోతున్న కిరాతుల డోలు
వాయిద్య మైపోయింది.

నామీద చెయ్యాలాగ భయం ఆవ-
హిస్తున్నాది. మేకపోతు గాంభీర్యంతో ముం-
దుకి అడుగులు వేస్తున్నాను. కాని గుండె
జారిపోతున్నాది. శరీరంలో రక్తం, మాంసం,
ఎముకలూ మాయమైపోతున్నాయి. శరీరం

గుల్లలేరిపోయి ఆఖాళీనిండా భయం నిండి
పోతున్నాది.

మణ్యంకి పినరు భయం కలగలేదు.
చెక్కుచెదరకండా అడుగులు వేస్తున్నాడు.
నా అడుగులు తడబడుతున్నాయి. శని వృక్ష
ముకిందికి వచ్చాము. తెల్లని పాలుసులు
పేలిన బెరడుతో దాని కొమ్మలు ఆకాశం
లోకి తలలెత్తి కనబడ్డాయి.

ఘాటీనందు చీకటిగా కబంధుడి అం-
గుడులా గుంది. ఘాటీమీదికి తోవతీసుకు
పోతున్నాది. సూదికొండ కబంధుడి అం-
గుట్లో కొండనాలికలా గుంది. లోపలికి వెళ్లు
తున్నకొద్దీ కబంధుడు బారలు జూచి నోట్లోకి
మమ్మలిని లాక్కుపోతున్న ట్టున్నాది.

“ఒరే, గిరిరావ్, ఇప్పుడు ఈ గోతుల్లో
నీళ్లు తాగడానికి దుమ్ములగొండ నిజంగా
వొస్తే మన మేమి చెయ్యగలం?” అని ప్ర-
శ్నించాను. గిరిరావు స్థలజ్ఞుడు. ఆ ప్రశ్నతో
అతనికి నాభయం అంటువ్యాధిలాగ తగులు
కొన్నాది.

“ఏమిటి చేస్తాం?” అని తిరిగి ప్రశ్నిం-
చాడు గిరిరావు.

“మనదగ్గర కర్రయినా లేదుకదా,
మీదికొస్తే ఏమి చేయగలం?” అని తిరిగి
ప్రశ్నించాను.

“కలియబడదాం” అన్నాడు మణ్యం.
అతనికి సవ్యుతాలుగా ఉన్నాది. నాకు నవ
నాల్లా తోడుకుపోతున్నాయి.

“హాస్యంకాదురోయ్. ఈ స్థలాలు
మంచివి కావు. ఏమి చెయ్యగలం?” అని
ప్రశ్నించాను.

“గట్టిగా కేకేస్తే హడలెత్తి పారి

పోతుంది. దాన్ని చూచి మన మెంత భయ పడతామో అదీ మనల్ని చూచి అంత భయపడుతుంది." అన్నాడు మణ్యం. వాడి కింకా నవ్వుతాడుగా ఉన్నాది. గిరిరావు ఆలోచనలో పడ్డాడు. కాళ్ళ రోడ్డు ఘాటీ మీదికి లేస్తున్నాది. శరీరాన్ని ఎత్తుకీ మోసు కొని వెళ్ళడానికి కాళ్ళ లోటలోట లాడు తున్నాయి. గిరి రావు అడుగువెయ్యడం మానేశాడు. నేనూ నిలబడిపోయాను.

"ఘాటీకి వెళ్ళడం ప్రమాదమే" అన్నాను.

"ప్రమాదమే" అన్నాడు గిరిరావు.

నన్ను భయం పూర్తిగా వశంచేసు కొంది. శరీరాన్నంతా ఆవహించింది. భయం శరీరాన్నంతా ఆవహించడం అందరి అను భవంలోనూ ఉండదు. సాధారణంగా భయం గుండెల్లో ఒక భాగాన్ని మాత్రమే పట్టుకొంటుంది. ఇంకోభాగం ధైర్యాన్ని ఉపాసనచేసి భయపితాచిని గెంటేస్తుంది. పిచికని పట్టుకుని పావుగంట చేతులో ఉంచి చూడండి అది చచ్చి ఉరుకుంటుంది. దాని గుండెలు భయంచేత ఆగిపోతాయి. భయం అంటే అదీ. అదీ నన్ను ఆవహించింది.

"వెనక్కిపోదాం" అన్నాను. భయం అంటువ్యాధి. ఈవ్యాధి క్రిమినంపర్కం లేకం దానే పక్కవాడికికూడా వ్యాపిస్తుంది.

"పోదాం" అన్నాడు గిరిరావు.

కాళ్ళ ముందుకు వడలేదు. కాళ్ళకి శిలలు కట్టినట్టు నిలబడ్డ చోట నిలబడిపోయాము. శరీరం ఏనుగంత బరువెక్కిపోయింది. శరీరం నిండా నిండి వేలకొద్దీ బన్నుల బరువుతో భయం ఆవహించిఉన్నాది.

"నాకాలు మరి ముందుకు పడ్డం లేదు" అన్నాను.

"నాదీనీ" అన్నాడు గిరిరావు.

"నిజంగా?" అన్నాడు మణ్యం.

"నిజంరా బాబూ - పదా" అన్నాను.

మణ్యాన్ని కూడా భయం పట్టుకొంది. వాడికి భయం మామూలుగా పట్టుకోలేదు.

"అమ్మో" అని పెద్ద కేక వేసి వెనక్కి తిరిగేడు. తారకమంటుకొంది.

"ఎందుకేనా మంచిది, కాళ్ళ పట్టు కొండి" అన్నాడు గిరిరావు. రెండు చేతులా అందరం కాళ్ళ వరి పట్టుకొన్నాం.

భయం గెంటీడం మొదలెట్టింది. కాళ్ళ ఎంత తొందరగా పడుతున్నాయో తెలియదు. ఘాటీమీంచి దిగడాని కేముంది? అంతా దిగుడు. ఎదు నిమిషాలైనా అయిందో లేదో సీతాఫలంతోటా, దానిమధ్యనుండి పోయే కొండవాగులో ఇనకా చేరుకొన్నాం. తోటలో రెల్లివార్ల పాకా, దూరంగా కల్లాలలో కనబడ్డాయి. మనుషుల అలికిడి, పశువుల నవ్వడి అయింది. "ఛీఛీ" అన్నాను. నామీద నాకు అనవ్యం వేసింది. అంత పిరికితనం పట్టుకుం దే? లజ్జ వేసింది.

బట్టలు పూర్తిగా తడిసిపోయాయి. కాని ధీరసమీరం ఇంకా వీస్తున్నాది. నా చంక తిమ్మిరెక్కింది. అప్పుడు నాకు జ్ఞాపకాని కొచ్చింది. చంకలో అణిచిపెట్టి టీప్లేస్కు ఉన్నాది.

"టీ తాగుదాం" అన్నాను.

"చల్లబడనీ" అన్నాడు గిరిరావు.

నల్లచెరువుమెట్టల్లో బండరాయి ఎక్కి చదికిల్లా పడ్డాం. టీ తాగి రాత్రి అక్కడే పడుకొన్నాం. తెల్లవారుఝామున నక్కల అరుపులతో లేచాము. అరుణోదయ చూతున్నాది. కాని కుమిలికొండలు అరుణోదయాన్ని అడ్డేస్తున్నాయి.

ఇంకా ధీరసమీరం వీస్తున్నాది. కాని యమునాతీరం, వనమాలి, చంచల కరద్యయం ఆనాడు మరి కనబడలేదు. కుమిలిఘాటీ

మీది ఏకాంతంలో పోచానాను, వెన్నెట్లో మశోజ్జంగా కోనాడ సముద్రతీరందాకా కనబడే విశాలదృశ్యం, సర్పంలాగ మెలికలు తిరిగి మెరిసిపోతూ కనబడే చంపావతీనదీ చూసి అనుభవానికి తెచ్చుకొనే అవకాశం ఆరాత్రి లేకపోయింది.

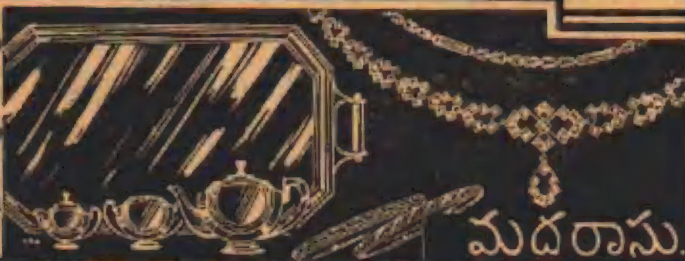
కాని ఆనాటి దుమ్ముగొండ అనుభవం జీవితంలో ఘనమైన శ్రాంతిమదలంకారము.

పసుమర్రి

కన్నయ్య శెట్టి
ఆర్ట్ సర్.

టెలిఫోన్.
4025.
ఘంటికలాసం
GOLDWORKS.

గ్రీష్మ
కమంములు
సవరం
బంగారు
అభరణములు
గ్రీష్మపెండి
సామానులు
...

మదరాసు.

కలగూరగంప

అంచెలతో వ్యారంభమైన
తపాలు తంత్రం

ఉత్తరాలను ఒక చోటినుండి యింకొకచోటికి చేర
జేసే పద్ధతి రహాలపద్ధతి అని ఇటీవల వచ్చిన
పేరు. వెనుక దీని సేమశీవాలో తెలియదుగాని ఈ
ఉత్తరాల రవానా అనాదిగా జరుగుతూనే వున్నది.
మనప్రాచీనులు అస్సీరియనులతోను, బేబిలోనియనుల
తోను, పర్షియనులతోనూ ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు జరు
పుతూ వుండేవారని విదేశయాత్రికుల వ్రాతలవల్ల మనకు
తెలుస్తూనే వున్నది. ఒకానొక పాండురాజు కోమను
రాజయిన అగస్త్యునితో తరుచు ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు
జరిపేవాడని అంటారు. చంద్రగుప్తురి కాలంలో,
వర్తక సామగ్రి రవానాకును, ఉత్తరప్రత్యుత్తరాల
రవానాకును అనుబంధంగా, పొట్నూదగ్గర గంగానదీ
తీరంనుంచి లాహోరుమీదుగా పంజాబులోని తక్ష
శిలవరకూ ఒక రావబాట ఉండేదట.

మొగలు చక్రవర్తుల కాలంలో, రాజకీయ వ్యవ
హారాలను బట్టి, ఉత్తరాల రాకపోకలు ప్రబలం కావ
లసివచ్చింది. అందువల్ల రహాల పద్ధతిలో కొంత అభి
వృద్ధి యేర్పడింది. గుజ్జాలమీద రహాలకొరితాలు
పంపేపద్ధతిని షేర్ షా ప్రవేశ పెట్టినాడు. ఆపద్ధతి ప్రకా
రంగా ఔంగాలునుంచి సింధురాష్ట్రం దాకా ఉన్న
రెండుచేరుమైళ్ల కోడ్దుపాడునూతా రెండేసిమైళ్ల కొక
చోట జంటగుజ్జాలు తయారుగా ఉంచేవారు. అక్కర
చక్రవర్తి మరికొంత ముందకును చేసేవాడు. ముఖ్య
మైన కోడ్డులో అంతటాపడేసి మైళ్ల కొకచోట ఒక్కొక్కటి
చొప్పున రహాలుభావాలనే ఏర్పాటుచేసి,
వాటిల్లో టర్కిగుజ్జాలను సిద్ధంగా వుంచేవారు. ఈ

విధంగా కొక కొక వందమైళ్ల ప్రయాణం సాధ్యమ
య్యేది. తరువాత మొగలు సామ్రాజ్యపతనంతో ఈ
రహాలతంత్రంకూడా వెనుకపడిపోయింది.

అటు ఏమ్మట సక్రమమైన ఒక రహాలు విధాన
మంటూ బీజాలో ఏర్పడింది క్లెవుర్కాలంలోనే. ఆతని
సాయంలో ఆయాకోడ్డు పక్కల్లో వుండే జమీందా
రులే రహాల రన్నర్లను సమకూర్చే వూచీ పెట్టుకొనే
వారు. ఆతని తరువాత వచ్చిన వారకా సాఫీంగ్సు ఈ
రహాలవిధానంలో మరికొంత అభివృద్ధి తెచ్చిపెట్టి
నాడు. అదివరకూ రాజకీయ లేఖలకే కావుండేది,
అదిమొదలుకొని ప్రయితేటు లేఖలకునూడా తావు
దొరికింది.

తరువాత ౫౦ ఏండ్లు రహాలాచరిత్ర ఇంచుమించుగా
తెరచుకున్ననే ఉండిపోయింది. ౧౮౩౭ కు పూర్వం
వరకూ పర్యవహానమైన ఒక రహాలపద్ధతి అంటూ
లేనేలేదు. కల్క్తాల్లో, బెల్లూఆఫీసర్ల వారివారి అధికార
స్థానాల్లోని రహాలాఫీసులకూ, రహాలారవానాలకూ
బాధ్యులుగా వుండేవారు. యావన్ముంది రహాలా ఉద్యో
గులమీదా అధికారం వహించడానికి, పదరుపద్ధతిలో
ఒక క్రమమైన నియమాన్ని ఏర్పాటుచేయడానికి కేంద్రా
ధికారియే ఉండేవాడు కాదు. రహాలావిళ్లలు ఉండేవి
కావు. రహాలారునుము నగదుగానే చెల్లించేవారు. ౧౮౩౭
లో దళమారింది. ఈరహాలాకాఖ తయారు పర్యాధికా
రాలనూ గవర్నమెంటువారికి సంక్రమింపజేస్తూ ఒక
చట్టం ఏర్పడింది. రహాలాకాఖ అందరి ఉపయోగానికి
వచ్చింది. గవర్నమెంటువారు మినహాగా మరెవరూ
రహాలకొరితాలను తీసుకొని చెల్లనూడదని నిషేధం
జారీ అయింది. పావుతులం ఉత్తరానికి అర్థతా అంటూ
ఒక నికరమయిన రుసుము అమలులోకి వచ్చింది.
కాని దూరాన్ని బట్టి అది పెరుగుతూవుండేది.

గూగిర వచ్చింది. తపాలాచరిత్రలో పెద్దమార్పు పొడగిట్టింది. ఈ కాలకాలంతా ఒక డైరెక్టరు జవరలు చేతిలో పెట్టుబడింది. తపాలావిల్లలు ప్రతీక పెట్టుబడి నాయి. దూరముతో నిమిత్తము లేకుండా ఉత్తరాల బరువును మాత్రం నిమిత్తంచేసుకొని క్రమమైన దుగు ములు ఏర్పాటునాయి.

అలాగే ముందుకు ముందుకు వడుస్తూవచ్చింది ఈ తపాలాఉత్తరం. ౧౮౮౦ లో ఇంకొక నవ్యత్వం వచ్చింది. అదివరకు ఒకచోటి నుండి ఇంకొక చోటికి డబ్బుపంపవలెనంటే గవర్నమెంటు ఖజానాల ద్వారా మాత్రమే పంపవలసివచ్చేది. అందులో అనేక చిక్కులుండేవి. ౧౮౮౦ లో మనియార్డరు పద్ధతి వచ్చింది. ఆ చిక్కులు తప్పినాయి.

ఆతర్వాత ౧౮౮౫ లో నేవింగు బ్యాంక్ యేర్పాటుయింది. మామూలు రాబట్టుగల చిన్న ఉద్యోగులు వీలయినంతలో కాస్త డబ్బు నికర చేసుకోవడానికిని ఈపద్ధతి ప్రారంభమైంది.

ఈనవ్యత్వాలలోనే ౧౮౭౧ లో పార్సలు, లేక భంగీపద్ధతికూడా ఈ తపాలాకాలవారు చేపట్టినారు. అంతవరకు భంగీలను తీసుకొనిపోవడమంటే నాలు పద్ధతిలోనే తీసుకొనిపోయేవారు. కావల్లలో తగిలిం చుకొని మోసుకొనిపోయేవారు. భంగీ అంటే కావడి బద్ద. ఈపేరుకూడా అందువల్ల వచ్చిందే. కావడిబద్ద మీద రవానా అయ్యే పార్సల్లకు అందువల్లనే బంగీలు అని పేరు వచ్చింది. ఈ పార్సలుతపాలాకు దూరాన్నిబట్టి, బరువునుబట్టి దుగుము వసూలుచేసేవారు. క్రమంగా ఈతపాలాను రైళ్లలో తీసుకుపోయ్యే ఏర్పాటుయింది. ౧౮౭౧ లో ఈయేర్పాటుకాగానే పార్సలు దుగుముకూడా ఉత్తరాలకు మాదిరిగానే వారింది.

వి. పి. పద్ధతి ౧౮౭౭ లోనూ, ఇన్‌చ్యూరెన్సు పద్ధతి ౧౮౭౮ లోనూ ఏర్పాటుయింది.

ఇలాగా, క్రమక్రమంగా అభివృద్ధి చెందుతూ ఇప్పుడీ తపాలాకాల "ఇంతింతై వటు దింతయై....." అన్నట్టుగా వికృతూపం చాల్చి, భూమికాలగు పెర

గలూ వ్యాపించి ప్రజాసేవ గావిస్తున్నది. వివిధపద్ధతులలోనూ ముందడుగు వేస్తూ వికాసంపొందుతున్నది.

‘మాడరక్ రివ్యూ’

కవుల కథలు

ఒకనాడు రిచర్డ్ రిన్‌స్లీ పెరిడన్ (౧౭౫౧-౧౮౧౬) తనయింట్లో కూర్చుని, రూపాయలసంచి తీసి ముందు పెట్టుకొని, డబ్బు లెక్క పెట్టుకొంటున్నాడట. ఆసమయంలో సరిగా ఒక డబ్బీవాడు వచ్చి తనకు రావలసిన బాకీమొత్తానికి ఒక చిట్టీ ఆయనయెడట పెట్టినాడట. దానిని చూచి, పెరిడన్ “అయ్యో, మహాత్మా, ఇందులోనుంచి డబ్బుడి నీకీవ్వడానికి వీలు లేదు. లెక్కా, పత్రమూ లేని ఒక నోటిఅప్పు తీర్చడానికి నీ నిది ముడుపుకట్టివట్టు కట్టిపెట్టుకొన్నాను” అన్నాడట. ఆయన అలా అన్నాడో లేదో, మరుక్షణం డబ్బీవాడు తన చిట్టీ ముక్కలుముక్కలుచేసి “ఇప్పుడు నాదికూడా నోటిఅప్పే కదండీ” అన్నాడట. పెరిడన్ వాని తెలివితేటలకు మెచ్చుకొని, వాని అప్పు డబ్బుడిలోనే సహా ఇచ్చిచేసి, పంపెనట.

ప్రాణిబాలాన్ని చూస్తే రాజర్షిప్రానిండుకు (౧౮౧౩-౧౮౮౯) చాలాయెత్తం. చిన్నతనంలో ఆతన్నవరయినా ‘నీకేంబహుమానం కానాలని కోరితే, ఆతడు ఏదో ఒకప్రాణిని బహుమానంగా కోరేవాడు. జబ్బుతో పండుకొన్నప్పుడు ఆతని కేదయినా ఒక మచ్చలకప్పనో, ఇంకేదన్నానో ఉన్నతే సరి మొండి కత్తకుండా మందుతాగేవాడు. ఇలా చేరిచేరి కొన్నాళ్లకు ఆతనివద్ద ఒక పెద్ద బలగం ఏర్పడిపోయింది. ఆతని మందీరం ఒక జురుకాల అయిపోయింది. నూబలు, కోరులు, ముళ్లపండులు, చేళ్లు, పాములు ఒకటేమిటి నానారకాలూ ఆతని పోష్యవర్గంలో చేరిపోయినాయి. ఆతడు వాటిని చాలాప్రేమతో కాపాడుకొంటూ, బహుఉల్లాసంగా వాటితో ఆడుకొంటూవుండేవాడు. అనసానసమయంవరకుకూడా ఆతనికి ప్రాణిహింసపేరు వినవడిలేసరి కళ్లల్లా బలబల నీళ్లు రాలేవి.

ఒకవిద్యార్థి ఒకసారి "నేను బాద్మితుర్నాద్దహ
(జననం ౧౮౫౬) సంతకం సంపాదిస్తాను చూసుకో!"
అని సహాధ్యాయులతో పంపించి వేసుకొన్నాడట.
తదనంతరం అతడేవో ప్రయత్నాలు చేసియాసివాడు.
అలాగే, ఫలించలేదు. ఆఖరున, చిట్టచివరియత్నం
గా, ఒకటాటు పాపేరట ఇలా వ్రాసివాడు: "మా
విద్యార్థినిలయంలో మా పోషకానికి ఒక ముద్దులపండ్లి
లిప్పింది. దానికి ముచ్చటగా తిన్నాడట అనేపేరు
పెట్టవలెనని ఆనుకొన్నాము. వయస్సే తమ అనుమతి
కోరుకున్నాము." పనేమిరా వల్లకాదంటూ పాపంది
జవాబు వచ్చింది. అయితేనేమి, ఆవిద్యార్థి ఆనుకొన్న
పని సాధించివాడు. పా సంతకం లభించింది. పంపించి
గలిగాడు.

యస్. వి. రంగణ (పబ్లికేషన్స్)

பெரிய ருஜரநிர்மாண உத்தரவா

శ్రీకాంత్ మన దేశంలోనూడా ఎంతమందికో
స్వంతమైన నిత్యపూజ ఆయింది.

నూనూన మీసాబూ గడ్డాబూ వస్తూవస్తూవుంటి
నూక్కు యవ్వనూలు పెందల గడ్డాబూ, మీసాబూ పెర
సిపోయిన శీతవృద్ధులవరకూ అన్ని వయస్సులవారూ
స్వంత్రతరం చేసుకుంటూనే ఉన్నారు.

ఈ స్వంతక్షరం ఇంత ఇదిగా వ్యాప్తిలో?
ఎట్లా వచ్చిందంటే నేటి రోజు వచ్చింది.

నేస్టి రజరులో ప్రతివాడికి ఎంతో సౌలభ్యమూ,
ఎంతో హాయి, ఎంతో ఆనందమూ అవుతుంది.

అట్టి సందర్భంలో అనేక రకముల నిర్బంధములు, ఏదనెట్టియు వాని నిర్వాణానికే కారితీయదు. తెలుగువారికి అవసరమూ, అవోద్యరమూ కాదు?

నష్టరహితము నిర్మించిన అతడు కింగ్ థాండ్
నిలబెట్టి. అతడు గూఁగిల సంతకృతంలో అమెరికా
లోని విక్కివూక్ అరణ్యప్రాంతాలలోని ఒకపట్టణం
లో జన్మించాడు.

తండ్రి ఏదో సామాన్యకర్తవడు. ఆయన
వర్తకంమీద వచ్చే ఆదాయంతో సంసారం గడవ
టకే కిందట మోదముగా వుంటేది.

అంచేత పట్టుమని పడేళ్లయినా రాకమందే
నిర్దేశమీదా సంసారభారం వహించాల్సి వచ్చింది.

గిల్లెట్టి చిన్నప్పట్నుంచీకూడా చాలా మను
జైన వాడు. అస్తమానయూ ఏదో ఆలోచిస్తూ ఏమిలే
మిలో కొత్తకొత్త పంజమలనునుండి ప్రశ్నలతో
తీండిని చేధించుకుంటూవుండేవాడు. అతని దృష్టి
ఎప్పుడూ మరమ్మతులమీదా, ప్లాన్ల మీదా ఉండేది.
కవపక్ష ప్రతిపక్షపురీ ప్రవళల్యవరీకు చేసి దాని ఆం
పానులు అవగాహన చేసుకుంటేనే కాని, అతనికి
కాంతి వుండేది కాదు.

ఇట్లు తింటుండగా అతని గిరి-వ ఏట తండ్రి
తాయాకు ఆస్తి అంతా అగ్నికి అహుతి అయిపోయింది.
తండ్రి బాగా మునిసివాడైపోయాడు. సంసారభారం
యావత్తూ అతనినిదే పడ్డది. సరే, తండ్రివద్ద కాస్త
బరువునుగురువులు గమనిస్తూ నివ్వకొందలం మొదలు
పెట్టాడు. అగి-వ ఏడు వచ్చేసరికి నర్తకంలో బాగా
గడిచేరాడు.

అయితే, పహళంగా వున్న ఆలోచనలు, అభిరుచులు పన్ను నిల్లాల అతనిలో ఏదో కొత్తగా ఉండేవాయి! ఏమేమిటో చేయాలని ఉదాహరించా! ఆ సమీక్ష గ్రంథంలోనే ఒక ప్రశంసకం రాశాడు.

అందులో కృపానిర్వాణంలో ఒక కొత్త పద
తని వివరించాడు. ప్లాస్టర్, పటాలతో సమగ్రంగా
రాశాడు, ఆప్తుడకావ్వి. దానిప్రకారం నిర్మితమయ్యే
కృపాం గోపురాకారంలో ఉంటుంది. అందులో
కొన్ని కందల మంది నివసించేందుకు నీలుంటుంది.

కాలం గడుస్తూఉండింది. గొల్లెట్టి మాడు
పదులు పైబడి ఆరేళ్లు గడిచాయి. ఈలోగా, కండ్రి
నుంచి అందుకున్న ఆవ్యాపారం కాస్తా, ఆకలి అవ్వ
మనస్కురవల్లి, సప్తకారక మైపోయింది. జీదికం గడప
టాని! చరవు దొరకలేదు. అనుభవ్వి ఆక్రయించక
తప్పలేదు.

ఈ సందర్భంలో అతనికి విలియం పెయింటర్ ఆశ్రయం లభించింది. పెయింటర్ 'క్రాస్ పీర్' కనిపెట్టిన ప్రఖ్యాతి వంతుడు. గిల్లెట్టి అది అమ్ముటానికి అతనివద్దకు వచ్చిపోయాడు. ఏదోవిధంగా భుక్తి గడవటం-కాలక్షేపం జరిగిపోతోంది.

ఒకరోజున పెయింటర్ పనిపెట్టుకుని గిల్లెట్టిని గ్లగరు పీలిచి ఏదో అమాటలూ ఈమాటలూ లోకాభిరామాలుగాం కానిచ్చి మాటలో మాటగా- "మనిషికి యావత్తీవితం ఉపయోగపడి వస్తువును దేనిపై వా ఎందుకు కనిపెట్టుకున్నాడు?" అన్నాడు. "ఒక్కసారి కొని ఉపయోగపటానికి వీలైనదానిని కనిపెట్టి లాభం లేదు. ఎప్పుడూ కొనవలసిన అవసరం ఉండేదానిని కనిపెట్టాలి" అనిమాటా అన్నాడు.

అసలు స్వతహాగానే అటువంటి ఆధినుని ఆలోచనా కల గిల్లెట్టినికా ఈమాటలు బాగా పనిచేశాయి. అటువంటిదానిని దేనికో ఒకదానిని కనిపెట్టి తీరా లని నిశ్చయించుకున్నాడు. అచోరాత్రావా అదే ఆలోచన.

ఒక నెల గడిచింది. ఒకరోజున ఖైరం చేసుకుంటున్నాడు. మంగలాడికి ఆరో, లేడో ఇవ్వటం ఎందుకని ఒక నాలుకత్తి తీసుకుని తానే 'కొట్టటం' ఆరంభించాడు. గడ్డం బాగా మాడివుంది. అదీకాక, విరుగు. ఆకత్తితో గీసుకుంటే తగని బాధపెట్టి దేవుడు కనపడినంత పసవుతుంది. ఆరుగంటలో అతని మనస్సులో ఒక ఆలోచన మెరుపు మెరిసిపట్టు మెరిసింది.

గడ్డం చేసుకోవటానికి అంతకన్నా మంచి సాధనం-కులభమైన, నుకరమైన సాధనం ఎందుకు కనిపెట్టరాదు అన్న భావం కట్టింది. "నిజమే, ఎందుకు కనిపెట్టరాదు?" ఇదే ఆలోచన.

చేతూ చేతూన్న గడ్డంపంగలి అటుంచి, వెంటనే అది పట్లా వుంటే కాసుంటుందో మనస్సులో చిత్రించుకోవటం ఆరంభించాడు. అరగంటలో దాని ప్లాకు కాగిపోయిన రియారయింది.

సరే, గడ్డం పూర్తిచేసుకుని, వెంటనే ఇవ్వకొట్టకు నెల్లి కావలసిన సామానులు కొనుక్కులేదు

కున్నాడు. నాటితో స్వయంగా, అనుకున్న ప్రకారం ఒక రేజర్ తయారుచేశాడు. తన యజమానిసహాయంతో దాన్ని పేటెంట్ చేశాడు. ఇది ౧౮౮౫ లో.

గిల్లెట్టితోములు ఫలించాయి. కాని అదృష్టదేవత ఇంకా అతనినికాద తన చల్లని చావు పరవలా.

గిల్లెట్టి తయారుచేసిన ఆ రేజర్ అప్పట్లో ఎవ్వరికీ నచ్చలేదు. ఆ దిన్న పరికరాన్ని చూసిన ప్రతివాడూ అతన్నీ, అపరికరాన్నీ అపహసించటం ఆరంభించాడు. తొమ్మిది, పదేళ్లు ఇట్లాగే గడిచాయి.

౧౮౮౧ లో ఒక మెకానిక్ అతనితో కలిసి రేజరును మరింత బాగుపరిచాడు. ఒక కంపెనీ ఏర్పడింది. కాని ౧౮౮౩ వరకూ ఒక్క రేజరుకూడా అమ్ముకుంటే. గిల్లెట్టిలో నిరాశాభావం ప్రబలింది. అవకంగా, తన దగ్గరున్న రేజర్ల నన్నింటినీ పెద్దపెద్ద వాళ్లకు పంచిపెట్టటం ప్రారంభించాడు.

అట్లా ఒకటి జేమ్సుబాయిన్ అనే వ్యాపార మునికి చేరింది. అతడు దాన్ని ఉపయోగించాడు. అది అతనికి నచ్చింది. వెంటనే కంపెనీలో పన్నెండు వేల పౌండ్ల విలువ గల భాగాలు కొనటానికి ఒప్పుకున్నాడు.

అదేమొదలు కొంత అమృతం ఆరంభమైంది. అయితే, గిల్లెట్టి క్రాస్ పీర్లను అమ్ముకుంటూనే ఉండినాడు.

౧౮౮౪ లో ఒక ఉత్సాహవంతుడు- వ్యాపార మర్కాలు బాగా తెలిసినవాడు కంపెనీలో భాగస్వామియ్యాడు. రేజరును మరింత గొప్పగా ప్రకటనలు చేయటం ఆరంభించాడు.

దాంతో గిల్లెట్టిగీర బయటపడింది. అమృతం అమృతంగా పోగింది. ఓ! వేలకువేలు ఆదాయం రావటం మొదలైంది. పెయింటరుకూడా కంపెనీలో ఎనిమిదివేల పౌండ్ల విలువగల భాగాలు కొని, తుదిజమానిగా నిర్వహిస్తూవున్నాడు.

అవిధంగా రోగి ఏళ్లకు గిల్లెట్టికలలు ఫలించాయి.

'వత్సకర్మ'

పాల్కురికి

చిదిరెమకము వీరభద్రకర్మగారికి ఒకనివేదన

పండితారాధ్యవరిత్ర కర్త పాల్కురికి సోమ నాథుని జన్మస్థానమును గురించి కద్దరింధ పీఠి కారంధములో తగిన ఉపపత్తులను చూపి ప్రసంగిస్తేని. పాల్కురికిలో జన్మించుట చేత సోమనాథుని కాయంటిపేరు గలిగివుండవచ్చునని చూచించి పాల్కురికి గ్రామము నేటి మైసూరు రాష్ట్రములో ఉన్నదనిచ్చి, 'పరికి' అనే అంతము గల గ్రామము లాంధ్ర కర్ణాటక దేశముల పరిపాద్ధులలో పాధారణముగా కనిపిస్తున్నదనిచ్చి సహేతుకముగా చూచించినాడు. దానిపై విమర్శనముగా నా మిత్రులు, పూజ్యులు వైసక్రి చిదిరెమకము వీరభద్రకర్మగారు కొన్ని వ్యాసములను గోలకొండ పత్రికలోను, విభూతిపత్రికలోను చ్రాచినారు. వారి విమర్శములోని ముఖ్యాంశము లిది:

(1) ఓరుగంటికి సమీపములో నున్న 'పాలకుర్తి'యే 'పాలకురికి'. (2) సోమనాథుడు శుద్ధాంధ్రుడు. కర్ణాటదేశముతో ఆతనికి సంబంధములేదు. కాబట్టి పాలకురికిలో- ఆంధ్రకర్ణాటక సీమలు కలియుచోటిలో జన్మించినవాడుకాదు. (3) సోమనాథుని శిష్యుల యింటిపేర్లుగల కుటుంబములు పాలకుర్తికి సమీపగ్రామములలో ఉన్నది కాని, పాలకురికికి సమీపములో లేవు. (4) నేను చెప్పిన గ్రామము 'పాలకురిక' కాని, పాల్కురికి కాదు. (5) నాది అనంతపురం గనుక సోమన జన్మస్థానమును నాకు దగ్గరగా తెచ్చుకొనడానికి ఈ క్రొత్తవాడమును తెచ్చి పెట్టినాను. (6) క్రొత్తవాడమును తెచ్చి ప్రతిధిపాండకలెవని అట్లు చేసినాను.

ఈది రెండు విషయములకును సమాధానమునకవరము. నాది అభిలాంధ్రదేశము కాని అనంతపురము కాదు. నాకు దగ్గరగా పాల్కురికి ఉండుటవలన నాక్రిచ్చి చెప్పితిరేదు. ఓరుగంటికి దగ్గరగా ఉండడము వల్ల తగ్గదిలేదు.

'పాల్కురిక' అని కర్ణాటకములో ఆ గ్రామమున కిప్పటిపేరు. ప్రాత కన్నడ కాసనములలో 'పాల్కురిక' అనిచ్చి, తెనుగుకాసనములలో 'పాల్కురికి' అనిచ్చి ఉన్నది. ఒకప్పుడా గ్రామమునందు తెనుగువా రుండేవారనడాని కనేక నిదర్శనములున్నవి మైసూరురాష్ట్రములో నాలుగుజిల్లాలలో తెనుగువారిప్పటికిన్ని ఉన్నారు. కాని, ప్రభుత్వములముగాను, విద్యావిధానము మాలముగాను తెనుగు ఆ ప్రాంతములలో అతిక్రియముగా అంకిరిస్తున్నది. తెనుగు గ్రామముల పేర్లు కర్ణాటకకరింప బడుతున్నవి. తెనుగువారు 'పాల్కురికి' అంటే కన్నడులు దానినే 'హల్కురిక' అంటారు. అట్లే బళ్లారి మైసూరు పరిపాద్ధులలో కూడాను. కన్నడులు 'చేళ్లపరికి' అంటే తెనుగువాళ్లు 'తేళ్లపరికి' అంటారు. 'చేళ్ల'లోని బహువచన ప్రత్యయ ముగ్రామము తొలగి తెనుగువారిదని బోధిస్తుంది. ఇప్పుడు పాల్కురికికి హల్కురిక అని పేరున్న మాత్రముచేత నాజీహ కంఠరాయము కలుగదు.

పాల్కురికి గ్రామవామనిచారము క్రొత్తది. ఈవిషయమునుగురించి నాపీఠికిలో విస్తరించిచ్రాసినాను. నాకు కనబడిన క్రొత్తవిషయమును విజ్ఞుల యెదుట పెట్టినానేకాని, అందువల్ల నాకుక్రిరావలెననికాదు. పాలకుర్తియే పాలకుర్కి అను నిర్దిష్టవాదమును బయలుదేరదీసినవారు నామిత్రులు బందారు తమ్మయ్యగారు. దానినినమ్మి నిలవలేట్ల ప్రయత్నిస్తున్నవారు క్రిశర్యగారు. 'పాలకురికి' (పాలకురిక అంటే అనుకోవచ్చును) అనేగ్రామ మొకటి ఉండగా, సోమనాథుడు కర్ణాటకకవిగా కర్ణాటకులచేత పేర్కొనబడుటాఉండగా, అది కాదనిచ్చి, 'పాలకుర్తి'యే 'పాలకుర్కి' అనిచ్చి స్థాపించడానికి క్రిశర్యగారు 'పాలకుర్తికి' 'పాలకుర్కి' అనే పేరెప్పుడయినా ఉన్నదేమో ప్రాచీనలిఖితములను చూపుతూ, ఆ 'పాలకుర్తికి' యెట్లుపట్ల కన్నడము ప్రచారములో నన్నడయినా ఉన్నదని నిదర్శనములు చూపవలసిఉన్నది. అట్లు చూపగలిగినా, రెండు పాలకుర్కులలోను ఏది సోమనాథుని జన్మస్థానమనేవిషయము సందిగ్ధముగానే ఉండిపోతుంది. ఇంతకంటే ఈవిషయమై చ్రాయవలసివదిలేదు. నాకు కిడ్లాసయే ప్రధానముకాని, జగీషు

ప్రేరితుడను కానని వివక్షపూర్వకముగా మనవిచేసు
కొంటున్నాను. శ్రీశర్మగారికి ఒక్కమాటమాత్రము
నివేదించుకొనవలెను. నేను వీరశైవుడను కానన్నమాట
సత్యమే. అంతమాత్రముచేత వీరశైవ సిద్ధాంతముమీద
నాకు ప్రీతిలేదనిమాత్ర మనుకోకూడదు. ఎన్నో సిద్ధాం
తము లున్నవి. ఏమతమువారి సిద్ధాంతముమీద వారికి
పట్టుదల ఎక్కువగా ఉండవలయు సహజము. క్లుప్త
నీయముకూడాను. వాదికావ్యదృష్టి, చరిత్రదృష్టి-ఆంలే.
విమర్శమీద నాకు సత్యముని తోచినదానిని ప్రక
టించడానికి ఇంకను; నేను పౌరబడినానని సహేతు

కముగా నిరూపిస్తే నాపౌరపాటును కప్పివుచ్చడానికి
ప్రయత్నించను.

సోమనాథుని శిష్యుల యిక్కడేట్లు పాలకుర్తికి
సమీపములో ఉన్న కవడిము జన్మస్థానవాదమునకు
ప్రతిబంధకము కాదు. సోమనాథుడు పాల్కుర్తిలో
జన్మించినా అయిన ప్రచారమంతా శ్రీకైలప్రాంతము
పీఠగంటిప్రాంతములోనే జరిగివడని వ్రాయవేరానని
గదా.

చిలుకూరి నారాయణరావు.

విమర్శనము

ప్రబంధనాయకలు

గ్రంథకర్త: పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు
గారు, తెలుగుపండితులు, మునిసిపల్ హైస్కూలు,
ప్రాద్దుటూరు. వెల రూ. ౦-౧౫-౦.

ప్రధానములైన ఒక నాలుగు తెలుగుప్రబంధ
ములనుండి నలుగురు నాయకలను—గిరిక, సత్యాజేవి,
ప్రభావతి, వరూధిని—తీసుకొని, ఆయాప్రబంధముల
లోని రచనలను ప్రసక్తలవరకు చేసి, ఆనాయకల
స్వయాంశస్వభావాదులను నిర్ణయించివారు నారాయణా
చార్యులుగా రెండులో. దీనినిగురించి శ్రీ అనంత
కృష్ణశర్మగారు పీఠికలో ఇట్లు ప్రస్తావించియున్నారు:
“కావ్యనాటకాదులను కావ్యీయమున పారిభాషిక
దృష్టితో చూచి తూచుట యొకదారి; దానియందు
తెలిసియో, తెలియకయో ప్రతిబింబించిన ఆయాకాలపు
సాంఘిక రాజకీయాదివిషయముల నెఱుగు కంటితో
మూలముట్టుక పరిశోధించుట రెండవదారి; ఇవిగాక
గ్రంథకర్తయొక్క ఆశలు, ఆభిమానములు, రాగద్వేష
ములు మొదలగు జీవనమాత్రములను గమనించి, వాని
యావిష్కరణపద్ధతులు, అందుచే మన హృదయమందు
గలుగు సంవాదవివాదములను బయలుపఱచుట మూడవది.
మొదటి రెండుమార్గములును, ఎంత యుపయోగ
కరములైనను, గుమాస్తాపనికి చేరినవి; విషయసంగ్ర
హముమాత్రమే. మూడవది అనేభవసంగ్రహము; కనుక
ఇందులో దైర్యము, జవాబ్దారీయు ఎక్కువ. ఇట్టి
విమర్శము ఒక కావ్యమును విషయోకరించుకొని
వ్రాసిన వేరొకకావ్య మనవచ్చును. ఈప్రబంధనాయ
కలు’ వైతరగతికి చేరిన విమర్శకావ్యము. శ్రీ కృష్ణ

దేవరాయల సాహితీసర్వభూమిని మోచుకొన్న అష్ట
దిగ్గజములలోని మహాత్మరగజములగు పెద్దన, తిమ్మన,
మారన్న, మూర్తి—వీరు సృజించిన నలుగురుప్రధాన
నాయకల తీర్పును గుఠించినది. దానినిగూర్చి యీ
గ్రంథకర్తయిచ్చిన తీర్మానము కొంతవరకు హేతు
వాదపు ఫలమైనను ముఖ్యముగా రసవాదము నాశ్ర
యించినది. ఆయన రుచుల స్వరూపమును ముఖ్యముగా
తెల్పును.” ఈరచనలో స్వతంత్రమైన భావనాశక్తి
వెల్లివిరియుచున్నది. సాహిత్యరీతిత్వపరిశీలనకు ఇటు
వంటి విమర్శలు వలసినంత ఉత్తేజము నొసగగలవు.

నొరబాటు

గ్రంథకర్త: మునిమాణిక్యం నరసింహారావు
గారు. ప్రకాశకులు: స్వర్ణలతాగ్రంథమాల, కాకినాడ.
వెల ౮ అణాలు.

దీనిలోని మాడుకథలు: దొరబాటు, మా అవిడ
భక్తి, బద్దనసీహత్. ఆద్యంతములు రెండును భారతి
పాఠకులకు పరిచితపూర్వములే. రెండవది హరనాథ
బాబా భజనలపైన ఒక మెత్తని విగురు. మాడుకథలను
ముచ్చటగా ఉన్నవి. అందులో ఆద్యంతములు ముఖ్య
ముగా పేర్కొనదగియున్నవి. తమకు సహజసిద్ధ
మయిన మృదులహాస్యమును నరసింహారావుగారు వాని
లో ఖరదించివారు.

కమలంకథలు

గ్రంథకర్త: యలమర్తి రామమోహనరావు
గారు. ప్రకాశకులు: స్వర్ణలతాగ్రంథమాల, కాకినాడ.
వెల ౮ అణాలు.

చిన్నచిన్నవి ఎనిమిదికథ లిందులో ఉన్నవి. కాంతంకథల భోరణిలో వ్రాయవలెనని గ్రంథకర్త ప్రయత్నించును. ఆవరణడి నందుకొనుటకు వీరి కింకను చాల పరిశ్రమ అవసరమయ్యెను. ఇందులోని అన్నియు చాల సామాన్యమైన కథలు. విశిష్టత బొత్తిగా కానరాదు.

౧. అమరుకము

అనువాదకుడు: వింజయూరి శివరామరావుగారు.
ప్రకాశకులు: నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, గుంటూరు.

౨. అమరకము

అనువాదకుడు: పెనుమర్తి వెంకటేశ్వరకాశ్రి గారు, సంస్కృతకళాకాల, తెనాలి.

౩. అమరుకము

అనువాదకుడు: ఘట్టి లక్ష్మీనరసింహకాశ్రి గారు, కూచిపూడి. ప్రకాశకులు: నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, గుంటూరు.

అమరుకకావ్యమునకు ఇదివరకే బోలెడన్ని అనువాదములు తెలుగులో ఉన్నవి. ఇప్పుడు ఒక్కసారిగా మరి మూడు అనువాదములు వచ్చినవి. ఒక్కసారిగా ముగ్గురు రచయితలకు దీనిపైన మోహ కలుగుట విశేషమే. కూడబలుకుకొని, పరిక్షకు పెట్టి నట్టుగా మూడును ఒక్కసారిగా బయలుదేరినవి. ఇందులో ఒకటి (పెనుమర్తివారిది) 'మూరాశే స్త్రుతీ యుపంథా' యని నలుగురినోట నానని మరియొకపేరు పెట్టుకొన్నది. జమ్మలమడక మాధవరామశర్మగారు ఆపేరుకూడ సంగతమైనదే యని చెప్పుచున్నారు. అయినను అది చెవికిమాత్రము కటువుగానే యున్నది. పైపెచ్చు, మరియొక అర్థమునకుకూడ అది వాచకమై యున్నది. అట్లు. రచనలోను, శైలిలోను, భావ లోను ఇది మూడును మూడుదారులు త్రొక్కినవి. శివరామంగారి రచన ద్రాక్షపాకము; పెనుమర్తివారి రచన కడలిపాకము; ఘట్టివారి రచన వారికే పాకము. మొదటిదానిలో నున్నంత సారశ్యము తక్కిన రెంటిలో నుగ్గము. అది రెండును ప్రాథరచనలు.

కాని, మూడును మూలానుపరణలోమాత్రము వీరి విందుచున్నవి. అమరుకకావ్యగౌరవమును చాటుటకు బయలుదేరిన ఈగ్రంథక్రయమును కవిపండితలోకము యథోచితముగా ఆదరించునని నమ్ముచున్నాము.

సోవియట్ రష్యా

రచయిత: జవహరలాలు నెహ్రూగారు. అనువాదకుడు: పండితారాధ్యుల వాగేశ్వరరావుగారు. ప్రకాశకులు: సంస్కృతిగ్రంథమండలి, పంజాబ్ విద్వింగ్స్, పెరంబూరు, మద్రాసు. వెల ౧౨ అణాలు.

౧౯౨౯ నాటి సోవియట్ రష్యా స్థితిగతులను, స్వయముగా చూచివచ్చి, నెహ్రూగారు గ్రంథమునందు సాకల్యముగా వివరించివారు. "సోవియట్లు ఈనాటి జీవితమును చిత్రింపకున్నను ౧౩ ఏండ్లనాటి సోవియట్ రష్యాను ఈనాటి సోవియట్లతో పోల్చిచూచుట కను, సోవియట్లు మహాతైరసాధనను, అభివృద్ధిని గ్రహించుటకును ఈగ్రంథ మెంతో వోడ్పడగలడు." అనువాదము మూలానుసారిగా ఉండి, సరళముగాను, ధారావాహిగాను ఉన్నది. ముద్రణస్థానిత్యములు లేకుండ, ప్రకాశకులు, మరికొంత శ్రద్ధవహించియుండి సచో పుస్తకము నిష్కళంకముగా నుండియుండును.

పువ్వు

గ్రంథకర్త: బూరాడ నున్నేశ్వరకాశ్రిగారు, తెలుగుపండితులు, బి. హెచ్. ఇ. స్కూలు, బాదవ, వికాఖపట్టణముజిల్లా. చిన్నపద్యకావ్యము.

ఆరామము

గ్రంథకర్త: బంకుపల్లి రామశోగారావుగారు, వాదాడ, శ్రీకాకుళముతాలూకా. ఇందుమించు ముప్పది ఖండకృతుల సమచ్ఛయము. చిన్న పుస్తకము. ఈరచనలలో కొన్నిట చక్కని రీతి, మాధుర్యము గోచరించుచున్నవి.

రాష్ట్రగీత

రచయిత: చదలవాడ శోటి నరసింహముగారు, పరసత్యాగ్లూరు, సరైనపల్లితాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.

ఇది ఒక చిన్న ప్రబోధకావ్యము. మంజరి చృందస్సులో నిబద్ధమయినది. సంఘములోని నేటి నీతిగతులను సంస్కరించుటకై యుద్దేశింపబడినది.

కుముదం, లేక మాబావ

రచయిత: సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి గారు, హైదరాబాద్, సిటీ హైస్కూలు, బరహం పురము. నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు నవమవార్షికోత్సవ సంపుటమునండి పునర్ముద్రితము.

ఇది ఒక చిన్న ప్రపాసనము. హాస్యమే ప్రధానముగా గలిగినది. ఇతరవిషయములందు రచయిత అంతగా పట్టింపు పెట్టుకోలేదు.

ధర్మశ్లోతి

రచయిత: కుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరి

గారు, పండితులు, బోధ్యహైస్కూలు, పొన్నూరు, గుంటూరుజిల్లా. వెల ర అణాలు.

సీతారామమూర్తిచౌదరిగారి తండ్రి కుమ్మల నారయ్యగారు. వారి జీవిత మొక ధర్మశ్లోతి. "నమ్మి నవారిని జెరుపవి, దమ్మిడియే నోరులసాక్షు దాకవి" యను పరధర్మములను పరమార్థములుగా పెట్టుకొని ఆయన జీవితము సాగించినాడు. ఆయన జీవితములో ఒక ముఖ్యఘట్టము 'శోమటి-పసిడియచ్చులు,' నమ్మి దాచునంచిన పసిడియచ్చులను ఏండ్లతరబడిగా కాపాడి, మరల వాయిచ్చినతనికి నమ్మకముగా నిచ్చి వేసిన ఆ ధర్మగాథను సీతారామమూర్తిగారు ఈపద్య కావ్యమునందు కూర్చినారు. రచన మధురముగా నున్నది. చక్కని భాషలో, ధారాళమైన శైలిలో ఉన్నది.

చిండియా అత్యుత్తమము

లిప్టన్స్
 జా కూ జా * వైట్ లే బల్
 టీగరల్ రకములు

LTN-52-79

లిప్టన్స్ టీని సేవించే అనందంలో అజాగ్రత్త సంభాషణలలో మునుగునట్లు